תלמוד בבלי · ראשונים · ריי״ף · מפרשים · שלטי הגיבורים

שלטי הגיבורים על עבודה זרה

רבי יהושע בועז

ספריית אור ברסלב · or-breslev.co.il

שלטי הגיבורים על עבודה זרה

רבי יהושע בועז

מקור הטקסט: ספריא · רישיון: לפי המהדורה: נחלת הכלל או Creative Commons

התכנים שלפניכם נאספו, מוינו, סוננו ונערכו בעמל רב ובמסירות על ידי צוות פרויקט 'אוצריא' (otzaria.org).

לקריאה באתר, עם המפרשים והמקורות ליד כל שורה: https://or-breslev.co.il/library/שלטי-הגיבורים-על-עבודה-זרה/
הקובץ נוצר ב־19 בנובמבר 2026 מגרסה v38-202611162349 של הספרייה.

תוכן העניינים

דף א. 4
דף א: 4
דף ב. 7
דף ב: 7
דף ג. 9
דף ד. 11
דף ד: 13
דף ה. 14
דף ה: 14
דף ו. 16
דף ו: 18
דף ז. 19
דף ז: 20
דף ח. 22
דף ט: 25
דף י. 26
דף יא: 30
דף יב. 31
דף יג. 33
דף יג: 35
דף יד: 38
דף טז. 40
דף טז: 44
דף יז. 44
דף יח. 46
דף יח: 47
דף יט. 47
דף יט: 51
דף כ: 52
דף כא: 53
דף כד. 57
דף כה. 60
דף כו. 63
דף כז. 64
דף כז: 65
דף כח. 67
דף כח: 69
דף כט. 70
דף ל. 72
דף ל: 73
דף לא. 73
דף לא: 75
דף לב. 75
דף לב: 77
דף לג. 80
דף לג: 81
דף לד: 82
דף לה. 83
דף לח. 95
דף לט. 96
דף מ. 100

דף א.

אם נשא ונתן ביום האיד אסור ובג' ימים שלפני האיד בא"י [1]לר"מ וכן למיי' מותר ולר"י אסור וכן דעת הרא"ש והטור והך משא ומתן פרש"י דאסור משום דאזיל ומודה לעבודת כוכבים ועובר משום לא ישמע על פיך הלכך כל דבר שמתקיים אסור למכור להם ששמח בו ואזיל ומודה לעבודת כוכבים ומותר לקנותו מהם שהוא עצב במכירתו ואינו מודה ודבר שאינו מתקיים מותר למוכרו להם ואסור לקנותו מהם והראב"ד כתב שאפי' דבר המתקיים אסור לקנותו מהם שהרי המעות מתקיים בידו ור"ת כתב שאין במכירה משום דאזיל ומודה אלא משום שקונה לצורך עבודת כוכבים הלכך כל דבר שאינו לצורך מותר למוכרו להם ומותר ליקח מהם דבר המתקיים אבל דבר שאינו מתקיים אסור ליקח מהם ששמח הרבה במכירתו ואזיל ומודה:

דף א:

פסק ר"ת דמותר להלוות לעובד כוכבים ברבית אפי' ביום אידו דלא אזיל ומודה דהא אמרינן ליזבון איניש ברתיה ולא לוזיף בריביתא גם פסק דמותר לקבל חוב מן הכומרים אע"פ שמכרו עבודת כוכבים כדי לשלם החוב ובעל התרומה פסק שאפי' מלוה בשטר יש להתיר לתבוע וליפרע מן העובד כוכבים ביום אידו מדאמר בירושלמי אפי' מלוה בשטר אובדת היא שלא כל שעה אדם זוכה ליפרע מהם וי"א שהירושלמי חולק על התלמוד שלנו שהרי בגמ' דילן פסקו כר' יהושע בן קרחה דאמר מלוה בשטר אין נפרעין מהן מלוה על פה נפרעין מפני שהוא כמציל מידם וכתב הטור והאידנא אפי' מלוה בשטר חשוב כמציל מידם אפי' אינו ברבית וכ"ש אם הוא ברבית אבל היכא דאיכא משכון קאמר בירושלמי שאין נפרעין מהם שאינה חשובה כאובדת וכתב הרא"ש וכל זה מיירי כשאינה ברבית אבל אם ברבית אפי' במשכון חשוב כמציל מידם ונפרעין מהם והאידנא כתב הרשב"א בשם רש"י שהכל מותר דלאו עובדי עבודת כוכבי' הם ולא אזלי ומודו ואע"ג דמתנדבין ונותנין המעות לכומרים מותר לו להלוותו כשאין הכומרים קונים מהן לא תקרובת לעבודת כוכבים ולא נוייה אלא אוכלין ושותין אותן ועוד כיון שעיקר פרנסתנו מהם במקום עובדי כוכבי' ואנו נושאין ונותנין עמהם כל ימות השנה ואם היינו פורשים מהם ביום אידם היה לנו איבה לכך שרי והכי תניא בתוספתא בד"א בעובד כוכבים שאינו מכירו אבל אם מכירו מותר מפני שהוא כמחניף לו ותניא נכנס לעיר ומצאם שמחים שמח עמהם מפני שהוא כמחניף להם:

[1]אולי צ"ל לר"ח או לר"ח

כתב ה"ר אלעזר ממיץ על מלתא דשמואל דאמר בגולה אינו אסור אלא יום אידם בלבד האי איסורא דאזיל ומודה שרו רבנן במקום איבה מדאמר פ"ק דמס' ע"ז לא אישקליה הויא ליה איבה אלמא במקום איבה שרי ועל זה סמכו לישא וליתן עמהם ביום אידם והירא את דבר השם יניח נשמתו בארץ חיים עכ"ל ועל זה ק"ל נהי שהותר לקבל משום איבה אך מה שקבל אסור כדאמרי' התם טלהו וזרקהו לבור כלאחר יד ובענין אחר לא הותר ושמא ס"ל בהן דאם נשא ונתן מותר ומה שעשה ר' יהודה נשיאה שזרקו לבור מדת חסידות עשה וצ"ע עוד כתב ויזהרו ישראל שלא ימכרו לעובד כוכבים כל דבר שצריך לה ולשמשיה או לעבודתה כגון מחתות מעילין וכפות לעבוד בהן עבודת כוכבים ותנן אין עושין תכשיטין ולולאות ונזמים וטבעות לעבודת כוכבים דאין לך עושה גדול ממוכר וגם אסור למכור להם ספרים הראויין לזמר לעבודת כוכבים:

לשון ריא"ז

וכל דבר שקונה החשוד כדי למכרו לאחרים כגון שהוא קונה חבילה מותר למכור לו ואם הוא רוצה להטעות בו את שאינן מכירין בו כגון שרוצה למכור טריפה בחזקת כשירה הרי זה אסור למכור לחשוד שעל ידו נכשלים הכשרים כמו שביאר מז"ה במהדורא רביעאה וכן אסור לסייע ידי עוברי עבירה:

לשון ריא"ז

בגולה אינו אסור אלא יום אידם בלבד לפי שהעובדי כוכבים שבחו"ל הן מפוזרים וכבושים תחתיהן ביותר ורוב משאם ומתנם עמהם ביום אידם אסור ליהנות במה שקבל מהם אם היה עובד כוכבים ידוע שאינו עובד עבודת כוכבים מותר לשאת ולתת עמו ביום אידם כמו שמבואר לפנים בפ' אחרון ומטעם זה אומר בספר התרומה שאין נזהרים עכשיו מלשאת ולתת עמהם ביום אידם לפי שאנו רואין שאין דרכם להודות לעבודת כוכבים על משאם ומתנם כל עיקר וביום אידם אפילו דבר שאינו מתקיים אסור בין למכור בין לקנות. ולקנות מהם דבר המתקיים מותר אפילו ביום אידם כמו שביאר מז"ה: ופשוט פרק אותו ואת בנו דף פ"ג דמי שיודע בודאי שחבירו יבוא לידי עבירה אם לא יזהירנו ובידו להזהירו עליו מוטל להזהירו כדי שלא יהיה חבירו נכשל על ידו ואע"פ דלעולם חייב יותר להזהר העושה עבירה מאותו שמכשילו דהזהירות מוטל עליו שהוא בעל המעשה כי שמא ישכח המכשיל ולא יאמרו לו מ"מ אינו מוטל על בעל המעשה לשאול על דבר שיש בו חשש איסור אם יש בו האיסור ודאי או לא דכיון שהוא אינו יודע בודאי שיש בו איסור אין לחוש מספק ומכאן קצת ראיה דהמתארח אצל יהודי ואינו יודע בודאי שאותו דבר שנותנים לפניו יש בו איסור אלא יש לחוש עליו אין מוטל עליו

לשאל ממנו אם הדבר הוא היתר או לאו אבל על בעה"ב שיודע בודאי שיש באותו דבר איסור לאותו אורח שהוא נזהר ממנו עליו להודיעו כדי שלא יהא נכשל על ידו מיהו נראה דאם הספק קרוב לודאי דכן צריך שיהא נזהר האורח כמו בעה"ב וכן יש להוכיח מדברי הרא"ש שם דמיירי דוקא בספק רחוק וכתב רבינו יונה וכן לא יכה אדם בנו הגדול שגורם להקלות אביו וכן לא יתן שום מכשול עון לפני ישראל וגם לפני עובד כוכבים בדבר האסור לו כגון למכור לעובד כוכבים שעוה ולבונה לתקרובת עבודת כוכבים או ספר אפיקורסות וצ"ע היכא דהעובד כוכבים בלא"ה מצי לקנות מעובד כוכבים אחר אי איכא איסור לישראל למכור לו אותו דבר:

פשוט פרק אלו טריפות דף מ"ד דחכם שטימא או אסר דבר אין חבירו רשאי לטהר ולהתיר אם הדבר תלוי בסברא ובשקול הדעת אבל אם הראשון טעה בדבר המתברר בתוך משנה או שהשני יש בו קבלה אמיתית בההיא הוראה דאגמריה סמיך יכול הוא לטהר ולהתיר מה שאסר הראשון וכשחכם הראשון אסר מכח סברא ויש ביד שני סברא להתיר ומסכים ראשון לדברי שני איכא פלוגתא אי מצו להתירה או לא. הראב"ד והרשב"א הסכימו דאע"פ שהראשון מודה לסברתו של השני מכיון דשוויה חתיכה דאיסורא אין חבירו רשאי להתיר ואם התיר אינו מותר דמה שאמרו חכם שאסר אין חבירו רשאי להתיר לא משום כבודו של ראשון נגעו בה אלא הטעם הוא הואיל ונפקא עליה שם דאיסורא הוה ליה חתיכה דאיסורא וי"א דמשום כבודו של ראשון נגעו בה והלכך אם הא' מסכים לדברי השני יכולין הם להתיר אפי' מכח הסברא ונמצינו למדים דלדברי הרשב"א חכם שהתיר חבירו רשאי לאסור דהרי ליכא טעמא דשוויה חתיכה דאיסורא ולדברי האחרים אם אין שניהם מסכימים לדעת אחת אין הב' יכול לאסור מה שהתיר הא' דאכתי איכא טעמא משום כבודו דראשון וקשה לי על פי' הרשב"א דאם מדינא חכם שאסר אין חבירו רשאי להתיר ואם התיר אינו מותר מאי רבותא דיחזקאל שלא אכל מבהמה שהורה בה חכם ובשלמא לדברי שאר המפרשים דאמר שחכם שני יכול להתיר כל היכא דליכא משום כבודו של ראשון כגון שהשוו שניהם לדעת אחת או שהב' גדול ממנו בחכמה ובמנין אתי שפיר דאיכא רבותא דיחזקאל דאע"פ שהשני התיר בענין שיכול להתיר כיון שיצא לאיסור מפני הראשון לא היה אוכל ממנו אבל לפירוש הרשב"א מאי רבותיה דיחזקאל איכא וי"ל דהכי קאמר יחזקאל שלא אכל מבהמה שהיה בה ספק טריפות והוצרך לשאול לחכם כדפרשינן לעיל פ' השוחט אי נמי בהמה שנשאל על ספיקה בפני ב' חכמים יחד ואחד מהם דעתו לאיסור אע"פ דבכה"ג יכול השני להתיר לא היה אוכל ממנו ולפום לישנא קמא דריש פ' אלו טריפות דף נ"ג גבי ההיא שרקפא

דספק דרוסות דאתאי לקמיה דרב וכו' משמע דב' ת"ח שהם בעיר אחת אבל אותה העיר אינו אלא מקום של אחד מהם שהשני אינו עומד שם יבא מעשה לפני אחד מהם בדבר שהן שוין בו באותו מעשה דלא פליגי ביה כלל יש לחכם שאינו זה מקומו לחלוק כבוד לחכם שהוא מקומו לשלוח המעשה לפני אותו שהוא חכם המקום אבל אם הוא מתיר וחבירו אוסר לא ושלח לו אלא יורה היתר על המעשה ולא ישלחנו לפני האחר להפסיד ממון ישראל ואפילו האחר הוא קצת גדול ממנו דכל מקום שיש נדנוד חטא אין חולקין כבוד לרב ופירוש השני שעושה רש"י ממנו עיקר משמע שבמקום שחכם אחד הורה במעשה שבא לפניו להיתר או לאיסור ואפילו לא בא לעולם מעשה כזה לפניו אלא שדעתו גלוי להורות כך אין לחכם אחר שאין זה מקומו לסתור דבריו להורות בהפך באותו מקום ואפילו היה זה החכם האחר גדול ממנו. ופשוט פ"ק דחולין דף י"ח דבמקום שיש שם גדול וחכם שהנהיג שם הוראה אחת יש ללכת אחרי ההוראה אפילו לא נהגו כן בשאר המקומות ואפי' לא קיימי כוותיה בשאר מקומות שאין פסק ההלכה כמותו מ"מ במקומו יש לעשות כהוראתו ואם אחד מאנשי מקומו הולך במקום אחר דפליגי על הוראת מקומו יש לו לנהוג בעצמו כהוראת חכם מקומו אם דעתו לחזור מיהו אם אין דעתו עוד לחזור למקומו או אפילו היה דעתו לחזור למקומו אבל מקומו כפוף לארץ ישראל אז יש לו לעשות כהוראת המקום שהוא לשם עתה ולא כהוראת מקומו ונראה דאפילו מת החכם שהנהיג באותו מקום ההוראה ההיא שלעולם צריך ללכת אחר הוראתו באותו מקום שהנהיג הוא ואין לבטלה באותו מקום בשום ענין ואם נעקרו משם כל אנשי המקום ההיא לגמרי ועמד כך המקום כמה שנים בלתי יהודים כלל ואח"כ באו לעמוד שם יהודים ממקום אחר שיודעים הוראת חכם ההוא שהיה עומד שם מסופקני אם עליהם להנהיג כך או לאו וצ"ע:

דף ב.

כ' רבינו ישעיה כי היכי דאסרינן יום גינוסיא לפי שהוא יום שקבעו אותו ליום איד ה"ה נמי כל אומה ואומה מעובדי כוכבים כ"ז שמתחדש להם וקובעין בו יום איד דאסור:

דף ב:

וגבי עובד כוכבים שהזמין ישראל כתב הר"ש בתשובה דאם העובד כוכבים שולח לישראל בביתו עופות חיים ודגים שרי ומההיא דאמרינן הכא ישראל ועובד כוכבים ששפתו קדירות זו אצל זו וכו' כתב הרא"ש ועל זה סומכין להנית הקדירות אצל השפחות

כשהולכים לב"ה ונכון לירא שמים להחמיר כי כמה פעמים אירע קלקול בדבר ועוד כדי להשביח חלקה נותנת חלב או חלב בקדירה:

כתב הרשב"א האומר למי שחשוד לאכול גבינה של עובד כוכבים קנה לי גבינה כשירה מן המומחה והלך והביא לו ואמר מן הכשירה קניתי מן המומחה אינו נאמן מאיש פלוני מומחה קניתי נאמן חזקה לא כיחש לו שירא שמא ילך וישאלנו וימצא בדאי הביא לו מנחה בשם אחד מן המומחין נאמן שאינו חשוד להחליף ואם אתה חושש שמא משלו הוא נותן אין אדם עשוי ליתן מנחה משלו בשם אחר בד"א שאינו חשוד על הגזל אבל אם חשוד על הגזל כל שכן שהוא חשוד על החליפין. שאלה בענין התבשיל שעומדות עליו שפחות ויש בבית עבדים שמביאין להם בשר מהמקולין של עובדי כוכבים אם ראוי לסמוך עליהם להניח התבשיל ברשותן או לאו. תשובה להנית התבשיל בלא ישראל ברשות השפחות ודאי אסור כיון שמביאין להם עבדים בשר מהמקולין כדאמרינן בפ"ק דמס' ע"ז לא הלכת לצור מימיך וראיית ישראל ועובד כוכבים ששפתו שתי קדירות על כירה אחת ולא חשו לה חכמים מאי לא חשו לה חז"ל נימא הכא לא חשו להם חכמים משום בשר נבילה דלמא מהדר ישראל אפיה ושדי עובד כוכבים נבילה בקדירה משמע דלא חיישי' שמא יחזיר פניו הא אם יצא לחוץ אסור אע"ג דבכל דוכתא שרינן יוצא ונכנס אביי חשש לאכסנאים דלא מרתתי אהדדי ורבא פליג אדאביי ואמר דמשום בשר נבילה ליכא למיחש דאפי' באכסנאין שרינן נכנס ויוצא אלא לא חשו להם חכמים משום בישול שמא לא יחתה ישראל בגחלים הלכך בנדון דידן אם ישראל נכנס ויוצא שרי ואם לאו אסור:

וגבי עיר שיש בה עבודת כוכבים דאסור ללכת שם ביום האיד כשהדרך כבושה לשם פי' רש"י דטעמא משום חשדא שיחשדוהו שהולך לשם עבודת כוכבים ומש"ה קאמר בירושלמי שלא אסרו כן אלא באכסנאי אבל בן עיר מותר וההולך בשיירא מותר שכן דרך שיירא ללילך בכל מקום כתב הרא"ש יש שכתבו שאם יהודים דרים בעיר מותר דתלינן דלדבר עם היהודים הולך שם ומתוך הירושל' אינו משמע כן דלא שרי אלא בבן עיר שהיה חוץ לעיר והלך לביתו ע"כ:

וכתב הרשב"א ומשום הך טעמא דחשדא אפילו ישראל הדר בעיר שיש עבודת כוכבים בה אסור ללילך לרחוב שעבודת כוכבים בתוכה אם אין אותו רחוב פתוח לשווקים אחרים דנראה כהולך שם כדי לעובדה וכל שכן שאסור ליכנס לעולם לחצר עובד כוכבים ואפי' לדבר עם אחד מהם ואפשר אפי' על עסקי רבים ואפי' על פקוח נפש אסור ליכנס שם כדאמרי' גבי מעיין המושך מים לפני עבודת כוכבים שלא ישתה אפי' אי מאית אי לא

שתי ע"כ וה"ר יונה כתב ומשום עבודת כוכבים שבעיר אין לאסור לילך שם אלא מיירי שעושין יריד ביום האיד ולפי שהעובדי כוכבים מתקבצים מכמה מקומות והולכים שם אסור שלא יהא נראה כא' מהם הולך שם לסחורה ולכבד עבודת כוכבים אבל בעיר שעושין שם יום איד ואין הולכים שם משאר מקומות לא מצינו שיהא אסור לילך לשם משום חשדא וכן הוא מסקנת הרא"ש והתיר למי שבורח ליכנס תוך בית עבודת כוכבים שלהם להנצל שם ולדברי הרשב"א לא ידענו היאך מצאנו ידינו ורגלינו להכנס תוך חצר עבודת כוכבים שלהם לעולם כיון דאפילו משום פקוח נפש לא יכנס לשם בקושי יש להתיר מטעם שאינו נראה כמשתחוה וכ"ש כשהדרך כבושה לשם והולך בתוך ההולכים גם לא ידעתי היאך נתפשט ההיתר ללכת בתוך הבאים אל היריד שלהם הקבועים ביום איד פלוני אשר כל העובדי כוכבים מתאספים שם לסחורה כדי לכבדה ולשלם נדרם ואע"ג דהאידנא כתבו הפוסקים דמותר לשאת ולתת עמהם ביום אידם מהטעמים שכתבנו לא התירו בשביל כך הדברים שנאסרו משום חשדא שלא יהא נראה כמשתחוה דאי תימא הכי א"כ דין נתפזרו לו מעות וישב לו קוץ ומעיין המושך לפני עבודת כוכבים ופרצופות בטל האידנא וזה אינו וגם לדברי הר"ן בפירקין דמתיר היכא דאיכא סכנה היינו דוקא היכא דהסכנה ברורה אבל לא בענין אחר וצ"ע:

דף ג:

וגבי ישב לו קוץ כתב הטור ואם אינו נראה כמשתחוה לה כגון שמצדד עצמו מותר מעיין המושך מים בפני עבודת כוכבים לא ישתה וישתה ואפי' אי מאית אי לא שתי פרצוף המקלח מים בכרכים לא יניח פיו על פיו וישתה מפני שנראה כמנשק לעבודת כוכבים: מיי' השמיט דין המעיין משום דדין הפרצופות והמעיין חד הוא כדמוכח התם בגמרא בפ"ק דמס' ע"ז דף י"ב ונקט מנשק ושביק לה משתחוה משום דאיכא רבותא טפי במנשק שאינו כל כך אסור כמו משתחוה וצ"ע בטור שהביא דין המעיין וגם דין הפרצופות ובמעיין פירש דאפי' או מיית אי לא שתי לא ישתה ובפרצופות השמיטו עוד דגבי קוץ ומעות כתב דאם אינו נראה כמשתחוה מותר וגבי מעיין השמיטו ובשלמא לגבי פרצופין בדין השמיטו דגם הברייתא השמיטה והטעם לדעתו הוא משום דבפרצופין א"א שלא יהיה נראה כמנשק אבל גבי מעיין דבברייתא שם איתא דאם אינו נראה כמשתחוה מותר לזה השמיטו הטור ומעיין המושך צ"ל דמיירי במעיין שאינו של עבודת כוכבים דאם היה מעיין של עבודת כוכבים אכתי צריך שלא יהנה בטובתה:

וכתב רבינו ישעיה ונראה בעיני דהא דאמרי' כל דבר שאסרו חכמים מפני מראית העין

אפי' בחדרי חדרים אסור לא נאמר כן אלא בעבודת כוכבים משום חומר עבודת כוכבים ועי' במס' שבת פ' חבית ובספר התרומה פסק מכח כמה משניות דהיכא דליכא מראית העין דמותר ודלא כרב:

לשון ריא"ז

ונראה בעיני שלא אסרו ליהנות ממכס עבודת כוכבים אלא כשמניח עטרה על ראשו ונראה שנהנה מפני כבוד עבודת כוכבים אבל במקום שמניחין המכס סתם לכל אדם כמו שעושין היום לירידים שלנו שעושין חירות לכל אדם שוה ואינו נראה כנהנה מעבודת כוכבים כמב"ה וכן נראה בעיני שלא אסרו ליתן מכס לעבודת כוכבים אלא במכס שהיו נותנין ביום אידם שהיו עושין בו צרכי עבודת כוכבים נמצא מהנה לעבודת כוכבים אבל מכס שנותנים לכומרים תמיד שהכומרין עושין בו צרכיהם מותר כמבואר בקונטרס הראיות:

וגבי יריד שנותנין מכס לעבודת כוכבים כתב רבינו ברוך אותו יריד שקבעו עובדי כוכבי' כומרים לקבל המכס לא ידעתי היאך אנו עושין שם משא ומתן דהא ר' יוחנן אמר מהנה אסור ותינח במקום שאין גובין המכס עד לערב מותר דאפילו לא מכר כלום היה גובה מן החנות אבל יש מקומות שמיד שמכר בחנות מיד גובין ממה שמכר וגם כשמוכר בהמה או קונה רגילים בכל מקום לגבות פשוט ממקחו וי"ל דליכא משום מהנה אלא שמן המכס עושה תשמיש לעבודת כוכבים ויש מקומות שבונין עבודת כוכבים וקבלו עליהם הסוחרים שבכל דבר שימכרו שיתנו פשוט לעבודת כוכבים לבנין לשם נראה שאם אמר לישראל קח החפץ בכך ועוד פשוט לבנין עבודת כוכבים אסור ואם אינו מזכיר פשוט לבנין עבודת כוכבים מותר אע"ג דהעובד כוכבים יתן לו מדמים של מקח זה דשמא בלא זה לא היה נותן לו החפץ כ"א בדמים הללו ואם יותר מן הסכום אמר לו ועוד פשוט אע"ג שלא הזכיר לו לצורך עבודת כוכבים שהניח לומר כן בשביל הישראל שמא אסור דהשתא יוציאו מכיסו של ישראל הפשוט דאי לאו הבנין הוה מחיל ליה לגביה ויש ללמוד מכאן כשעובדי כוכבים רוצים לעשות בנין והולכים עם הקופה אנה ואנה לשאול מעות אע"פ שלא בפי' לבנין עבודת כוכבים הם אומרים כיון דברור לכל שמשום זה הם הקובצים נראה לי דאסור לתת דבר ואפילו ישאלו סתמא וכתב הר' יונה אפי' במקום שאין נותנים מכס לא התירו לילך שם לקנות אלא אלו מפני שדברים אלו אין אדם מוכר אותם אלא מפני חסרון כיס הלכך משום מעוטינהו שרי לילך שם וליקח מהם אבל כסות וכלים העשויין לסחורה אסור לילך שם וליקח מהם שאין זה כמציל מידם אלא מעני ומעשיר:

ודאי הדר שם מותר ליקח כל דבר כיון דלא יהבו מכסא אבל לילך שם וליקח לא התירו אלא עבדים ושפחות ובהמות שהן ישוב ללוקח ומיעוט למוכרים וכל זה איירי ביריד שאינו ביום האיד אבל אם הוא ביום האיד אסור לשאת ולתת עמהם כדפרישית לעיל וכתב הרא"ש ז"ל וי"א דהאי יריד יום איד הוא ואפ"ה מותר ליקח כל דבר שצריך משום דלא משכחת להו אלא ביריד וה"ל לגביה דידיה דבר האבוד וגבי דידהו ליכא רווחא דביריד זול תרעי טפי משאר זמני והיינו דאמר משום מעוטינהו כלומר דממעט להו רווחא ומטעם זה נמי מותר למכור לו סחורה אובדת וכ"כ רב האי בתשובה והאידנא נהוג היתר לישא וליתן להלוותן ולפורען אף ביום אידם מהטעמים שכתבתי למעלה וגם האידנא אינו מצוי שיתנו המכס לעבודת כוכבים ואם יש מכס הוא לכומרים ואוכלין ושותין אותו ואין קונין ממנו לא תקרובת עבודת כוכבים ולא נוייה ע"כ:

דף ד.

גבי אין מקדישין בזמן הזה כתבו התוס' אבל יאמר אני נותן חפץ זה לעניים או למצוה זו ומהאי טעמא בטלו מעשר בהמה בזמן הזה כתבו התוס' אע"ג דאמרי' המקדיש בהמה בזמן הזה נועל דלת בפניה והיא מתה מאליה אין לתמוה על בכור בזמן הזה אמאי לא הצריכו לנעול דלת בפניו כדי שלא יבא לידי תקלה ולא נצטרך להמתין עד שיפול בו מום דהא דמצרכינן גבי הקדש לנעול דלת בפניו קנסא היא לפי שהקדיש על חנם ועוד אי נמי נפיל בו מומא לא הוה שרי אלא ע"י פדיון אבל בכור שהוא קדוש מאליו ולא ע"י ביאת הקדשן אין לקונסו אלא ימתין עד שיפול בו מום ויאכל במומו בלא שום פדייה ונראה דהקדש כזה שמחייב עצמו לתת כך וכך לא דמי למקח וממכר ומש"ה ש"ד מה שמעריכין בשבתות וי"ט המצות בב"ה וכ"ש דחובת היום נינהו כדאמרינן פרק שואל גבי אין מקדישין בשבת וי"ט דאעפ"כ מקדיש אדם פסחו בשבת וחגיגתו ביו"ט דמצות היום נינהו ור"ח כתב והביא דבריו הר"ן פרק שואל דאע"פ שאסרו להקדיש בשבת לא אסרו להקדיש אלא כלי ידוע משום דמחזי כמקח וממכר אבל לא אסרו לחייב אדם עצמו לגבוה בדבורו ומה שהקשה הר"ן על רבינו חננאל וכתב דאיך נוחין לו דברי ר"ח דאכתי איכא ערכי עלי שאינו מקדיש כלי ידוע אפ"ה אמרי' דאין מעריכין אינו נראה לי קושיא די"ל דגם האומר ערכי עלי הוי מקדיש שפיר כלי ידוע דהיינו גופו ועצמו שהוא מקדישו אלא שפודהו אח"כ מיד ההקדש בדמי ערכו ודמי למקח וממכר מה שאין כן במחייב עצמו לתת כך וכך לגבוה מידו צ"ע כיון דקונה המצוה מיד ההקדש ובהקדש קנו באמירה בעלמא אע"פ שהמצוה אין להם ממשות שיחול עליה קנין א"כ דמי למקח

וממכר או דלמא מה שנותנין בעבור המצוה אינו אלא נדבה וצ"ע:

לשון ריא"ז

ונראה בעיני שהמקדיש בזמן הזה לבית הכנסת אע"פ שהוציא מפיו לשון הקדש אם לא היה לבו אלא על בהכ"נ או על שאר חפצי שמים הרי זה לא נאסר שאין נדר חל אלא כפי מחשבות לבו והרי זה לא היה לבו על קדשי בדק הבית וקורא אותו הקדש שהוא חפצי שמים כמבואר בקונטרס הראיות:

ומהא דאמרי' הכא בהמה תעקר יש ראיה דלא חיישינן לצער ב"ח במקום מצוה והתוס' מוכיחין דלעקור הבהמה איכא משום בל תשחית וצ"ע דהא בפ"ק דחולין גבי עובדא דר' פנחס בן יאיר ורבינו הקדוש על ההוא כודנייתא דקאמר רבי עקרנא ליה פרש"י וז"ל עקרנא ליה שלא יוכלו לבעט ובל תשחית ליכא שהיו ראויות לדישה עכ"ל דמשמע דמשום שעדיין היו ראויות למלאכה אחרת ליכא בהו משום בל תשחית וה"נ אכתי בהאי עקור ראויות לדישה הן ואפשר דשאני עקור דהכא שהוא למעלה מהארכובה דשוינהו לגריעותא כ"כ שאינן ראויות אפי' לדישה וצ"ע וכיון דליכא בל תשחית אלא כשהדבר נשחת מכל וכל צ"ע א"כ למה לו למהר"ף ז"ל בהגהות סמ"ג לדחוק עצמו לומר דבבגד הנקרע על מת לא שייך בל תשחית משום דאתי מצות קריעה ודחי ליה ולמה לו לדחוק כולי האי תיפוק ליה דמשום האי קריעה לא הוי הבגד נשחת דהא ראוי הוא עוד למה שהיה ראוי קודם לכן וצ"ע ליישב דברי מהר"ף ז"ל:

גבי איסור מכירת לבונה לעבודת כוכבים כתב בספר התרומה ושאר דברים סתמן מותר ופירושן אסור א"כ אסור למכור לבונה לכומרים עובדי עבודת כוכבים שעובר משום לפני עור וכן שעוה ביום איד שלהן אסור למכור לשום עובד עבודת כוכבים שעושין ממנה תקרובת לעבודת כוכבים ועובר משום לפני עור אבל בשאר יומי מותר למכור להן שעוה. וכן גביעי' שישראל קונה לאחר שפגמו עובדי כוכבים אסור למוכרן לעובד כוכבים דבשביל פגימה קטנה אינו מניח העובד כוכבים לתת בה יין לקלס עבודת כוכבים שלו וכן ספרי תפלות של עבודת כוכבים אסור למכור להן ועובר משום לפני עור לא תתן. וכן נמי אמרי' פ' קונם רב אשי הוה ליה אבא זביה לבי נורא לעבודת כוכבים ששמה כך א"ל רבינא והא עבר על לפני עור א"ל סתם עצים להסקה נתנו ולא לשרוף תקרובת הא לאו הכי אסור וכן פי' הר"ר אליעזר בר' שמואל ממיץ בפ' נדרים:

דף ד:

וגבי איסור מכירת בהמה גסה פרש"י דלא אסרינן אלא בבהמה טמאה בלבד שודאי למלאכה או בטהורה שפירש למלאכה אבל בטהורה סתם מותר שאנו תולין לומר שלשחיטה קונה אותה ועגלים קטנים שקונה אותם לגדלם אפי' בסתם אסורין דמסתמא אינו טורח בהם לגדלם אלא למלאכה ורבינו האי כתב שאין צד היתר אלא א"כ נראה בו שקונה אותו לשחיטה ומיי' כתב כשמוכר לטבח ודאי לשחיטה ומותר וכשמוכר לבעל אדמה ודאי למלאכה ואסור וכשם שאסור למכור לעובדי כוכבים כך אסור למכור לישראל החשוד למכור לעובדי כוכבים והאידנא נהגו בכל היתר וכתב בעל התרומות ומ"מ צריך למצוא היתר היאך אנו מוכרים לעובדי כוכבים עגלים וסייחין וגם סוסים וחמורים הא תנן אין מוכרין להם דאע"ג דפסק תלמודא כר' יהודה בן בתירא דמתיר בסוס היינו מטעמא שעושה בו מלאכה שאין חייבין עליה חטאת דבימי החכמים היו מיוחדים הסוסים לרכיבה ולעופות כגון סוס דביואדין דפ' המצניע ואי משום אוכף דאסור שמא בטל אגב גררא אבל עכשיו רגילים לחרוש בהם ולמשוך בקרון ועוד דזמנין דמפרש העובד כוכבים בהדיא שקונהו למלאכה. יש לומר שעתה אין אנו בקיאין כ"כ בקלא דאיכא למיחש לשמעיה קליה וליכא למגזר משום נסיוני מהא טעמא שרינן אידא דספסר משום דלא ידעה קליה ומשום שאלה ושכירות ליכא למיחש דאין אנו רגילין עכשיו להשאיל לעובדי כוכבים ולא לקנות בהמה כדי להשכירה כי אם לצורך עצמו קונהו כך פירש ר"ת ור"י אומר דבימיהם היו הרבה יהודים ביחד והיו יכולים למכור זה לזה אבל עכשיו שאין אנו כי אם מעט במקום אחד איכא הפסד אם לא היינו מוכרים לאחרים וכי האי גוונא אמרינן לקמן גבי אין מוכרין כלי זיין לעובדי כוכבים משום דמגני עלייהו ופריך אי הכי אפי' חטי ושערי נמי לא ומשני אי הוה אפשר בלא הפסד הכי נמי דאסור אבל משום הפסד שרי ולזה הטעם אין להתיר רק כשקנאו ישראל לצורך עצמו ואחר כך נמלך למוכרו דהתם יפסיד אם לא ימכרנו אפי' לעובד כוכבים אבל מ"מ אסור לקנות בהמה כדי למוכרה:

לשון ריא"ז

מותר למכור סוס לעובד כוכבים בין זכר בין נקיבה וכן מותר למכור לעובד כוכבים פרה שרוב פרות לשחיטה הן ולא למלאכה ולא גזרו בהן משום שאלה ושכירות אבל השורים הזכרים רובן לחרישה וגזרו בהן חכמים אפילו כשהן קטנים כמו שביאר מז"ה:

דף ה.

וגבי מכירת כלי זיין כתב הטור דהאידנא נהגו למכור כל כלי זיין לעובדי כוכבים כיון שעל ידם מצילין אותם מן האויבים הבאים על העיר:

לשון ריא"ז

ומותר למכור כלי זיין לעובדי כוכבים שישראל דרים ביניהם לפי שהעובדי כוכבים מגינים עליהם ונלחמים נגד האויבים ולא נאסר למכור כלי זיין לעובדי כוכבים אלא כשהיו עובדי כוכבים נלחמים עם ישראל. אין מוכרים להם דובים וארויות ולא כל דבר שיש בו נזק לרבים לפי שהיו מזיקין בהם את ישראל וכן אין בונין עמהן מיני בנינים שדנים בהם דיני נפשות לפי שעשויין להזיק בהן את ישראל ונראה בעיני שלא אמרו כל אלו אלא כשהיו סמוכין לחורבן הבית שכל מתשבתם היתה להצר לישראל ולהכניע אותם אבל היום ישראל יושבים בנחת ביניהם ואין חוששין עליהם והכל לפי הבתים והמקומות:

דף ה:

גבי הרחק מעליה דרכך כתב ריא"ז ז"ל הקורא בספרים החיצונים אין לו חלק לעולם הבא והם ספרי המינים שאדם נמשך בהם למינות ואלו הן ספרי אריסטוטלית ושאר הפילוסופים שהם כופרים בתורה ובמעשה בראשית ואומרים לית דין ולית דיין כמו שכתב הרמב"ם בספרו שדעת אריסטו שהשגחת ה' תכלה ותפסק בגלגל הירח ועוד שכל מה שתראה מענייני בני אדם המתחלפים חשב אריסטו שהם במקרה גמור ואין לך מינות גדולה מזו שהוא אומר לית דין ולית דיין ועוקר כל התורה כולה ועליו אמר דוד על מה נאץ רשע אלהים אמר בלבו לא תדרוש. וכבר הזהירו חכמי תורתנו שלא לדרוש במעשה מרכבה אפילו ביחיד ולא לדרוש במעשה בראשית בב' ויש מגדולי חכמי תורתנו שלא היו רוצים ללמוד חכמה זו כל עיקר ואפילו מפי חכמים גדולים שהיו מקובלים בה קבלה הוגנת ואמרו ארבעה גדולי עולם נכנסו לפרדס ולא יצא מהם לשלום אלא ר"ע לבדו כמו שמבואר כל הענין במס' חגיגה וכ"ש דורות האחרונים שאינם מגיעי' לצפרנים של הראשונים ואין להם שום קבלה באלו החכמות ואינן יכולין ללמוד בהן אלא מן הספרים שחבר בהם אריסטו וחבריו שהן ספרי מינות ואפילו דבר טוב אסור ללמוד מן המינים שנאמר הרחק מעליה דרכך וכן מבואר במס' ע"ג בפ"א הלא תראה מה שאמר איוב הצדיק והחכמה מאין תמצא וגו' אלהים הבין דרכה וגו' ויאמר לאדם וגו' הנה באר לך שאין דעתו של אדם משגת לעמוד על עיקר החכמה ואולי יצא

מדרך האמת וימשך למינות בדרך הפילוסופים ומוטב לו לפרוש מהם ולעסוק בתורה המלמדת יראת ה' וסור מרע וכן צוה עלינו רבן של נביאים ע"ה שמע ישראל ה' אלהינו ה' אחד ולא אמר להשכיל ולהתבונן בידיעת האלהים בדרך החכמה אלא להאמין היחוד ע"פ השמועה וע"פ הקבלה כמו שאנו מקובלין כל התורה והמצות וע"פ השמועה וע"פ הקבלה כענין שנאמר וצדיק באמונתו יחיה הוא שאמר הצדיק אז ראה ויספרה שספר לעצמו מעשה בראשית ענין היחוד וכן אמר שלמה ע"ה ראשית חכמה יראת ה' וראשית הוא עקרו של דבר והמובחר שבו כענין ראשית דגנך ראשית תבואתו וכן אמר בספר קהלת סוף דבר הכל נשמע וגו' הלא תראה כוונת תורת אלהינו בכל מקום לשבח ולהלל המתעסקים ללכת בדרכי המצות וחקים ולהגות בהם תמיד הוא שאמר הנביא אל יתהלל חכם בחכמתו ואל יתהלל הגבור בגבורתו וגו' וידיעה הזאת היא שמירת התורה והמצות כאשר אמר הנביא הזה במקום אחר דן דין עני ואביון וכו' הלא היא הדעת אותי ועל חכמת התורה נאמר כי טוב סחרה מסחר כסף יקרה היא וגו' וכל אותו הענין כמו שאמר המשורר ע"ה משפטי ה' וגו' וכן אמר למדו היטב וגו' ולא צוה ללמוד בשאר חכמות וכן כתוב בתורה ועתה מה ה' וגו' וכיוצא בזה אמר הנביא הגיד לך אדם מה טוב וגו' הלא תראה ג' עמודי עולם נח איוב ודניאל שאמר עליהם יחזקאל הנביא המה בצדקתם יצילו את נפשם ולא אמר בחכמתם ואע"פ שהיה דניאל חכם מכל החכמים כמו שנאמר עליו זה הנביא החכם אתה מדניאל שעסק מאד בספרי החכמים כאשר צוה עליו המלך וביום צרתו צדקותיו עמדו לו ולא חכמתו כמו שנאמר וכוין פתיחן ליה וגו' ואומר אלהא די אנת פלח ליה וכן בתחלת ספרו וישם דניאל על לבו וגו' והיא שעמדה לו וגם על נח נאמר איש צדיק תמים וגם על איוב נאמר איש תם וישר ירא אלהים וסר מרע שכל עקרן של כתובים אינו אלא לשבח דרכי היושר ותורת אלהינו ומצותיו וכן נאמר על אברהם אבינו כי ידעתיו למען אשר יצוה את בניו וגו' וכשיתבונן אדם באלו הדברים יכיר וידע כי התועלת הגדולה המועלת לאדם היא עסק התורה והמצות וע"ז נאמר לא ימוש ספר התורה הזה מפיך וגו' וכבר הארכתי בענין זה בקונטרס הראיות:

וגבי אסור מכירה להם במחובר לדעת רבינו אסור אא"כ קצץ אותו תחלה וכן הוא דעת רבינו ישעיה ולדעת מיי' מותר למכור על תנאי שיקוץ וכן הוא דעת הרא"ש ורמב"ן דה"ה בחו"ל דאסור גזירה אטו א"י ולא נראה להרא"ש הנה הטור הבין דברי מיי' דאיסור זה לא הוי אלא בא"י דוקא ופלא בעיני למה לא פירשו מיי' כדבריו ולולי הטור הנה במשמע מדבריו דסתם ותני דהאיסור הוא אף בחו"ל דמתני' נמי פ"ק דמס' ע"ז סתמא תנן ופנים יש כמו שכתב הר"ן גם מה שכתב הטור דהרא"ש ז"ל דחה דברי הרמב"ן

אינו שם בחבורו. וגבי מכירת בתים כתב הטור ובחו"ל בין בתים בין שדות מותרין בין למכור בין להשכיר ובלבד שלא ימכור או ישכיר לשלשה עובדי כוכבים ביחד בשכונת היהודים אבל לא' או לב' יוכל למכור או להשכיר כמו שירצה ולא חיישינן שמא ימכור הוא או ישכיר לאחרים. נראה מדברי מיי' דההוא דאמרו ובלבד שלא יעשה שכונה לא קאי אלא אמשכיר בית בא"י דעלה קאי בחבורו וכן נראה שיטת ההלכה שם וכן בפירוש המשנה שלו הכי מוכח ולא בחו"ל ליכא נפקותא אפילו יעשה שכונה ואמנם הטור אסר בכל ענין ובאשר"י שלפנינו בדפוס כתוב בהם אמר רב יהודה אמר שמואל הלכה כרבי מאיר והשבתי שהוא טעות סופר דבגמרא אמר הלכה כרבי יוסי ואולי כי בגירסתו הלכה כר"מ וקאי אמוכר בחו"ל ועלה קאמר ובלבד שלא יעשנה שכונה ומהכא נפקא ליה לטור דגם בח"ל אסור אם יעשנה שכונה וצ"ע. כתב הטור והאידנא נוהגין להשכיר אף לדירה כיון שאין נוהגין להכניס עבודת כוכבים בבתיהם ורבי' חיים הביא ראיה מדאמר בירושלמי הא במקום שאמרו למכור אף לבית דירה מותר למכור כגון בחו"ל והטעם כי בחו"ל מותר להשכיר משום דמן התורה אינו אסור להכניס עבודת כוכבים אלא בבית שישראל עצמו דר בה ומדברי סופרים אמרו אפילו בבית שאינו דר שם אסור וכשמוכר או השכירה לאחרים לא רצו לגזור:

דף ו.

לשון ריא"ז בפרק ד' מיתות עובד כוכבים שעוסק בתורה חייב שנאמר תורה צוה לנו משה מורשה לנו ולא להם והרי הוא בכלל גזל שהוא גוזל ירושתנו ונראה בעיני שישראל המלמדו תורה הרי הוא עובר על ולפני עור ולא נאמר כל זה אלא בתורת משה ומצותיה שנצטוו בהן ישראל אבל נביאים וכתובים נראה בעיני שמותר ללמדו שרואה בהן נחמות האמורים לישראל ותשובות שראוי להאמין לאפיקורסין וע"י כן אפשר שישלים דרכו ולפי שראיתי מפריצי עמנו המלגלגים ובוזים דברי חכמים ומלמדים להם להלעיג על תורתנו באתי לבאר ענין המדרשים ומה היתה כוונת תורתנו בהם דע והבן כי המדרשים הן על ג' דרכים יש מהן שהן דרך גוזמא כמו שאמר בפרק גיד הנשה דברה תורה בלשון הבאי דברו נביאים בלשון הבאי דברו חכמים בלשון הבאי כענין ערים גדולות ובצורות בשמים וכן ותבקע הארץ לקולם וכיוצא בהן ויש מהן רבים כדברי רבה בר בר חנה בפרק המוכר את הספינה שהן דרך גוזמא שדרך בני אדם לדבר כן ויש מן המדרשים שהן על דרך מעשה נסים שמראה הקב"ה כחו ומראה להם מעשים נוראים ומתמיהים כמו שנאמר בדניאל וראיתי אני [לבדי] את המראה וכו' וכן יונה בן אמתי שבלעו הדג

והקיאו ורבים כיוצא בהן וכאלה ימצאו רבים בדברי החכמים כמו שנאמר בפ' ח"ה על ר' בנאה שהיה מציין המערות וכל ענין האמור שם ועוד אמר שם שהיה מגושא אחד שהיה חוטט מערות המתים וכו' וכל אותן העניינים מעשה נסים כמו שהיו נעשין ונגלין לנביאים שאין כן לשאר בני אדם ויש מאלה רבים כמעשים של רבה ב"ב חנה שהן דברים מותמהים שהיה מראה לחסידיו המאמינים בו בלב שלם ויש מן המדרשים שכוונת חכמים בהם לדרוש המקרא בכל ענין שיכולין לדרוש וסמכו על מה שכתוב אחת דבר אלהים שתים זו שמענו וכן מה שכתוב הלא כה דברי כאש וגו' למדו מזה שמקרא אחד יוצא לכמה טעמים כמו שמבואר בפרק אחד דיני ממונות ואל תתמה על זה הלא תראה רוב פעמים אפי' הדיוט אחד מדבר דבריו מורכבין שיש להם שתי פנים וכ"ש דברי חכמה שנאמרו ברוח הקדש ועל דרך זה דורשין חכמים המקרא בכל ענין שיכולין לדורשו ואמרו אין מקרא יוצא מידי פשוטו שהוא העיקר וכל המדרש הנדרשים בו יש מהן שהוא עיקר קרוב לפשט ויש מהן שיש בו רמז כמעט הלא תראה מה שדרש אחד מן החכמים בפ"ק דתענית שאמר יעקב אבינו לא מת והשיב לו חכם אחד וכי בחנם הספידוהו הספדנים וחנטו החונטים וקברו הקוברים והשיב לו מקרא אני דורש כלומר גם אני יודע שמת אלא אני מתכוין לדרוש את המקרא בכל ענין שראוי לידרש ואם א"א להיות המדרש כמשמעו יש בו רמז שיש לומר לא מת כענין שאמרו צדיקים אפילו במיתתן הן חיים לפי ששמם וזכרם ומעשיהם קיימים לעולם וכזה תמצא בפרק במה מדליקין שהיה הדרשן דורש עתידה א"י שתוציא גלוסקאות וכלי מילת וכו' והודיע לו שיש לך לפרש המדרש בענין הקרוב לו ובא אותו הכתוב ללמד שעתיד הבורא לחדש טובה גדולה בעולם וכיוצא בזה אומר שם גם מדרשים אחרים ועוד אמרו בתלמוד א"י בפ"ז דנזיר וכי המדרשות אמנה הם דרוש וקבל שכר הא לך הדבר מבואר שלא אמרו חכמים המדרשים על דרך אמונה ועיקר אלא להרבות טעמא למקרא ולדרשו בכל פנים אולי יש בהן רמז והמלגלג על דבריהם עליו אמר ויהיו מלעיבים במלאכי אלהים ומתעתעים בנביאיו ובכמה מקומות נענשו על שהיו מלגלגים בדברי חכמים:

לשון ריא"ז ומשכירין להם בתים ובסוריא מוכרין להם בתים ומשכירין להם שדות אבל לא מוכרין ובחו"ל מוכרים אלו ואלו ובלבד שלא ימכור ביתו לג' עובדי כוכבים שעושה שכונת עובדי כוכבים בדירתו ולא ישכיר אדם ביתו לעובד כוכבים אלא להשתמש בו שאר תשמישין ולא לבית דירה מפני שמכניס עבודת כוכבים לביתו והתורה אמרה ולא תביא תועבה אל ביתך ובספר התרומה אומר שלא נאסר מן התורה אלא כשישראל עצמו דר שם אבל כשמשכירה לעובד כוכבים אסרוהו מד"ס לפיכך הקילו בזמן הזה

להשכיר בתים לעובדי כוכבים בחו"ל אפילו לדירה ואע"פ שלפעמים מכניס עבודת כוכבים לתוכה:

דף ו:

גבי אסור להשכיר מרחץ לעובד כוכבים כתב הרמב"ן תנור יש מסתפקין בו אם דרך להשכירו כמו שדה ושרי או אם דומה למרחץ דאסור והוא הכריע לאיסור דדוקא שדה אמרינן ארעא לאריסותא קיימא אבל תנור אינו עומד לאריסות ודינו כמרחץ אפילו השכירו לשנה אסור ובריחים נהגו היתר כשעומדים לאריסות ורבינו האי ז"ל כתב אם השכירו שנים הרבה ונתפרסם הדבר מותר וכן נהגו היתר בבבל והרא"ש כתב ולפי זה נתברר ונתפרסם הדבר בכל גבולינו שכל מי שיש לו מרחץ ותנור אינו שוכר פועלים לעשות לו מלאכה בהם ולוקח הוא הריוח של הרחיצה והאפיה אלא משכירו לא' לשנה או לחדשים בדבר ידוע ושיטול החוכר כל הריוח שיבא ממנו הילכך מותר בקבלנות שאין מלאכת העובד כוכבים נקרא על שם ישראל אבל אם היה משכירו לימים אסור ליקח שכר שבת וי"ט:

וגבי ישראל ועובד כוכבים שקבלו שדה בשותפות ר"י היה מתיר בתנור שקבלו בשותפות אפילו לא התנו דדוקא בשדה אסור לפי שחלק הישראל מתעלה ומתרבה באותה מלאכה שעושה העובד כוכבים בשבת אבל בתנור שאין חלק ישראל מתעלה בכך מותר לחלוק ולומר יהא שלי בחול ושלך בשבת ור"ת אסר וכן יראה דעת מיי' ז"ל שכתב המשתתף עם העובד כוכבים במלאכה או בסחורה אם התנו וכו' ומלאכה דומה לתנור שאין חלק הישראל מתעלה במה שהעובד כוכבים עושה ואסור בלא התנו וכתב הרא"ש ואי הוי תנור שלקחו הישראל משכון מן העובד כוכבים נראה שאין צריך הישראל להתנות כלום כיון שהוא ברשות העובד כוכבים ושכר התנור הוא רק לישראל ברבית שלו ואין לישראל חלק בגוף התנור ואם לא התנו תחלה וגם לא בא לומר שיקח ישראל יום אחד כנגד שבת מבעיא ולא איפשיטא וכתב הרא"ש כיון דספיקא דרבנן הוא אזלינן לקילא ואינו צריך להניח לעובד כוכבים ליטול כל השבתות לבדו אבל מדברי מיי' יראה לחומרא שכתב ואם לא התנו ושכר השבת אינו ידוע יראה לי שהעובד כוכבים יטול שביעית השכר והשאר חולקים בשוה וכתב עוד הנותן מעות לעובד כוכבים להתעסק בהם אפילו שהעובד כוכבים נושא ונותן בהם בשבת חולק עמו כל השכר בשוה וכזה הורו כל הגאונים צ"ע מאי שנא דין זה מדין ישראל ועובד כוכבים שיש להם תנור בשותפות לגבי פסח שהביא המרדכי וטור או"ח סימן תנ"ו ויש כאן כמה שאלות

אשר הקשה בני ז"ל ומכאן יש להוכיח דמותר לישראל לעמוד אצל העובד כוכבים בשבת בשעת שחולב החלב ומוסר לו קיבה כשרה להקפיא את הגבינה שאע"פ שבשביל ישראל עושה אותם לו העובד כוכבים בדידיה קא טרח ואין לומר דמשום שישראל עומד עליו שיהיה אסור ואין לומר גבי ישראל שלקח המכס והשכיר עובד כוכבים לגבותו בשבת שהביא המרדכי פ"ק דשבת בשם מהר"ם שאוסר לישראל לעמוד אצל העובד כוכבים מקבל המכס דהתם היינו הטעם משום שהמכס כבר של ישראל ונקרא על שמו וכשעומד על העובד כוכבים המקבלו בשבילו הוי כמהלך בתוך שדהו לדעת מה היא צריכה דאסור אבל הכא אין הגבינות עדיין של ישראל ואין זה שדהו וממונו של ישראל גם אפשר דאפי' הוא בפרהסיא שהישראל עומד על העובד כוכבים שעושה גבינה בשבת דאין בכך כלום ולא דמי לשוכר עובד כוכבים לשנה שיכתוב לו או יארוג שכתבו הפוסקים מיי' פ"ו מהל' שבת דאם הדבר הוא פרהסיא אסור שיעשה העובד כוכבים בו מלאכה בשבת דהתם שפיר יש לחלק בין צנעא לפרהסיא לפי שהמלאכה היא של ישראל וידוע לכל שהיא של ישראל הלכך אם העובד כוכבים יעשה מלאכה בו בשבת איכא משום חשדא שיאמרו שישראל שכר עובד כובבים לעשות מלאכתו אבל הכא ידוע שהבהמות הם של עובד כוכבים והמלאכה היא של עובד כוכבים שאין שם ישראל עליה והלכך אפי' הוא פרהסיא מה שהישראל עומד על העובד כוכבים בשעת עשיית הגבינה בשבת אין כאן חשדא דלמה יחשדוהו הרי המלאכה היא של העובד כוכבים ואין צ"ל אם הישראל מקבל אלה הגבינות בחובו שיש לו לקבל מן העובד כוכבים דשרי לשמור אותם בשעת עשייתם דאיכא כאן חשש פסידא דאי לא שרי ליה יפסיד חובו ומדברי מהר"ם פ"ק דשבת יש להוכיח דאפי' העובד כוכבים אינו עושה הגבינות כ"א ביום השבת כגון במקומות שכל אחד עושה הגבינה ביומו ויום שמגיע לזה העובד כוכבים לעולם הוא בשבת דוקא אפ"ה שרי לישראל לעמוד על העובד כוכבים בשעת עשיית הגבינה אם הוא מקבלם בחובו או אם הוא בענין שאם לא יקבלם יפסיד חובו שהרי התיר מהר"ם לישראל להשכיר עובד כוכבים שיקבל המכס בשבילו אע"פ שקבע לעובד כוכבים לקבלו רק בשבת ואפי' הוה מלאכתו של ישראל בודאי וכ"ש הכא שאינו מלאכתו של ישראל. כד"ן:

דף ז.

וגבי איסור העמדת בהמה בפונדקאות ר"ת פסק שמותר להעמיד בהמות אצלם דקי"ל שאינן חשודין על הרביעה:

לשון ריא"ז

אין מעמידין הבהמה בפונדקאות של עובדי כוכבים ואפילו עופות וכן אין מוסרין בהמה לרועה שלהן מפני שהן חשודין על הרביעה ובני נח נצטוו על הרביעה והרי יש לחוש משום ולפני עור לא תתן מכשול ויש מי שהתיר ור"ת פוסק כדברי המתיר וכבר נהגו עולם היתר בדבר וראוי לסמוך על המנהג. כמב"ה:

דף ז:

וגבי כותית המניקה בנה של ישראלית כתב הרשב"א דכל שברשות של הישראלית אחרים עומדים על גבה קרינן ליה. וכדתנן בעיר שכולה עובדי כוכבים אסור עד שיהא יושב ומשמר אע"פ שנכנס ויוצא מותר אלמא נכנס ויוצא כיושב ומשמר ע"ג דמי מאי אמרת שאני הכא דתינוק מונח בידה ואפשר דמזקת ליה ביני ביני לא היא דההיא סבריה דאביי היא התם בריש פרק הכל שוחטין ופליג אדרבא בההיא כדאמר התם אביי לא אמר כרבא התם לא נגע הכא נגע ואנן קי"ל כרבא דאלמא אף במה שבידו כל שנכנס ויוצא כיושב ומשמר ע"ג דמי והתוס' כתבו דאפילו יש יוצא ונכנס מזמן השכיבה ואילך אסור להניחו יחיד. ואיתא בירושלמי דכותית מניקה בנה של ישראלית דכתיב ושרותיהם מיניקותיך:

ועל תינוק ותינוקת שמשהין בבית העובדי כוכבים יחידים לרפאותן הורה ר"י דאסור מכמה ענינים שהם חשודין על ש"ד ואפילו הם גדולים קצת שמא ימשיכום למינות.

וגבי איסור יחוד אשה עם העובד כוכבים פירש ר"י דוקא באשה שאינה חשובה אבל אם היא חשובה וקרובה למלכות מותר להתיחד שאין חוששין לא משום שפיכות דמים ולא משום ערוה וכל אשה מותרת להתיחד בין הכותיות וכל אשה אסורה להתיחד עם האנשים משום ערוה:

לשון ריא"ז

ואם נתיחדה עם העובד כוכבים מותרת לבעלה ואם היתה בביתו של עובד כוכבים אסורה אם היתה אנוסה או שהיתה שבויה אסורה לכהונה ואם הלכה ברשותו ומרצונה אסורה אפילו לבעלה ישראל כמבואר בקונטרס הראיות:

והא דאמרי' דישראלית מילדת הכותית בשכר כתב הרשב"א הא דשרי בשכר דוקא במילדת ידוע שמתעסקת בכך שאז יהיה לה איבה אם לא תעשה אבל אשה שאינה רגילה בכך אפילו בשכר אסור דליכא איבה דמצי למימר איני בקיאה בכך:

וגבי מסור לאנסין שהיו מורידין לבור פשוט פ' הגוזל בתרא דף קיז דמסור לאנסי' האומר אלך ואמסור היה מותר בימיהם להורגו קודם שימסור דמאחר שאומר אלך ואמסור התיר עצמו למיתה והיו מתרין בו השמר לך אל תמסור ואם העיז פניו ואמר אמסרנו התירו להורגו וכל שקדם להורגו זכה ומדברי הרא"ש והמרדכי שם משמע הטעם מפני שהוא בא להרוג את חבירו והבא להורגך השכם להרגו דלולי כך איכא להקשות מה טעם מחמירים טפי במסור ממי שמזיק בגופו ממון חבירו ומשליכו בנהר או שורפו באש דהתם אינו משלם רק הנזק והכא מותר להורגו אלא ודאי דהיינו טעמא דמסור לאנסין רודף הוא להרוג חבירו דכשזה מוסר הישראל בידו הוי כתוא מכמר שאין מרחמין עליו שכיון שנפל ליד העובדי כוכבים אנסים אין מרחמין עליו ונוטלים ממנו היום מקצתו ולמחר כולו ולבסוף מוסרין את נפשו והורגים אותו שיודה אולי יש לו יותר ממון והוה ליה רודף שניתן להצילו בנפשו מה שאין כן במזיק ממון חבירו בידו וכל זה מיירי דוקא באומר אלך ואמסור ועדיין לא מסר אבל אם מסר ועשה אשר זמם איכא פלוגתא אם מותר להרגו או לאו וכשהי' מותר להרגו א"צ לומר שהיה מותר לשכור עובד כוכבים להרגו כמו שכתב הטור ח"מ סימן שפ"ח דקיל טפי ולא חשיב מעשה ממש וכיון דחשוב המסור כמו רודף כתב המרדכי שם בשם מהר"ם ז"ל דאפילו בשעת רדיפתו למסור אם היה יכול להציל באחד מאבריו בחתיכת לשונו או בסימוי עינו אסור להרגו וההורגו חייב מיתה וההיא דרב כהנא דשמטיה לקועיה מיניה י"ל שלא היה יכול להציל בענין אחר וכל זה מיירי דוקא באיש שלא הוחזק מסור אבל מי שהוחזק מסור ומסר ג"פ אז לעולם היה לו דין רודף ואפי' עשה אשר זמם היה מותר להרגו לכ"ע וכל שקדם להרגו זכה לשמים וכשהוא מוחזק למסור לאנסין היו מקבלין העדות שלא בפניו כמו שכתב שם הטור ח"מ סי' שפ"ח דידוע הוא כי מי שהוחזק מסור ומלשין האנסים מקרבין אותו בשביל הנאתן ואילו רצה לקבל עדות לפניו לדרוש ולחקור בדינו לא יעשו לו דין כי ינצל על ידי אנסים כי כשיראה גופו בסכנה ימסור ויגלה סתרי הרבים וילשין ויסכן ישראל ונראה דדוקא במוחזק מסור לאנסים היו מקבלין שלא בפניו כיון שמעיז למסור אבל מי שאינו מוחזק מסור וצווח שלא עשה מסירה מעולם אין מקבלין עדות שלא בפניו ומי שהוא מצער את היחיד במלשינות אסור למוסרו ביד עובדי כוכבים אנסים אבל המצער את הציבור במלשינות אע"פ שאינו מוסרם היו מותרים למוסרו בידי עובדי כוכבים אנסים וליסרו ולהכותו וממון של מסור אסור לאבדו ביד כמו שיתבאר בס"ד ולכ"ע המסורות היו מורידין אותו לבור קודם שמסר רק שאמר אלך ואמסור והיו מתירין

אז בין להרגו בידים בין להורידו בענין שלא יוכל לעלות אלא ימות מאליו אבל לאחר שמסר איכא פלוגתא אם מורידין כלל בשום ענין או לא [2]:

דף ח.

ישראל שנעשה מומר לעבודת כוכבים הרי הוא כופר ובימיהם היו מורידין אותו לבור ואם נפל לבור מאליו אם היה יכול לעשות תחבולה שלא יעלה עשה ואם אינו עובד עבודת כוכבים אע"פ שהוא מומר לאכול נבילה להכעיס שמניח ההיתר ואוכל האיסור ה"ז אינו כמין ואין מורידין אותו לבור אלא חייבים להשיב אבידתו שנאמר לכל אבידת אחיך לרבות המומר שאינו מין:

מ"ה אומר שאסור להלוות ברבית לישראל שנעשה מומר לעבודת כוכבים ואע"פ שנטמע בכותיות ומותר היה לאבד גופו וממונו שהוא כמין הואיל וקדושיו קדושין וגטו גט קדושת ישראל עליו וישראל רשע הוא והמלוה לו ברבית עובר משום את כספך לא תתן לו בנשך כמו שביאר מז"ה בפסקיו ול"נ שמאחר שמותר היה לאבד ממונו הרי הוא הפקר אצלו ובכל ענין שיכול לזכות בו יכול לזכות בו ומותר להלוותו ברבית שהרי נאמר ולאחיך לא תשיך וזה אין אני קורא בו אחיך אלא לענין השבת אבידה ולא לענין רבית אבל ללוות ממנו ברבית אסור כמב"ה וכן בספר התרומה ואיתא בתשובה סימן קפא דלשון מומר אינו לשון ריניגאטו שקורין העובדי כוכבים רינגאטו אלא מומר הוא לשון פורץ גדר לאכול לתאוה מה שאסרה עלינו התורה וכן כל מי שתאב לאכול חזיר או לעבור עבירה וכיוצא בזה:

וגבי אסור לקבל רפואה מעובד כוכבים כתב הטור וכל מכה וחולי שיש בהן סכנה שמחללין עליהן שבת אין מתרפאין מהן דכיון שחשודין על שפיכות דמים ודאי יהרגנו ולא יחוש עליו שיאמרו שהוא הרגו שיש לו טענה לומר מסוכן הוא למות וכן בדבר שאין בו חולי ולא סכנה כמו ריבדא דכוסילתא שהקיז לו ישראל וכאב לו המקום לא יתרפא ממנו דכיון שאין ברפואה אומנות אם ימיתנו לא יתלו הדבר בחסרון ידיעתו אלא יאמרו בלאו הכי הגיע זמנו למיתה ורב אלפס התיר בזה והרא"ש כתב כסברא ראשונה:

לשון ריא"ז

כל מכה שיש בה סכנה שראוי לחלל עליה את השבת אין מתרפאין מן עובדי כוכבים מפני שהן חשודין על שפיכות דמים אבל מותר לשאול מן העובד כוכבים איזה סם

[2] וכ"ז איירי בימיהם. אבל בזה"ז שיש דין ומשפט בכל הארצות אין כל הדינים הנ"ל נוהגים רק ע"פ דינא דמלכותא.

יפה לו ואיזה סם רע לו ואם ידוע ודאי שימות אם לא יתרפא מן העובד כוכבים מותר להתרפאות ממנו וכן אם היה העובד כוכבים רופא מומחה לרבים מותר לישראל להתרפאות ממנו ואע"פ שהוא מסופק ספק יחיה ספק ימות ומז"ה אומר שבמקום שאין רופא ישראל מצוי מותר להתרפאות מן העובד כוכבים אע"פ שאינו רופא מומחה ולא יתרפא אדם מן המינים שהם אדוקים לעבודת כוכבים ביותר ואפי' שיודע ודאי שלא יחיה ואין רפואתו אלא לחיי שעה וכן לא ישא ויתן אדם עם המינין שמא ימשך אחר עבודת כוכבים שלהם וכן אין מלמדין בניהם אומנות כמו שמבואר בתוספתא בפ"ב דחולין ואם בא עובד כוכבים לרפאות לישראל בשם עבודת כוכבים שלו או בעצי אשרה שלו כסבור שיש ממשות לעבודת כוכבים שלו ה"ז ימות ואל יעבור כמב"ה:

ועוד כתב ריא"ז בענין איסור ריפוי המינים מענין הלחשים וז"ל והעושה מעשה בקדושת שמות הקדושים כדרך שהיו עושין מקצת החכמים שהיו בקיאין בספר יצירה ובוראין בריה ומעשיהן קיימים כדרך שהיה עושה משה במצרים מכח הקב"ה ה"ז מותר לכתחלה אבל מעשה כשפי' אין מעשיהם אלא לפי שעה ע"י שדים או ע"י לחשים והבקיאים בהם מבטלים כשפיהם:

ועוד כתב גבי חובר חבר אפי' המחבר נחשים ועקרבים ומקבצן כולן למקום אחד שלא יזיקוהו ה"ז אסור והוא שלא יהיו רודפים אחריו אבל אם היו רודפים אחריו ה"ז מותר כמו שביאר מז"ה ונראה בעיני שהמתוק שעושין הנשים מדבש וחלב לרפואה וכן העישון שמעשנות מותר שלא חייבה תורה בבעל אוב אע"פ שמקטר לשד אלא מפני שמעלה המת וכן מעשה כשפים לא נאסרו אלא כשעושין מעשה או כשאוחזין את העינים כמו שביארנו אבל בעישון ובמיתוק אין בהן כל אלה וגם אין בהם משום חובר חבר שאינן מתכוונים לחבר השדים אלא לרצותם על רפואת החולה ושלא יזיקוהו כמב"ה:

ונראה בעיני שלא נאסרו כל אלה אלא כשעושה בהן מעשה כגון שהיה מחזיק בדרכו ועל ידי הנחשים האלה חוזר מדרכו אבל אינו עושה בהן מעשה אלא אומר דברים בעלמא אין בזה איסור שכל נחש שאינו כאליעזר עבד אברהם וכיהונתן בן שאול שסמכו על הסימן שלהם לעשות בו מעשה אינו נחש כמו שמבואר בפרק גיד הנשה וכמו שביארתי בקונטרס הראיות בפרק גיד הנשה וכן האומר לגבאי אל תתחיל בי למחר ראש חדש היא מוצאי שבת היא ה"ז בכלל מעשה שהרי עושה מעשה ופוסק מלעשות מעשיו ע"י הנחש ונראה בעיני שאם אינו מוציא הדברים מפיו אלא מחשב בלבו ונמנע מעסקיו ע"י הנחשים האלה ה"ז מותר שראוי לאדם לחוש על החשש שחוששין בו הבריות

כמב"ה וזה מסכים למה שכתבתי סוף סנהדרין ועיין פרק חלק. ולהתרפאות מאיסורי הנאה כתבו בתשובה ולרופאים שאמרת ראיתי שעוריה שנותנים לחולים אותן משקים הנעשים בחומץ ודבש שלהם או חומץ ופאנ"ג ולא ידעתי מקום שיסמכו בו שאם מפני שנתערב החומץ בתוך הדבש ובטל במיעוטו זה אינו שהרי עקרו כך וכל שעקרו כך אינו בטל וכ"ש באיסורי יין נסך ואפי' בסתם יינן כבשין שדרכן לתת לתוכן יין שאסרו אע"פ שטעמן קפילא ואין בהם טעם יין ולא בדברים שדרכן לתת לתוכן יין בלבד אסרו אע"פ שאין טעם האיסור מתבטל במיעוטו להתירו שאילו נתערב כן ע"י ישראל היה בטל כגבינה של עובד כוכבים למ"ד שאסרוהו מפני שמעמידין אותה בעור קיבה ואע"פ שאין בה טעם בשר ואילו מן הדין בטל כיון שאין בה טעם בשר דבשר בחלב בנותן טעם אלא כל שאסרו להתרחק בכל ענין אסרו וכן דעת הראב"ד ז"ל והוא הישר שבטעמים בדברים אלו ואע"פ שאפי' ודאי סתם יינן שנתערב בשאינו מינו בידינו תחת ידם בטל ברוב לפי שזה דרך מקרה לא החמירו בו עד שיהא נותן טעם אבל כל שדרכו לעשות כן אסרו ואינו בטל במיעוטו כדרך שאסרו בכבשים שדרכן לתת לתוכן יין חומץ וגבינה וכ"ש משקין אלו שיש בהן טעמו וממשו שכלם חומץ שלהם ורובו חומץ או מחציתו שלא היה בטל אפי' נעשה כן תחת ידינו במקרה ואם ראו לסמוך להתיר מחמת הסכנה ודנין כל שקפץ עליו החולי ג' ימים במסוכן וכל שיש לו קדחת מסוכן מההיא דרבינא דשייף לברתיה בגוהרקי דערלה וכלישנא קמא דאמר האי אשתא צמירתא כשעת הסכנה דמיא גם זה טעות ושבוש גמור בידם מכמה טעמים הא' שרוב החולים בקדחת כל הרופאים דנין אותן לחיים ולא כמסוכנים ואין אנו מתירין כל האסורים לכל מי שיש לו קדחת וכל מי שנפל למשכב ואפי' ג' ימים וא"כ חולה שחלה ג' ימים נאכילהו ביוהכ"פ ולא בעי אומדנא ואפי' חולה ובקי אומר אינו צריך שכבר אמרו חז"ל שכל מי שיש לו אשתא צמירתא מסוכן וחולה שאמר אין צריך תונבא הוא דנקיט ליה וליהוי כרופא אומר צריך וחולה אומר אינו צריך דהא רבינא דהוא רופא בקי אמר שהוא כשעת הסכנה המסוכן מסוכן הוא אצל אכילה זו להתרפאות או למשעריה וכמו שהתירו להניק את התינוק מבהמה טמאה אפי' למ"ד קטן אוכל נבילות ב"ד מצווין להפרישו וקאמר טעמא משום דהתם תינוק מסוכן הוא אצל חלב ועוד דאשתא צמירתא מאן פריש לן דהוא חולי של קדחת והלא לדעת כל הבקיאים אין כל הקדחות מסוכנות לשעתן ורש"י ז"ל לא פי' חולי של קדחת אלא חולי אחר והוא שיש בו סכנה ולא בקדחת הפשוטה ועוד דדלמא לישנא בתרא עיקר דא"ל מידי דרך הנאה קא עבידנא ושמעינא מהאי לישנא בתרא דאילו הוה דרך הנאתן אסור אע"ג דהוה ליה אשתא צמירתא דאלמא אשתא צמירתא לאו כשעת

הסכנה דמיא. ועוד דאפי' תדין כל הקדחות כשעת הסכנה אין אומרים שהותרו כל האיסורין אצל חולי שיש בו סכנה שא"כ אפי' יש דברים מותרים ואסורים נאכיל אותו אפי' מן האיסורים שהרי הותרו אצלו אלא דחויין הן אצלו וכיון שכן כל שאפשר לו להביא לו מן ההיתר אין נותנין לו מן האיסור והרי חולה זה אינו מסוכן אם אינו משקה אותו משקה לשעתו שאנו נאמדוהו לג' ימים שאינו צריך אלא שימתין לחצי שעה ויעשה לו מן המותר לו ע"כ:

דף ט:

וגבי איסור סתם יינם החמירו לאסור בהנאה אפי' מגע עובד כוכבים ביין שלנו אבל רשב"ם כתב בשם רש"י שכתב על שם הגאונים ובזמן הזה אין איסור הנאה במגע של עובדי כוכבים ביין שלנו דעובדי כוכבים בזמן הזה אין רגילין לנסך לעבודת כוכבים והוו לענין ניסוך כאילו אינן יודעים בטיב עבודת כוכבים ומשמשיה והוי כתינוק שעושה יין נסך לאסור בשתיה ולא בהנאה ועל זה סומכין בהרבה מקומות ליקח יין מן העובדי כוכבים בחובותיהם ואף אם נגע עובד כוכבים ביין שלנו מוכרין אותו לעובד כוכבים והרא"ש ז"ל האריך בו וסיים דבריו וטעמים הללו מספיקים למגע עובד כוכבים ביין שלנו אבל סתם יינם שאסרו בהנאה משום בנותיהם אין טעם להתירו ומיהו י"ל שמתחלה לא אסרו סתם יינן אלא בשתיה מידי דהוה אפת ושמן ושלקות אלא משום שהיו רגילין לנסך אסרוהו בהנאה כיין שנתנסך לעבודת כוכבים והאידנא שאין מנסכין דין הוא שנעשה סתם יין כפת ושלקות ומ"מ ראיה ברורה אין לנו להתירו בהנאה והנח להם לישראל מוטב יהיו שוגגים ואל יהיו מזידין ע"כ:

וגבי חומץ כתב הטור חומץ לאו בר ניסוך הוא לפיכך מן הראוי שלא יהא בו משום מגע עובדי כוכבים ורבינו משולם רצה להתירו ונקרא חומץ משעבר עליו ג' ימים משעה שהחמיץ והרשב"א כתב שזה סימנו שאם מבעבע כששופכין אותו על הארץ אז ודאי חומץ גמור הוא ור"ת אסרו לפי שאין אנו בקיאים בחומץ והוא יין גמור כמו יין שלא נתבשל בענביו כל צרכו וכן נוהגים לאוסרו וחומץ של עובד כוכבים שהיה תחלתו יין אסור שאע"פ שהחמיץ לא פקע איסוריה מיניה והבוסר ג"כ מן הראוי שלא יהיה בו משום יין נסך דלאו בר ניסוך הוא אלא שר"ת החמיר ג"כ לפי שאין אנו בקיאים מתי נקרא בוסר:

תבשיל שיש בו יין ונגע בו העובד כוכבים אפי' קודם שהרתיח אין בו משום יי"נ כתב מיי' אם נתערב ביין מעט דבש או מעט שאור הואיל ואינו ראוי לנסך הרי הוא כיין

מבושל וכשכר ומותר לשתותו עם העובד כוכבים וכתב הרא"ש ואין לסמוך על זה שעיקר הגזירה משום בנותיהם אלא שהחמירו לאוסרו בהנאה כיון שנתנסך לעבודת כוכבים וכן כתב הרמב"ן. ואומר ריצב"א דדוקא ביין שנתערב בתבשיל אין בו משום יי"נ לפי שאין היין ניכר בעין כלל אבל כשמשימים אותו בשומן או בחרדל יש לחוש למגע עובד כוכבים לפי שהוא בעין יותר וכן הלכה למעשה וכיון דאין הדבר תלוי בבישול אלא בעירוב בד"א נראה דאותה מטעמת שאנו עושים מאגוזים ופת וע"א ומערבין בתוכה חומץ דלאחר שנתערב החומץ בתוכה אין במגע העובד כוכבים כלום משום שאינו ניכר אבל המטעמים שאוכלים קודם הסעודה שקורין אינסאלט"ה מעשבים וחזרת ובצלים שנותנים בתוכם חומץ והוא בעין נ"ל דאסור במגע עובד כוכבים כיון שהחומץ בעין:

דף י.

יין מזוג אפי' נתן בו מים הרבה כל זמן שיש בו טעם יש בו משום יי"נ התמד שנותנים מים ע"ג חרצנים כתב ה"ר אברהם אב ב"ד שאין בו משום יין נסך אא"כ נותן ג' מדות של מים ומצא ד' והראב"ד כתב שאין להתיר מגע עובדי כוכבים בשום תמד והר' יונה כתב ששמרין שלנו שתמדן ולא מצא אלא כדי מדתו פעם ראשון אסור ופעם שני מותר אבל שמרים של עובדי כוכבים לעולם אסורין אפי' לא מצא אלא כדי מדתו אפי' תמדן כמה פעמים ומים שנותנים על גבי חרצנים שנדרכו ברגל ולא נתעצרו בגלגל וקורה פעם אחד וב' אסור אפילו לא מצא אלא כדי מדתו שהזגין בולעים מן המים ויוצא היין שבהן הלכך לעולם יש בהם משום מגע עובדי כוכבים עד שיהיה גרוע שאין דרך בני אדם לשתותו ואם נתעצרו בגלגל אז אין בהם משום יין נסך אא"כ נתן ג' מדות של מים ומצא ד' וכן היא מסקנת הרא"ש:

לשון ריא"ז

ויין שלנו שנגע בו עובד כוכבים הרי הוא כסתם וכן היין והחומץ מבושל שלהם שהיו מתחלתן יין אסורין בהנאה אבל החומץ שלנו והיין מבושל שלנו אם נגע בהם עובד כוכבים מותרין אפי' בשתיה נראה בעיני ששיעור החומץ והמבושל הוא כל שאין שותין אותו כיין כמב"ה יין שהקרים והוא בתחלת חומצו עד ג' ימים הרי הוא כיין ואם נגע בו עובד כוכבים אסור משום יי"נ אחר ג' ימים הרי הוא כחומץ ואם נגע בו עובד כוכבים מותר:

אלונתית של עובד כוכבים אסורה בהנאה אלונתית כברייתה שעשאה ישראל מיינו ונגעו בה עובדי כוכבים מותרת אפילו בשתיה ואלונתית היא שעושין מיין ישן ומים

צלולין ושמן אפרסמון הרי הוא כיין ויש בו משום יי"נ כדברי מז"ה וגאוני המערב הם מתירין ואין בו משום מגע עובד כוכבים וכדבריהם נ"ל עיקר שכן הוא בתלמוד א"י כמב"ה:

ויין המזוג במים יש בו משום יי"נ ונראה דיין מבושל ויין חי מעורבין זה בזה אין היין מבושל מונע ליין חי שינסך ולא מבעיא לדברי כל הפוסקים זולתי מיי' דס"ל דתערובת דבש ושאור אינו מונע ליין מלינסך דודאי גם יין מבושל אינו מונע ליין מלינסך כי היכי דיין מזוג אינו נמנע לינסך תדע דהא לא נקט מיי' רק תערובת דבש ושאור לא דבר אחר והמרדכי כתב בשם ר"י ז"ל שנשאל לו על יין מבושל שנתערב בו מעט יין חי ונגע בו העובד כוכבים ולא היה יודע אם היה במבושל ס' כנגד היין חי והשיב דאם יש מן הדבש כנגד היין חי אני מכשירו כאילו אין שם יין מבושל אלא דבש מטעם סלק מינו כמי שאינו (מינו) והוסיף הגהת הרא"ש לבאר דבר זה שאם יש כ"כ רוב דבש ומעוט יין חי שאם היה היין חי מעורב בדבש בפני עצמו לא היה נאסר בו היינו מדמים לאלונתית שאינו נאסר במגע עובד כוכבים אלמא דצריך שיהא מן המבושל ששים כנגד היין חי להתירו במגע עובד כוכבים ואם יש הפסד מרובה אפשר בדוחק להתיר במגע עובד כוכבים שיש שם ששה חלקי יין מבושל כנגד היין החי שרואין אותו כאילו הוא מים כמו שכתב שם בהגהת הרא"ש וכו' ואין להקל משום שבשעת התערובת היה היתר בהיתר ועכשיו שהעובד כוכבים נוגע בו אינו חוזר וניעור דעד כאן לא אמר דאין התערובת חוזר וניעור אלא היכא דנתבטל בשיעור הראוי לבטולו כההיא דחמץ שנתערב קודם הפסח דגם הוא היתר בהיתר ובעינן שיתבטל בששים קודם הפסח להתירו בקיום בפסח וכשלא נתערב בכדי ביטולו חוזר וניעור ואוסר כמו שכתב מרדכי בפ"ב דפסחים והטור או"ח סימן תמ"ב גם אין נראה לדמות יין מבושל לאלונתית כי אלונתית חשיב כמו מאכל שאין היין ניכר לשם וממנו מביאין ראיה להתיר מאכל שיש בו יין כדלעיל אבל הכא שהוא מעורב ביין עצמו אלא שהוא מבושל חשוב בעין ומעורב במינו וגם יש ראיה מפ"ב דתרומו' דתנן התם תורמין מיין שאינו מבושל על מבושל דהוי מן היפה על הרע ואי לאו דהוי מינו היאך תורמין מיין חי עליו אלא מחוורתא דהוי מינו והא דאינו ראוי לנסך ע"ג מזבח לאו משום שאינו מין יין אלא משום שנשתנה מברייתו הוא כמ"ש הרא"ש פרק המוכר פירות והביא ראיה מההיא דבכורים דאמרי' דגפן שנדלה ע"ג תאנה פסול לנסכים לפי שנשתנה דבעינן דומיא דכבש שלא נשתנה. ועובד כוכבים שהשליך מים בגיגית לעשות התמדים כתב בעל אסופות שנשאל אם נדמה אותו ליין שמזגו עובד כוכבים ויהא אסור או לאו והשיב כתב חכם שאם התמד הוא בענין דרמא תלתא ואתי

ארבעה או שיוסיף היין על מדת המים יש לו דין יין שמזגו עובד כוכבים אבל התמדים האחרונים שאפילו מדת המים אינם יוצאים מן החרצנים המקבלים בהן מותרים ומביא ראיה לדבריו והשוותי עמו על זה והריני מוסיף וגורע מה שהוא אומר מדאיצטריך ליה לתלמוד למימר יין שמזגו עובד כוכבים הרי הוא יי"נ שאם יוצא משם מדת המים אין בו משום יי"נ ולא עוד אלא שמקבל להוציא העובד כוכבים החרצנים מהכובא אע"פ שיש יין למטה מזה הטעם שכתבתי ונפשי שוללת על הדקדוקים אלו שא"כ מעתה ילך העובד כוכבים וימזוג מרוב התמדים שלנו ויוציא לנו מן הכלים ונשתה ועתה כמעט נהיה לעם אחר ואם נתנו חכמים מזיגה לענין ברכת היין נתנו אותו לענין יי"נ והלא בהקדש לעולם אסור וייי"נ אסור וחמור יותר מן ההקדש שהוא במשהו ועוד אם אמרו במי שהטיל מים בשמרים של יין ולא נשאר בהם יין כ"א השמרים יאמרו בחרצנים והתמדים שלנו שאנו רואין שיש בהם ענבים שלמים הרבה שלא נתבקעו כלל ושמא המים שאינן יוצאין כדי מדתן מפני העלים והלולבין והקנקנתינות והחרצנים היבשים שבולעים אותן ומה שיצא יש בו יין שיצא מהענבים השלמים שלא נתבקעו שמריקים יינם מכח שריית המים ושמא יש בו כשיעור מזיגתו ומראהו וטעמו מוכיח עליו שיש בו יין הרבה ואין לנו לומר קיוהא בעלמא הוא שהרבה יש כן בתמדין שלנו לטעם קיוהא שהרי אדם נהנה ועוד דלא פליגי ת"ק ואחרים בשמרי יין שנתן בהם מים אלא כשמראה שלהם מראה מים אבל במראהו יין לא פליגי שהרי אמרו התמד משהחמיץ נקח בכסף מעשר שני ואע"ג דחזותיה מיא ואם טעם חומץ עושה בורא פרי הגפן ומוציאו מתורת מים אע"ג דחזותיה מיא כ"ש טעם המכשירו ומעלהו לשתיה ומראה יין שיש לו שיעשה אותו יין ויוציאנו מתורת מים ולדעתיה אין העובד כוכבים יכול להוציא החרצנים מהכובא לזריקה עד שיפסלו החרצנים והיין שבהם מיהו לענין עובד כוכבים שהטיל לתמד יש לומר שהוא מותר בכל תמד שבעולם ולא מפני שמזגו שהוא לכתחלה אסור שמזגו ודאי דיעבד הוא אסור אלא שלא אסרו מזיגת עובד כוכבים אלא משום גזירת קרובות ושמא ישקהו לישראל וכו' ואסור יינן משום יין נסך והתם הוא דאיכא למיגזר אבל הכא ליכא למגזר דכשהטיל מים לתמד אין דעתו להוציאו לאלתר מפני שמפסידו ודמי לעובד כוכבים שהביא ענבים לגת דמותר לפי שאין לנו לגזור שמא יוציאנו מן הגת עד שידרכו הענבים לדעת:

לעולם אין היין משתמר בין ע"י פקדון בין כששולחו ע"י עובד כוכבים אלא ע"י חותם בתוך חותם וכן כתבו ה"ג וכן נוהגין ור"ת פירש אפילו בחותם אחד דכיון שחתם בחותם אחד לא טרח ומזייף ובלבד שלא יהא בחבית שום נקב כנקב שמניחין בו שיוצא משם

הרוח ויש מחלקין בין להפקידה בידו ובין לשלוח על ידו דודאי להפקיד בידו שרי בחותם אחד מפני שעתיד לראות חותמו ומרתת העובד כוכבים ולא מזייף אבל כששולח לחבירו שאינו מכיר החותם לא מרתת ובעו שתי חותמות ואפילו לפי זה אם הודיע לחבירו צורת החותם וגם הודיע לעובד כוכבים שהודיע לחבירו מרתת עובד כוכבים וסגי בחותם אחד וכתב בעל התרומות דמ"מ עכשיו אין להתיר מטעם זה לשלוח יינו של ישראל ע"י עובד כוכבים בחותם אחד בלא הכרת החותם הלכך נכון הדבר לסתום פי החבית או בנעורת או בשום דבר ולתת עור על הסתימה קבוע במסמרות ולכתוב עליו האותיות חציים על העור וחציים על דופני קרשי החביות שאם יגביה עובד כוכבים את העור לא ידע לכוין ליישבו כבתחלה ולתת חשוק אחר שקורין צירקלי בלע"ז סביב השולים במקום שמחוברין לדופני החבית ולקבע שם במסמרות מפני הנעורת שהיא תחובה שם פן יוציא העובד כוכבים מהן להוציא משם יין ולתוחבן אחרי כן אל מקומן הראשון ולחתוך כל ברזות שבו ולקבוע עור עליהם במסמרות ולכסות כל השולים והברזות וצריך לשלוח לומר לחבירו שלא יגע בחבית עד שיבא הוא ויכיר מה שחתם ואם הוא כמו שחתמו בתחלה דהא צריך הכרת חותם מיהו אפי' לא ילך ישראל הוא עצמו שחתמו להכיר מה שחתם נראה שמועיל אף לשלוח בכתב ידו לחבירו הישראל שהחבית הולך אצלו באיזה ענין הוא חתום והיאך וגם שיודיע לעובד כוכבים המוליכו שהוא שולח לחבירו ישראל היאך חתם את החבית ומחמת כן מרתת העובד כוכבים מלזייף ונראה שזה מועיל כמו הכרת חותם. חזר ואמר רבינו ליישב מנהג העולם שאין רגילין לשלוח בחותם אחד בלא מכיר חותמו אלא הכי פירושו אם כשהלך ישראל שחתמו והכירו שהוא כמו שעשאו מותר ואם לא הכירו כשהלך ולא הבין אם הוא כמו שעשאו או שכח היאך חתמו או אינו מבין אז גרוע טפי שעתה יש הוכחה קצת שזייפו עובד כוכבים אבל לא הלך ולא ראהו עובד כוכבים כלל אחרי שחתמו אלא שהישראל הבא מצאו חתום מותר אמנם רש"י שלח אל ר"י בר יהודה שמעתי עליך שאתה אוסר יינו של ישראל לשלחו בחותם אחד ע"י עובד כוכבים דהא קי"ל כרבי אליעזר דלא חייש לזיופא והשיב לו כן הדברים בימיהם היו החביות שלהן של חרס וסגי בחותם אחד על פי החבית אבל החביות שלנו הן הנסרין של עץ מחוברים זה לזה יכול לתחוב חודו של סכין או מסמר בשולים אפילו באמצע הנסרים ולהוציא היין דרך שם ולתחוב קוץ למלאות הנקב וכל המחמיר תבא עליו ברכה. וכתב בעל אסופות מעשה באחד ששלח יינו והיה החותם מבצק ונתקלקל החותם והתירו את היין דתלינן בעכברים שמא אכלו

הבצק וקלקלו את החותם כדאמרינן בההוא פולמוסא דפתוח טובא דאמרינן דפתוח לשם ממונא אימא אדעתא דממונא פתחי דתלינן לקולא הכי נמי תלינן בעכברים לקולא:

דף יא:

וגבי לוקח כלים מן העובד כוכבים זפותים דצריכי להו ערוי שמא נתן בהם עובד כוכבים יין בשעה שזיפתן פר"י דוקא בימיהן שהיו רגילין ליתן יין בזפת בשעת זפיתה שאז אינו ניכר אם יתן בהן יין אחר הזפיתה אבל האידנא שאין רגילין ליתן בהם יין בשעת הזפיתה כל זמן שהן חדשים מראיתן צהוב עד שיתנו בתוכו יין לפיכך יכולין לקנותן מהם כל זמן שהן צהובים אבל אם פי הכלי צר שאין יכולין לעיין בו כמו תביות אין לקנותו ואפילו לפי זה אם נוגע בשלנו בעוד היין טופח עליו צריך ערוי ורבינו תם התיר גם שלנו שנוגע בו עובד כוכבים ע"י שכשוך. ובספר התרומות כתב שאין להתירו אלא בדיעבד אם נתן בהם יין אחר השכשוך בלא ערוי אבל לא לכתחלה וכן היא מסקנת הרא"ש בד"א בשל עץ ואבן אבל של עור לא שנא שלהם שאין ניכר בהן שהן חדשים לא שנא שלנו שנוגע בהן עובד כוכבים צריכין ערוי אפילו לדברי ר"ת לפי שהן רכין והזפת מבליע בהן היין וצריכין ערוי. כל דבר שצריך ערוי אם הכניס בו ציר או מורייס מותר ליתן בו יין אח"כ שהציר שורף ומבטל טעם היין וכתב הרשב"א שאין צריך להשהות בו הציר אלא קצת והרא"ש כתב שצריך להשהותו מעת לעת וכ"כ הרמ"ה וכתב הרשב"א שאין דנין מציר ומורייס לשאר משקין שאין אומרים בטבעים זה דומה לזה אולי תערובת המלח שבתוך הציר ומורייס פועלתו. והרמ"ה ז"ל כתב דמסתבר מיא דמלחא היכא דתקף מלחייהו דומיא דציר ומורייס ש"ד ואפילו לדבריו אין להתיר אלא בריבוי מלח כי היכי דמפרש גבי שבת היכי דמי מי מלח עזי תלתא מלחא אבל לא כאותם שלוקחים מלח מלא קומצם ומערבין אותו במים ומשפשפין בו והרי כאילו לא עשו כלום ועוברים על דברי חכמים: כתב הרשב"א ז"ל הניח כלי תחת הצנור שמימיו מקלחין או במעיין שמימיו רודפים ונשתהו שתים עשרה שעות מותר שהמים הרודפין העוברים עליו מעבר לעבר מפלטין היין הבלוע בדופני הכלי והראב"ד כתב שלא אמרו כן אלא בעקלים וכיוצא בהן שאין המים מתכנסין בהן אבל נאדות ובקנקנים ושאר כלים לא סגי להו בהכי כי קלוחן ורדיפתם מאי הוי הלא כשהם בתוך הכלים אינן לא מקלחין ולא רודפין וכתבו בעלי אסופות לענין החבית אשר שאלת אם יש להם הכשר ביומם בשפיכות רותחין עליהם מכלי ראשון לא פרשת אם החביות הם של חרס או של עץ ואם הם של עץ די להם בשפיכות רותחין מכלי ראשון שהרי לענין חמץ בפסח הרי"ף ז"ל מפרש הגעלה לקדרה

בענין זה מיהו צריך בהגעלה אדם בקי ומיושב להחם חמין הרבה כדי למלאות כל החבית פעם ראשונה שלא יגעיל מקצת הכלי ואח"כ יפנה המים ממקום למקום דהוה ליה השתא כלי שני השפוך מן הכלי הא' על כל מקום שמא יבואו בזה לידי שגגה ועוד שצריך להשהות עליו החמין וא"א בזה הענין אלא לאחר שיפשט המים במקום אחד וסוף דבר הרבה קשה לי הגעלה זו ואם החביות של חרס אין להם הכשר ביומן שהרי להגעילן אי אפשר שלא מצינו הגעלה לכלי חרס שהרי אינו אלא מפני שנכנסים המים במקום היין ומבטלין טעם היין וצנור מים מקלחין נמי לא נאמר הוכשרו אלא לכלים הפשוטים כיון שנתמלא הכלי מה יועיל לו קלוחו ורדיפתו והלא משהן מכונסין אין להם קלוח ורדיפה:

דף יב.

וגבי כלי שמכניסו לקיום כתב הטור בקבוק שמוליכים עוברי דרכים אע"פ שאין מכניסין בו יין לקיום כיון שהיין נתון בהם תמיד כשמערין אותו חוזרים וממלאים אותו דינו כמכניס לקיום וצריך ערוי כתב הרמב"ן ז"ל דלא מחמרינן בשביל שמכניס לקיום אלא בכלי חרס אבל כלי אבן ועץ ומתכות אפילו מכניסן לקיום סגי להו בשכשוך והרשב"א הוסיף כל כלי עץ ועור אבל לא כלי זכוכית ומתכות והרא"ש כתב שאין לחלק במכניסו לקיום והביא ראיה מכלי עץ ועור שאסורין במכניסם לקיום ואפשר שאף לדבריו מודה בכלי זכוכית אבל כלי מתכות דינו ככלי עץ:

כתבו בעלי אסופות ודבר שאין מכניסו לקיום איכא חלוק בין כלי עץ לכלי חרס דבליעי סגי בשכשוך ואפילו תחלת תשמישו ביד עובד כוכבים וחצבי שחימי ופתות דבי מכסי אע"פ שהן כלי חרס דינו ככלי עץ כדאמרינן כלי חרס פעם ראשון ושני אסור משום דבלעי טובא שלישי מותר ואם נשתמש בו ישראל שתי פעמים ואחד עובד כוכבים שרי בשכשוך ואי לא אסור ובעי מלוי וערוי ודבר שאין מכניסו לקיום כגון הני ברוקא"ש או הני שמל"ש של עובד כוכבים ובקבוק ואע"פ שמשתמשין בהם יי"נ תדיר וכן כוסות של עץ פירוש שהתחלת תשמישן ביד עובד כוכבים סגי בשכשוך וכלל זה מסר ר"מ בר יהודה דכל דבר שצריך לטלטלו ולהפכו על צדו בכל פעם שמוריקים ממנו כגון השמלש והבקבוק וכיוצא בהן לא מכניסו לקיום מיהו אם היו סתומים ועשו להם ברזא ומוציא דרך הברזא ולא דרך הפה הרי הן כקנקנים שלנו שמכניסין בהן לקיום ובעינן הכשר ג' ימים וכן כתב הראב"ד ז"ל בתשובה שאלה הני בקבוקי שאמרת כמדומה אני שהן הברילש וכלל אחד אני אומר עליהם כל שמסתפקים בהטיה וזקיפה אין מכניסין לקיום

מפני שאין מתקיים בו יין אבל הכלים שמסתפקים ממנו דרך ברזא הוא מכניסו לקיום והני כלים שמכניסין לקיום הכשרן ברותחים ואפילו בלא פירוק המגופות כבולעו כך פולטו והוא שימלא אותו מים רותחין ואם לא ימלא אותן האבנים שרופות מה יועילו כי לא יעמדו אלא במקום נצוצות וצריך שילכו המים רותחין על פני כל הכלי וישהו עליו ואין עושין אבנים שרופות אלא להגעלת כלי מתכת גדולה כדי שיגעילו שפתותיו בניצוצות כדרך בליעתן:

ואשר שאלתם על החרוסת שנפל בו יי"נ כל שהוא אם הקערה צריכה הגעלה ברותחין מפני חמימות התבלין שבו אחר ששאלתם על הקערה דומה כי החרוסת נאסר בעיניכם ואני תמה על היין כל שהוא למה נאסר ואם יש בו בנותן טעם אין זה כל שהוא ואם תאמרו שכבר נתנו בו חומץ כשר ואתם סוברים שיצטרף האיסור עם ההיתר לאסור בטעם יין אין זה כלום שכבר אמרו סלק את מינו כמי שאינו ואם לא כתבתם כל שהוא בדוקא והיה בו בנותן טעם אם נשתהה החרוסת בקערה כדי לקלוט ממנו טעם צריך הגעלה ברותחין וכן כלים של עובד כוכבים שנכנס בו קונדיטון אומר אני צריך כמה הגעלות עד שלא יצא ממנו הטעם והריח ואחר כמה הגעלות נפשי חוששת ממנו שאין זו דומה ליין אחר שיספיק לו במלוי וערוי שלשה ימים וגבי זגים וחרצנים ושמרים שמותרין לאחר י"ב חדש מיהו כתב ר"ת ז"ל שלא התירו שמרים זגים וחרצנים אחר י"ב חדש אלא כשתמדן תחלה במים אבל אם לא תמדן אסורין לעולם אפילו יבשם בתנור ור' אפרים היה מתיר היכא דיבשן בתנור מיד ולזה הסכים הרא"ש והמחמיץ בהן תוך זמן איסורו כל העיסה אסורה בהנאה כתב הרשב"א תמצית היין הנקרש על דופני החבית והקנקנים נהגו בו היתר שכיון שנתייבש כל כך כבר כלה כל לחלוחית יין שבו וכעפר בעלמא ומעשים בכל יום שמשתמשין בכלי עובד כוכבים לאחר מלוי ואין מקלפין התמצית הנקרש עליו:

לשון ריא"ז

ונראה בעיני שלא נאסרו עד י"ב חדש אלא החרצנים והזגים שהן מן הפרי עצמו אבל שורש האשכול והעוקצין התלויין בהם גרעיני הענבים הן מותרין לאחר שנתייבשו או לאחר שהדיחן ואפילו תוך י"ב חדש כמבואר בקונטרס הראיות וכן השמרים של עובד כוכבים עד י"ב חדש אסורין בהנאה לאחר י"ב חדש מותרין בהנאה ונראה דהאידנא נהגו העם כרבינו אפרים היתר בזגים שנתייבשו היטב בשמש קודם י"ב חדש ומעשים בכל יום שנהנין משמן חרצנים שנעשה תוך י"ב חדש ואין מוחה:

ומה שנהגו עתה להרחיץ החבית לעובד כוכבים לכתחלה נראה דכיון שהיין ההוא נפסד

ונבאש מלשתותו דשפיר דמי שהעובד כוכבים ירחצם לכתחלה וליכא חשש איסור כלל וכן כתב הראב"ד ומביא דבריו ספר כל בו וז"ל כתב הראב"ד ז"ל אין העובד כוכבים יכול להוציא התרצנים מן הכובא להריקה עד שיפסלו התרצנים והיין מלשתות דהתם ודאי טיט מגבל הוא עכ"ל ואע"פ שנמצא בתשובות להרשב"א של"ח שמחמיר ואוסר לעובד כוכבים להוציא החרצנים והזגין מן הגיגית כשהן טופחין וכתב שהן היו נוהגין להחמיר איכא למימר דהתם מיירי [שלא] נפסדו עדיין החרצנים והיין וכן נראה שם מלשון השאלה ששאל אם מותר להוציא החרצנים והזגים מן הגתות ע"י עובד כוכבים אחר שהוציא מהן היין הראשון והשני עש"ב אבל דברי הראב"ד ז"ל דשרי מיירי ביין ובזגים שהן בכלי שעמדו שם ימים רבים עד שנפסדו וכן נראה מלשונו דנקט כובא וכובא הוא כלי שמכניסים בו יין לקיום כדמשמע בהרבה מקומות פרק רבי ישמעאל ולא דמי לגיגית שאין מניתין לתוכו החרצנים והיין כלל כי תכף לאחר שעשו היין מוציאין ממנו הכל כדי שלא יפסיד הגיגית ובודאי דבשעה פורתא אינו נפסד ובההיא ודאי איכא טעם להחמיר ולאסור וכן ההיא דר"ת דף' המוכר פירות דאוסר לכתחלה לעובד כוכבים להריק שמרים איכא למימר דמיירי שהשמרים הם טובים ולא נפסדו דשפיר איכא שמרים טובים ושנותנים עליהם מים ועושין יין בכה"ג הוא דאסור אבל אי נפסדו לגמרי איכא למימר דגם ר"ת מודה דמותר לכתחלה לעובד כוכבים להריק אם כן בגלילות האלו דאין היינות כ"כ חשובים וידוע הוא כי כל היין הנשאר בשולי החבית הוא נפסד ונבאש ודרך כל העולם להשליכו לאיבוד כדבר המאוס לשתיה אם כן איכא צד נכון להתיר ולסמוך יתדות הנוהגין היתר בחביות בלי הכשר כלל דכיון דליכא ניסוך ביין כי האי לא צריך הכלי הכשר:

דף יג.

כתבו התוספות מאן דאסר גבינות העובדי כוכבים משום גילוי החלב יש להקשות מפני מה עמד זה באיסורו משום גילוי יותר ממים ושכר דאסרי' משום גלוי פרק אלו טרפות ויש לומר דבכל המשקים אע"ג דלא קפדו אגלויא משום ארם אמנקיותא מיהא קפדי אבל גבי חלב מתוך שרוב פעמים אינו נאכל בעין וגם מסננין אותו אמנקיותא נמי לא קפדי ומסננתא אינה מועיל כלום לארס כדאמרי' פ' הגוזל דף קט"ו דלא מהניא מסננת היכא דטרקיה פי' שערבבו ומאן דאסר מפני שמעמידין בעור קיבת נבילה הקשו התוס' וא"ת מאי איריא נבילה אפי' שחוטה נמי אסורה משום בשר בחלב וי"ל דדוקא נקט נבילה דאז איכא ביה איסורא דאורייתא אבל בשחוטה משום בשר בחלב ליכא איסור

דאורייתא דצונן בצונן הוא ואע"ג דמוקמוה קמוקי' אינו אסור אלא מדרבנן מהכא משמע דאיסור בשר בחלב מדאורייתא לא הוו אלא כשהוא חם בחם או חם בצונן אבל צונן בצונן לא הוי אלא מדרבנן וא"ת לאשמועינן איסור קל ואנן נשמע איסור חמור ושמא י"ל דדרך התנא להודיענו איסור דאורייתא תחלה דהוא עיקר. ממחלוקת רש"י ותוס' ורבינו ומיי' גבי חלב הנמצא בקיבה נמצא דלדברי רבינו כל המעמיד גבינה בקיבת שחוטה כשרה אפי' מלח עמה העור לית כאן איסורא כלל דמסתמא אין באותו עור קיבה שהעמיד בה הגבינה כדי שיתן טעם בגבינה ולדברי ר"ת אם העמיד בקרוש שבקיבה אפילו עם העור ואפילו העמיד בצלול שבקיבה שנמלח עם העור בין בקרוש בין בצלול שבה אין כאן איסור דמסתמא יש בגבינה כדי לבטל טעם העור וגם טעם חלב הצלול ולדברי רש"י אם העמיד בקיבה שנמלחה עם העור בין בקרוש בין בצלול שבה נאסר הכל הגבינה דאפילו יש כדי לבטל הקיבה והעור אינו מועיל לדידיה דס"ל מין במינו במשהו הלכך האידנא שרוב עובדי כוכבים שבינינו מולחין העור עם הקיבה וגם מעמידין הקיבה בעור ובקיבה כתושין יחד ה"ל גבינותיהם אסורין משום בשר בחלב ואין להם היתר לרש"י בשום ענין ורבינו שמשון כתב שי"ל שכשהעמיד הגבינה בקיבה שמלחה עם עורה דהכל אסור דכיון שהאיסור מעמיד היינו נותן טעם המוזכר במתני' ואתיא זה כפירוש מיימון בפירוש המשניות:

בפירוש מי חלב דאיתא פרק כל הבשר דף קי"ד איכא פלוגתא מדברי התוספות משמע דמי חלב היינו נסיובי חלבא ואינן אסורין רק מדרבנן וכתבו דכותח הבבלי שיש בו נסיובי דחלבא אינן אסורין רק מדרבנן לאכלו עם בשר והרא"ש ז"ל פירש דנסיובי דחלבא אסורין מן התורה ואינן בכלל מי חלב אלא מי חלב היינו אחר שהוציאו מן החלב כל האוכל כגון לאחר שנעשו כל הגבינות מבשלים החלב והאוכל צף למעלה ולא נשאר בו אלא מים בעלמא וההוא נקרא מי חלב ונפקא מינה לענין ספק דבכותח לא נוכל להקל בו משום דהוי ספק מדרבנן אם אירע איזה איסור שהיינו יכולין להקל בו מספק לא נקל בו לדברי הרא"ש דהוא מדאורייתא ולדברי התוס' נקל בו שהוא מדרבנן ונפקא מינה נמי לענין מבטלין איסור לכתחלה דלדברי הרא"ש אין הכותח נקרא מדרבנן ולתוס' הוי מדרבנן ואם מי חלב גופייהו מותרים באכילה כתב הרא"ש בשם הרמב"ן שהן אסורין באכילה בעינייהו דמי חלב אינן כחלב וכיון דלחלב דאתו מן החי הוצרך קרא להתירו אותו שהותר דהיינו חלב מותר ואותו שלא הותר דהיינו מי חלב דאין לו קרא להתירו כיון שאינו בכלל חלב לא הותר ואל תתמה לומר הרי מותר מי חלב שהוא עם החלב ולמה יהא אסור כשפרשה ממנו דכותיה אשכחן בדם האברים דכשהוא מובלע בבשר

מותר וכשפירש ממנו אסור וכתב רבינו שמחה דמי חלב בעלמא הוי שפיר בכלל חלב וכשהתיר הכתוב חלב הבא מן החי התיר גם מי חלב ולא הוזכר שאינו בכלל חלב רק גבי בשר בחלב דכתיב בחלב אמו דמשמע כמו שיוצא מן האם מעורב עם האוכל הא לכל שאר מילי הוי כחלב והכי מוכח שם בגמרא וכן נהגו העולם בו היתר ולדברי הרא"ש ז"ל לעולם נסיובי דחלבא הם בכלל חלב:

לשון ריא"ז

גבינת העובד כוכבים אסורה באכילה מדברי סופרים שגזרו עליו מפני שהעובדי כוכבים מעמידין הגבינה בעור קיבת נבלה והרי כח עור הקיבה ניכר בה וכאילו איסור הנבילה עומד שם בעינו אבל אם היה עור קיבת שחוטה אפילו אם היה העור עומד שם בעינו אין לחוש בו לאיסור תורה שלא אסרה תורה בשר בחלב אלא דרך בישול ואין לגזור על הסתם משום אסור דברי סופרים כמו שביאר מז"ה וכן התינייקי שלהם אסור כמו שביאר מז"ה:

דף יג:

איסור פת של עובדי כוכבים לא פשט בכל ישראל ומכאן סמכו עתה לאכול פת של עובד כוכבים כיון שלא פשט איסורו בכל ישראל וגם דגזירה הוא שאין רוב הצבור יכולין לעמוד בה ועוד דאמרי' לקמן בימינו תתיר את הפת ולא הניח להתיר אלא משום דהוו קרי ליה בי דינא שריא ואחריו באו בי דינא אחרינא שהתירוהו ובירושלמי בפרקין ופ"ק דשבת פת עמדו עליו והתירוהו ומי שנזהר מפת של עובדי כוכבים מותר לאכול עם מי שאינו נזהר בקערה אחת אע"פ שטעם פת עובד כוכבים מתערב בפת ישראל דאין להחמיר לאסור ע"י תערובת כי היכי דלא גזרו על תערובת דמאי ולדעת הרא"ש ז"ל אין חילוק בין פת של בעה"ב לפת של פלטר אבל קצת מן המחברים חלקו בין בעה"ב לשל פלטר דלא שייך חתנות אלא בשל בעה"ב הלכך אסרוהו בכל ענין חוץ מבמקום סכנה אבל של פלטר אין כאן כל כך קירוב דעת שבאומנותו הוא עוסק וכן מחלק בירושלמי שמתיר לקנות מפלטר של עובד כוכבים במקום שאין פלטר של ישראל מצוי וכתב הרשב"א אפי' יש פלטר של ישראל אם אין הפת של פלטר ישראל כפת הפלטר של עובד כוכבים מותר כיון שערב לו יותר ואין נראה כן מן הירושלמי שלא התיר אלא במקום שאין פלטר של ישראל מצוי ואם הוא מצוי אלא דשל עובד כוכבים ערב לו יותר לא התיר ושל בעה"ב אסורה לעולם אפי' קנה פלטר ממנו ואפי' שלחה לישראל לביתו וכן אפילו שלח אותו הישראל לאחר אסורה לעולם ושל פלטר מותרת לעולם אפילו קנאה

בעה"ב ממנו שלא הלכו באיסור זה אחר מי שהפת בידו עכשיו אלא אחר מי שהיה לו בשעת האפיה ואין לנו להתיר אפי' במקום שנהגו אלא בפת של עובדי כוכבים ואותו אין לו היתר ע"י חתוי שיחתה ישראל בגחלים כי אין איסורו משום בישול אלא משום הפת עצמו אבל פת של ישראל שאפאו עובד כוכבים הוא בכלל איסור שלקות ובאותו לא נהגו היתר בשום מקום ועלה קאמר שלש מלאכות בפת היסק התנור וחתיית הגחלים והאפיה שאם ישראל עשה א' מאלו אין בו משום בשולי עובדי כוכבים וכתב הרא"ש ז"ל ותימה על מה שנוהגין להקל בהשלכת הקיסם. ובהלכה שבין בני א"י לבני בבל כתוב בני מזרח משליכין קיסם ובני מערב אומרים קיסם זה אינו לא מעלה ולא מוריד אא"כ התענה ג' ימים מותר משום חיי נפש והנח להם לישראל מוטב שיהיו שוגגין ואל יהיו מזידין וכ"כ מיי' שאפי' לא זרק הישראל אלא עץ אחד בתוך תנור התיר כל הפת שבו שאין הדבר אלא להיות היכר שהפת של עובד כוכבים אסורה עד כאן ויראה שאינו מחלק בין של עויבד כוכבים לשל ישראל שאפאה עובד כוכבים וכאשר כתבתי כן עיקר:

לשון ריא"ז

וכן גזרו חכמים על הפת שלהם כמו שגזרו על תבשיליהם אלא שנהגו העם היתר בפת ועמעמו בדבר ואף כשנהגו בו היתר לא התירו אלא בשדה שהוא רחוק מן העיר ואין פת ישראל מצויה להם אבל בעיר או במצר העיר שיכול ליכנס וליקח פת ישראל לא התירו פת של עובד כוכבים ואם אין שם פלטר ישראל מצוי בעיר לקנות ממנו נראה בעיני שמותר לקנות פת פלטר עובד כוכבים ואע"פ שפת ישראל מצויה שם אצל בעלי בתים שאין דרכם למכור כמב"ה:

השמן של עובדי כוכבים מותר אע"פ שגזרו עליו חכמים הראשונים נמנו עליו האחרונים והתירו לפי שראו שלא פשט איסורו בכל ישראל ואין גוזרין גזירה על הצבור אא"כ רוב הצבור יכולין לעמוד בה. אין ב"ד יכול לבטל דברי ב"ד חבירו אא"כ גדול ממנו בחכמה ובמנין והוא שפשטה תקנתם ברוב ישראל אבל אם לא פשטה התקנה ברוב ישראל אפי' ב"ד קטן ממנו יכול לבטל שאין גוזרין גזירה על הצבור אא"כ רוב הצבור יכולין לעמוד בה ואם פשטה התקנה בכל ישראל אפי' אליהו ובית דינו אינו יכול לבטל שכבר קבלוהו העם עליהם כאילו הוא איסור תורה כמבואר בקונטרס הראיות. ופת של עובדי כוכבים שנילוש בביצים אע"פ שיש בביצים משום בשולי עובדי כוכבים ושלקות אסורים בכל המקומות אפ"ה מותר כיון שהפת מותר הביצים טפלים לו וכתבו הגאונים שכותח של עובדי כוכבים מותר ואין חוששין לפת של עובדי כוכבים שבו ור"ת היה נוהג

איסור בפת של עובד כוכבים שנילוש בביצים ולכ"ע אין להתיר פשטידא שלנו שאפה עובד כוכבים משום שהשמנונית בעין שהוא על העיסה ומתחלה נאסר משום בשולי עובדי כוכבים קודם שנבלע השמן בעיסה מה שאין כן בפת הנילוש בביצים שהביצים נתבטלו בעיסה מתחלתה ולא נאסרו מעולם ומזה הטעם אפשר שאם טחו פני העיסה בביצים דחשיבי גם בעין ונאסר משום בישולי עובדי כוכבים והרסנא שעושין לדגים והוא מציר של דגים הנאכל כמות שהוא חי ומקמח אסור שהקמח עיקר וכן ירקות הנאכלין כמות שהן חיין ובשלם עם בשר ששומן של בשר נבלע בהן וכתב הרשב"א וכן כלים שבשלו בהן עובדי כוכבים דברים שיש בהן משום בישולי עובדי כוכבים אסורין לפיכך צריך ליזהר בשפחות עובדי כוכבים המבשלות לעצמן בבית רבן ישראל שלא יניחוהו ע"ג האור ואם קדמו והניחוהו צריך שיהפך בו קודם שיגיע למאכל בן דרוסאי ולא נהירא להרא"ש וכתב שאין לחוש לזה כלל שלא החמירו בבישולי עובד כוכבים לאסור פליטתן. ופשוט פרק כיצד מברכין דמרקחת הנקרא לאטואירי שעושים אותו העובדי כוכבים מותר ולא חיישינן לבישולי עובדי כוכבים לפי שנאכל כמו שהוא תי ואפילו נחתך בסכין של עובדי כוכבים ונעשה בכלים שלהם שרי חדא דמסתמא יש להם כלים מיוחדים לכך ועוד בלאו הכי סתם כלי של עובדי כוכבים אינן בני יומן ואף כי קי"ל דדבר חריף כתבלין וקורט של חלתית מחזיר הטעם פגום לשבח ובאלו המרקחות יש תבלין מ"מ כיון שמעורב עמהם דבש ומתיקות הרבה המתיקות מבטל כח החריפות מהתבלין בענין שאינן יכולין לשווי' הכלי בן יומו וראיה יש לזה מתשובת הרשב"א סימן תמ"ט וכתב עוד הרשב"א והביא דבריו הר"ן פ"ק דחולין שאסור לומר לחנווני עובד כוכבים שיעשה לו מרקחת או לפלטר לעשות לו פת דטעמא דשרי ליקח מהן היינו משום דסתם כליהם אינן ב"י והוי נותן טעם לפגם ובדיעבד שרי אבל כשאומר להם לעשות לכתחלה הרי הוא כמבשל לכתחלה ואסור וכתב שאפשר שעל זה נהגו היתר בדורות הללו בכך לפי שכיון שהכל לוקחין מהן מייחדים כלי לאומנות כדי שלא תפגם מלאכתן בחליפת כליהם ע"כ משמע מכאן דאיכא תרי טעמי להתיר המרקחות שעושין העובדי כוכבים חד משום דסתם כליהם אינן בני יומן ובכה"ג אין חילוק בין אומן חנווני לאיש אחר שאינו חנווני ואומן. וחד משום שיש להן כלים מיוחדין לכך ובהאי דוקא מאומן וחנווני בסתם שרי ולא מאיש אחר דמסתמא מי שאינו אומן אינו מייחד הכלום לכך ומהאי טעמא שרי לקחת תבלין ופלפלין כתושין מן האומנים דמסתמא יש לכם כלים מיוחדים לכך ונראה דאם ידוע לן שהכלי היה בן יומו ואינו כלי מיוחד לכך אם עשו בו מרקחות שכל עצמן אינן עושין אלא לחריפות שרי דאותו טעם משובח שנדבק

הכלי במרקחות פוגם המרקחת מפני שמבטל חריפותו דתרי מיני נותן טעם לפגם איכא חד שטעם האיסור פגום מחמת שעמד בכלי מעת לעת שלא נשתמשו בו והאחר אע"פ שאין הטעם פגום מעצמו אלא הוא משובח מ"מ כשמתערב בדבר אחר נותן בו טעם לפגם כגון עכברא דנפל בשיכרא:

דף יד:

הסכימו כל הפוסקים דכל גיעולי עובדי כוכבים שרי דסתם כליהם אינן בני יומן וכבר האריכו המפרשים לתת טעם למה הוחזקו סתם כליהם שאינן בני יומן מיהו טעם זה לא שייך אלא לגבי גיעול הכלי אבל אם יש שמנונית על הכלי שאינו מקונח אינו מועיל טעם זה וסכין של עובדי כוכבים אם בסתם יש לחוש שמא יש עליו שמנונית או לאו מלישנא קמא דרש"י שאוסר פ' כל הבשר צנון שחתכו בסכין של עובדי כוכבים משום שמנונית שעל הסכין נראה דלעולם יש לחוש בסכין של עובדי כוכבים שמא יש שמנונית על הסכין וכן מצאתי בשם הר"ר יעקב ווייל וז"ל דכרוב שנחתך בסכין של עובדי כוכבים צריך לפחות גרידה או חתוך במקום החתך דאסרו בשביל השמנונית שע"ג הסכין והוסיף לומר דאין העובדי כוכבים נאמנין לומר שיש להם סכינין מיוחדין לכך ומדאסרו בשביל חשש השמנונית ולא התירו משום סתם כלי עובדי כוכבים אינן ב"י שבכאן היה שפיר יכול להתיר משום שאינן ב"י דאין לחוש לחריפות הכרוב שמחזירנו לשבח שהרי אפי' לספר התרומות אין הכרוב חריף ואעפ"כ אסרוה משום שמנונית אלמא ס"ל דבסתם הכלים יש עליהם שמנונית ולגבי שמנונית שהוא גוף האיסור אין חילוק בין היה ב"י או לא וכן יראה מדברי הר"ר שמואל שכתב דדג מליח שחותכין העובדי כוכבים בסכיניהן צריך לקלוף כל מקום החתוך שלא גרע מקישות שחתכן בסכין שאינו יכול לאוכלן בכותח דחיישינן לשמנונית דסכינא כמו כן גבי סכין של עובדי כוכבים חיישינן משום שמנונית דטומאה או מנבילה וצריך קליפה כל סביביו ע"כ הרי מדאסרו משום חשש שמנונית ולא התירו מטעם דסתם כלים אינן ב"י אלמא ס"ל דיש לחוש לעולם לשמנונית גבי סכין ופשיטא שהוא כדברי הרר"י ווייל ז"ל שזכרנו דאי לא ידענו בבירור שיש לו כלי מיוחד לכך שאינו נאמן לומר שיש לו סכין מיוחד לכך דאין נאמנות לעובד כוכבים במקום שחששו חכמים לאיסור וא"ת א"כ דיש לחוש לשמנונית גבי כלים של עובדי כוכבים מה הועילו חכמים לומר סתם כלים של עובדי כוכבים אינן ב"י הרי אע"פ שהן אינן ב"י מ"מ אסורין דלגבי שמנונית שהוא גוף האיסור לא שייך חילוק בין אם הוא בן יומו או לא דלעולם השמנונית עצמו הוא באיסורו ואיהו גופיה אינו נפגם כמו שנפגם

הטעם ממנו הבלוע בכלי וא"כ לעולם יש לנו להחמיר ולאסור דבר שנעשה בכלי העובדי כוכבים משום שמנונית שעליו כיון דבסתם יש להעמידו בחזקה שיש עליו שמנונית וי"ל דחלוקין הם הסכינין משאר כלים כי הסכינין אינן דרכן לקנחם יפה כמו שדרך שאר הכלים שמשתמשים בהם ולעולם בסתם השמנונית צף על הסכין ואינו ניכר דכוותה אמרינן גבי קערות של בשר שהדיחן ביורה חולבת דמשום שדרכן של קערות להיות מלוכלכות משמנונית המאכל יש לאסור הכל עד שיאמר ברי לי שלא היה שום שומן דבוק בהן כמו שכתב הרא"ש והטור י"ד סימן צ"ה וכן נראה מפרשים להדיא שכתב בהן קערה מקנחין אותה משומן הקרוש עליה משום מיאוס אבל הסכין פעמים שהשמנונית קרוש עליו ואינו ניכר וכו' הרי דחלוק סכין משאר הכלים דאע"פ שאינו ב"י יש לאסור הדבר שחתך בו או כולו או כדי נטילה או כדי קליפה כמו שכתבנו לעיל והרשב"א כתב בתשובות סימן תצ"ז שאף שמנונית מועט שע"ג הסכין כיון שהוא מרודד ואינו אלא טיחה בעלמא ושליט בה אוירא אף היא פגומה כשאינה בת יומא משמע מדבריו דבשומן גופיה נמי איכא למימר שהוא נפגם ואם יש לדמות כל מידי דחריף כגון בצלים וכרשים וכיוצא בזה לצנון וקורט של חלתית רבו הדעות הזכיר אותם טור או"ח סימן תמ"ז וטור י"ד סימן קי"ד וכן המרדכי עש"ב:

אמנם צנון שחתכו בסכין של בשר דאיתא פרק כל הבשר יש לרש"י ז"ל ב' פרושים הא' דמיירי שיש שמנונית על גבי סכין ולפי' חד מיירי דליכא שמנונית ע"ג סכין ואכתי נאסר הצנון דמחמת חורפיה דצנון בלע טפי מדגים שעלו בקערה כמו שהאריך שם רש"י ולפי זה כל מידי דחריף שנחתך בסכין של בשר אסור לאכלו בחלב אפי' היה הסכין מקונח היטב וכל מידי שאינו חריף לא נאסר בשביל שחתכו בסכין של בשר לאכלו בחלב וזה נראה בעיני שהוא דעת רבינו שהשמיט מהלכותיו פ' כל הבשר קלחי דלפתי וגם סלקא משום דס"ל לרבינו דצנון אסור לאכלו בחלב אם חתכו בסכין של בשר אפי' היה מקונח משום שבולע ממה שפולט הסכין מחמת חריפותו אבל קשות ואבטיח שאינן חריפין וגם לא מתוקין אינן אסורין משום דלאו חריפי גם אינן מותרין לגמרי משום דלא מתיקי והלכך גריר לבי פסקי ואכיל להו בחלב וקלח לפתן אין צורך להזכיר שאם חתכן בסכין של בשר שמותרין לאכלן בחלב משום דכיון דמתוקין הן לגמרי ודאי דשרי להדיא לאכלה בחלב בלי גרידת בי פסקי כלל ועוד שהרי כתב רבינו ואי פתיך בהו לפתא שרי כלומר שאם חתך הלפתא ואח"כ הצנון או האבטיח הכל מותר דמשמע להדיא דהלפתא מותרת היא לגמרי כשחתכה בסכין של בשר הגם כי בשביל דין הלפת לא היה צריך רבינו להזכיר ואי חתך בהו לפתא דממילא שמעינן ליה מדרישא דכל דבר

שהוא מתוק לגמרי אינו בולע מסכין מקונח וגם סלקא דאסרי' אין צריך להזכיר דסלקא דאסירי דאמר התם נכללין הן בפסק דרישא דאי אמרת סלקא דאסירי ר"ל שהן חריפין כמו צנון ובלעי כמו צנון והרי נכללין בדין צנון שזכרנו ואי אמרת דסלקא דאסירי ר"ל עד דגריר לבי פסקי כמו קישות ואבטיח שהרי אין מתוקין אם כן כבר נכללו בדין קשות ואבטיח שזכרנו וכן נראה בעיני שהוא דעת מיי' פ"ט מהל' מ"א ומעתה מתורצת היא הקושי' אשר הקשה הרשב"א על רבינו ועל מיי' למה השמיטו דין סלקא ודין לפת ולמה צריך לגרור בי פסקי דקישות ואבטיח וגם לפי דרכנו למדנו תירוץ אחר על ספר התרומה שכתב ואם חתך בסכין של בשר דבר שאינו חריף כגון עלי כרוב ועלי קפלוט לא בעי אלא הדחה והקשו עליו בהג"ה פ"ט מהל' מ"א ובהגהת שערי מדורא ז"ל ולא הבינותי דהא אמר בקישות ואבטיח גריר לבי פסקי והיאך תסגי לקלחי קפלוט וכרוב הדחה ויש לתרץ דהיינו טעמא דצריך לקישות ואבטיח גרירא בי פסקי משום דלחים הם ורכים ואם היה מדיחן הדחתן היה מבלעת בהם טפי טעם הסכין שקבלו הלכך צריך לגוררן ומ"מ אין זאת הגרירה כי אם כמו הדחה שהגרירה פחותה מקליפה והקליפה פחותה מכדי נטילת מקום וההדחה והגרירה א' הן אלא שבדברים שהם קשים כמו קלחי כרוב וקלחי קפלוט בהדחה סגי להו כמו שכתב ספר התרומה ובקישות ואבטיח שהן לחין שאם היה מדיחן היה הטעם נסרך בהן יותר צריך גרירה ולא סגי להו בהדחה אע"פ שההדחה והגרירה כחדא נינהו וכן הזכירו הרשב"א והר"ן חולק וסמ"ג לאוין קמ"א וטור י"ד סימן צ"ו תפשי תרי הפירושים עיקר וכן נראה שהוא דעת רבינו מיי' שהרי גלי לנו ההוראה כשהיה הסכין מקונח וכ"ש כשהשומן צף ע"ג סכין דיש לאסור והרשב"א ס"ל דוקא כפי' ראשון דרש"י דאינו אסור אלא כשהשמנונית צף ע"ג הכלי ולדידי' כיון דאין האיסור רק משום השומן א"כ אין חילוק בין יהיה הסכין ב"י או לא ולדברי שאר הפוסקים יש חילוק בין כשהוא ב"י או לא וספר התרומה אוסר אפי' אין הסכין ב"י דאגב חורפיה דצנון מחליא ליה לשמנונית ומשוי ליה לשבח ומהר"ם השיב על ספר התרומה דדעתו להתיר ועי' טור או"ח סימן רמ"ז:

דף טז.

לשון ריא"ז

קורט של חלתית של עובדי כוכבים אסור באכילה מפני שחותכין אותו בסכין שלהן שמובלע בו שמנונית שלהן ואע"פ שאינו בן יומו והרי הוא נותן טעם לפגם מתוך חורפו של חלתית הרי הוא משביחו ואסור. ונראה בעיני שאם חתך צנון וכיוצא מן הירקות

החריפין בסכין של עובדי כוכבים שאינו בן יומו קולף מקום חתוכו ומותר באכילה שלא אסרו אלא קורט של חלתית בלבד כמבואר בקונט' הראיות:

פרש"י גבינה של עובדי כוכבים אסורה משום חלב טמא ואע"פ שאינו מעמיד לפי שאין אפשר לגבינה בלא צחצוחי חלב בין גומות של גבינה וחלב שחלבו עובד כוכבים ואין ישראל רואהו אסור דלמא עריב ביה חלב טמא וחלב טמא אינו עומד ואם עירב טמא בטהור הטמא נשאר בנסיובי חלבא שקורין מיש"ג וחלב טמא אסור מה"ת כדילפינן בבכורות ויש לחוש שבגומות נשארו ממנו ואין מועיל רוב היכא דהאיסור הוא בעין ואע"ג דלענין גבינות העובדי כוכבים לא אסרינן ליה מהאי טעמא דכיון דחלב טמא אינו נקפה אין לנו לומר שהעובד כוכבים ערב בו חלב טמא כיון שאינו מגיע לו תועלת מ"מ לענין לקנות ממנו חלב לעשות תבשיל יש לחוש לדבר ואסור הוא כל זמן שאין הישראל רואהו לעובד כוכבים שחלבו. ונראה דאע"ג דהתוס' דחקו הרבה למצוא טעם ברור לאיסור הגבינות כל שאין מעמידין אותה בקיבת נבילה מ"מ נראה לי דעיקר טעם האיסור משום חלב שחלבו עובד כוכבים ואין ישראל רואהו אע"ג דמיי' פ"ג מהלכות מאכלות אסורות לא הזכיר בגבינה טעם איסור משום חלב דקאי ביני אטפי וא"כ היה לנו לומר דכל שהעמידו הישראל בקיבה שלו דתהוי מותרת אפי' [לא] ראה החליבה מ"מ גבי חמאה הזכיר טעם זה וא"כ חשש גבי חמאה כ"ש גבי גבינה דחייש להכי וגבי גבינה לא חש מיי' כלל להזכיר רק עיקר טעם הגזירה ואע"פ דר"ח ור"ת ז"ל והרבה מהפוסקים מתירין הגבינות אע"פ שלא ראו החליבה קצתה או כולה כמוזכר בסמ"ג לאוין קל"ב ומרדכי פ' אין מעמידין וגם יש הרבה חלוקין דאיכא לברר מהם להיתר מ"מ האחרונים אשר מימיהם אנו שותים ונהיגין כוותייהו בענייני איסור והיתר כגון סמ"ק סמ"ג והרא"ש והטור ושערים מדורא ושערים מרבינו ירוחם כולהו יהבי טעם לאיסור גבינות העובדי כוכבים משום חשש חלב טמא דקאי ביני אטפי ופוק חזי מאי עמא דבר דנוהגים עכשיו בכל המקומות לראות החליבה מתחלה ועד סוף ואין לפרוץ גדר ואין לומר דבדיעבד שרי כמו שכתב הגהת הרא"ש פרק אין מעמידין בשם ר"ת דהתם אפי' לכתחלה היה מתיר ר"ת לפי סברתו דס"ל דטעם האיסור משום גלוי תדע דאין לחלק בין דיעבד לכתחלה בכה"ג דהרי לר"ת שאוסר החלב עצמו אא"כ ישראל רואה אסרו ג"כ בדיעבד כמו שכתב סמ"ג ושערים בשמו שהקפיד על אחד שהיו רחלותיו אצל עובד כוכבים וכו' והתם בדיעבד מיירי וכן מצאתי באורך התשובה שהקפיד על רשב"ם אחיו בכיוצא בזה א"כ אין חלוק בין בדיעבד בין לכתחלה בכה"ג בכל ענין אסור כן נ"ל גבי הגבינה אולם גבי חבצייניוש שקורין רייקוט"א בלע"ז כשהקפיאוה במשקים טהורין

שאין שם חומץ נסך אבל אם נעשית מחלב שחלבו עובד כוכבים ולא ראהו ישראל איכא פלים לכאן ולכאן וזה דאיכא לדמותה לגבינה ואיכא לדמותה לחמאה דאיכא למימר דליכא הכא רק חשש חלב טמא דכל שאר הטעמים שזכרנו ליתנהו הכא ואי משום שמקפיאין אותה במי חלב שלהם ליכא איסור דמי חלב אינו נקרא חלב כדאיתא בפרק כל הבשר ובפ' זה מי חלב שמקפיאה בו שהוא כמו חלב שפירש שם הרא"ש ז"ל וא"כ גם משום חלב טמא ליכא לאסור והא חלב טמא אינו נקפה ולא גזרו עלה כמו שלא גזרו על החמאה ואי משום חשש חלב דקאי ביני אטפי כי היכי דפליגי סמ"ק סימן רכ"א ורשב"א בתשובותיו סימן ק"י בחמאה אי איכא חלב ביני אטפי אי לא ה"נ יחלוקו בריקו"ט שכתבנו ואנן קי"ל כסמ"ג להקל ואין נראה לחלק ביניהם משום דבריקוט"א איכא פירורי הגבינה שצפין לעיל ברתיחה בעת עשותה ונקפאות עמה משא"כ בחמאה דאעפ"כ אין אותן הפירורין אסורין משום חלב דקאי ביני אטפי דדוקא בחרין הגבינה איכא כפולות וגומות משום שמסירין החלב הקפוי מן היורה בכמה פעמים ועוד שהקפאון גדול ונגרר עמו במי חלב שאינו נקפה וגם חלב טמא אם יש ממנו שם מה שאין לומר כן בהני פרורין קטנים מהקפאון וסעד לזה מצאתי בתשובות משום הגדול מוהר"ר יוחנן ז"ל שבעת תפיסתו בגירוש פיומונטא השיב על החבצייניוש של עובדי כוכבים שהם מותרות במקום שנהגו לאכול החמאה שלהם דאף על פי שנמצא בשם מהר"י מולין ז"ל שאסר לא אסרה אלא במקום שנהגו איסור בחמאה דאזיל למנהג האשכנזים שנמנעו לאכול חמאה ושאלתי לאשכנזים מה ר"ל ציגאר ואמרו לי כי בלשון אשכנז קורין לריקו"ט צג"ר וא"ת מכל אלה היה נראה להתיר בנידון דידן אכן זיל לאידך גיסא נראה דלא דמיא לחמאה כי החמאה עושין אותה בצונן הלכך איכא להתיר מטעמים שזכרו הפוסקים אבל הריקוט"א עושין אותה ע"י הרתחת החלב ואפי' תימא דליכא למיחש לחלב דקאי ביני אטפי אכתי איכא למיסר מטעם אחרינא דכיון דחיישינן בכל חלב שחלבו עובד כוכבים לחלב טמא אי איכא הכא חלב טמא היה ר"ט בחלב טהור ואפי' אינו נקפה עמו כלל שאינו אוכלו מ"מ יהיב ביה טעם ואסרו וצריך ביטול למאן דאמר דביטול מועיל ספיקא דאסרינן להו כשאירע להם מקרה המחזקם בחזקת איסור כמבואר בתשובת הרשב"א סימן ר"ג וסימן תש"ט ואם לא נתיר מטעם ס"ס ספק אם יש בו חלב טמא או לא ואת"ל שהיה שם חלב טמא שמא היה שם כדי ביטול הגם כי נראה קצת דמיחוש תערובת חלב טמא בחלב שחלבו עובד כוכבים אינו נקרא ספק דנראה כודאי דכמוחזק חשבינן ליה ומ"מ להרמב"ן והרשב"א ז"ל וסייעתם דס"ל דאין מועיל ביטול להני איסורי אין כאן שום צד היתר מאחר שהורתח החלב הזה דחיישינן ליה

לחלב טמא מעורב בתוכו ומכאן יצא לי קושיא על הרשב"א ז"ל דבתשובות סימן קמ"ג אוסר הקדירה שעשה בה הגבינה מחלב שחלבו עובד כוכבים משום שמרתיחין אותה ובגמ' בפרקין מוכח דאי לא טעמא דחלב קאי ביני אטפי לא היינו אוסרין הגבינה ולאותו טעם קשה דאכתי היה לן למיסר הגבינה משום שהרתיח כל החלב יחד דאי איכא חלב טמא יהיב טעם בחלב טהור ואסרו לפי דעת הרשב"א אבל על התלמוד אין להקשות זאת די"ל דהתלמוד ס"ל דעושין הגבינה שלא ע"י רתיחה כי כן המנהג בודאי וכ"כ הטור או"ח סימן תמ"ז בשם הרא"ש ז"ל ומ"מ גבי ריקוט"א דודאי עושין אותה ברתיחה איכא לאסור מטעם שזכרנו דאע"פ שהתיר הגדול מהר"י ז"ל אפשר דבמקומו לא היו עושין אותה כמנהג מקום הזה ומצאתי ג"כ בסמ"ק סימן רכ"ב בהגהת מהר"ף שכתב קרייתא שעושין מן החלב שקורין מייגא צ"ע אי איכא לדמויי לגבינה או לחמאה עכ"ל ולדעתי כי מייגא היא ריקוטא דמספקא ליה למהר"ף אי דמיא לגבינה או לחמאה ובכל מקום שהלכה רופפת בידך לך אחר המנהג וכבר נהגו במקומות הללו שלא לאכול ריקוטא של עובדי כוכבים בשום ענין ואפי' אי דמינן לה לחמאה כיון שנהגו איסור בריקוטא אין להקל ולהתירה גם אין להקל להתיר הכלים שעשו ממנה התבשיל כמו שכתב תשב"ץ בספר כל בו בשם מהר"ם שהתיר הכלים שבשלו בהן החמאה אפי' במקום שנהגו איסור בחמאה בסתם היינו טעמא כדפי' מהר"ם דכיון דאיכא מקומות דנהגו בו היתר לגמרי אין להחמיר במקום שנהגו בו איסור אבל הכא גבי ריקוטא דליכא שום מקום שנהגו בו היתר אין להקל בכלים מטעמים אלו וגדולה מזו כתב הר"ן בפרקין בשם הרשב"א ובשם ספר התרומה דכלים שבישל בהן העובד כוכבים בפנינו דבר שיש בו משום בישולי עובדי כוכבים דצריכין הכשר וכו' וכ"ש בנדון זה דודאי אין להתיר כד"נ והיכא שנתנו בריקוטא חומץ נסך להקפיאה אין ספק דלית ליה תקנתא בשום ענין ואפי' אם יאמר אדם הרי מערבין החומץ בתוך הנסיובי דחלבא דהיינו השיר"ו בלע"ז ונקרש השתא ונתערב בתבשילין שאינו בעין ומש"ה שרינן זה אינו כי אפי' למאן דשרי חומץ שנתערב בתבשיל ואינו בעין היינו דוקא חומץ שלנו שנאסר במגע עובד כוכבים דלא אלים איסוריה אבל חומץ שלהם ודאי לית להו תקנתא ועוד אין אנו צריכים לכל זה שהרי החומץ מעמיד הוא וכיון דמעמיד אין לנו לחוש אם הוא בעין או לאו דבכל ענין אסור כאשר כתב מיי' ז"ל בפירוש המשנה ולא דמי למעמיד בעור קיבה של שחוטה דאמרי' דאם יש בהטעם בשר אסור ואם לאו מותרת דהוה ליה מין בשאינו מינו לכ"ע ואפי' שזה העור העמיד הגבינה אינו אוסר מפני שהמעמיד הוא דבר מותר שקיבת שחוטה היא ואין כאן אלא איסור בשר בחלב ובכה"ג דכשהבשר נופל לגבינה ולחלב אינו אוסר במשהו אפי' למ"ד

דבשר בחלב במשהו היינו דוקא לאחר שנעשה בשר בחלב אבל בכה"ג שיעורו בס'. אבל המעמיד בעור קיבת נבילה וטריפה ובהמה טמאה וי"נ הואיל והמעמיד אסור בפני עצמו נאסרה הגבינה משום נבילה לא משום בשר בחלב ונאסרה בכל שהוא דהכל הולך אחר המעמיד היכא שהמעמיד בשכבר הוא אסור בפני עצמו כמו שכתב מיי' בפי' המשניות ובפ"ט מהל' בשר בחלב:

דף טז:

וגבי סימני דג טהור יש מהגדולים שכתבו שיש לסמוך על שני סימנים אלו להתיר כל דג והרא"ש כתב שאין לסמוך עליהם ומ"מ כתב עובד כוכבים שהביא חבית מלא מחתיכות דגים מלוחין כל דג שמכירין ראשו ושדרתו מותר והשאר אסורים ציר דגים טמאים אינן אלא מדרבנן לפיכך מותר לקנות מהעובד כוכבים דגים מלוחין טהורים אע"פ שמונחים עם הטמאים בכלי אחד שמא לא נמלחו יחד:

כתב מיי' כל חבית שדג טהור משוטט בו מותר שאנו יכולין לומר שכל הציר מדגים טהורים. היו החביות רבים וכולן פתוחות ודג טהור באחת מהן כולן מותרות. היו סתומות פתח אחד מהן ונמצא בהן דג טהור כולן מותרות. כתב הרשב"א הא דשרינן ע"י דג טהור משוטט בו הני מילי כשאין בו חתיכות אחרות שאין בהן קשקשים אבל אם היו בה חתיכות אחרות או דגים שיש בהן קשקשים וחתיכות אחרות שאין בה קשקשים הכל אסור אפי' ציר גזירה משום גופן:

דף יז.

גבי סימני קרבי דגים כתב הטור וזהו סימנייהו שהראש האחד כד ועגול ובראשו השני חד ועגול כמו הביצה וכתב ר"ת שהוא סימן מובהק להתיר כל דג ובירושלמי משמע שאינו סימן מובהק וכן הוא מסקנת הרא"ש והא דאין נקחין ממי שאינו מומחה כשנימוחו היינו דוקא בסתם אבל אם אמר משל דג פלוני הם ואנו מכירין שהוא טהור או שאומר אני מלחתי' או שאמר אלו הדגים שקרבין אלו באים מהם נקחין מכל אדם אבל אם אמר של דג פלוני וטהור הוא לא מהניא והרשב"א כתב דאפי' הן שלמים וסימן טהרה ניכר בהם אין נקחין ממי שאינו מומחה אא"כ אומר של דג פלוני הטהור הוא או אלו דגים ואלו קרביהן והרא"ש כתב כסברא ראשונה. וכתב עוד הרשב"א עוברי דגים והם מקובצים הנמצאים בדגים מותרין ליקח מכל אדם שודאי מדג טהור הן שכל דג טמא משריץ ואינו מטיל ביצים ואיני יודע למה כתב כן אע"פ דפריך תלמודא על מלתא

דרב האומר קרבי דגים ועובריהן אין נקחין אלא מן המומחה מהא דתניא דג טמא משרין טהור מטיל ביצים אלמא שאין עוברין לדג טמא ומשני סמי עוברין מדברי רב כי הם נקחין מכל אדם הא איכא שנוייא אחריני דמשני רבי זירא אידי ואידי מטיל ביצים אלא זה משריץ בחוץ וכיון דאיכא תרי שנויי נקטינן לחומרא:

לשון ריא"ז

עוברי דגים בודקין אותם בסימניהם וכסימני ביצים כך סימני עוברי דגים שהביצה הטהורה היא כודרת ומגולגלת ראשה אחד כד וראשה אחד חד ואם היו שני ראשיה חדין בידוע שהוא מעוף טמא וכן בעוברי דגים שנמוחו ואין נכרים סימניהם וכן קרבי דגים שאינן נכרים אינן נקחין אלא מן המומחה שהוא בקי ומכיר עוברי דגים וקרבי הדגים הטהורין ואם אינו מומחה אינו סומך עליו ובמקום שהן מוחזקין שאינן באים שם אלא מדגים טהורין מותר לקנות אותם מכל אדם וכן י"ל בטרית מקום שאין מוחזקין אותם אלא מדגים טהורין היא מותרת בלי סימן כמו שביאר מז"ה:

וכל אלו של עובדי כוכבים איסורן מן התורה לפיכך הצריכו בהם חכמים סימן ואע"פ שיין העובדי כוכבים אינו אסור הואיל וראוי לינסך החמירו בו כשל תורה חמפ"ג והם חלתית מוריס פת וגבינה מותרין בחותם אחד שאפי' אם יחליפם העובד כוכבים אינם אסורין אלא מדברי סופרים ולפיכך לא חשו בהם חכמים לזיוף והרי הן דומין לחומץ וליין מבושל שאינן ראויין לינסך וזהם מותרין בחותם אחד כמו שביארנו למעלה ומז"ה אומר שאין צריך חותם בתוך חותם אלא היין בלבד וכבר ביארתי בקונטרס הראיות שכל אלו חוששין בהם לאיסור תורה וצריכין חותם בתוך חותם ואפילו אין החותם כ"כ חשיב שרי בגבינה וכן נמצא בשם ר"י ומביא דבריו ספר הכל בו סימן ק"א וז"ל מ"מ כתב הר"י דמניחין אותה בחותם כל דהו בבית עובד כוכבים דלא טרח ומזייף וכן בסמ"ק סי' רס"ג ואם שכח החותם בבית עובד כוכבים כתב סמ"ג לאוין ואיתא נמי בתשובות שסביב המיי' בספר קדושה סימן א' ובמרדכי פ' אין מעמידין ובשערי מדורא בשם ר"י שהיה מעשה שעשו הרבה גבינות בבית עובד כוכבים והניחום וחתמום בדפוס של עץ והניחו הדפוס בבית העובד כוכבים ויראו שמא זייף העובד כוכבים וחתם אחרים כמו כן באותו דפוס והתירם ר"י מכמה טעמים והביא ראיה מעורות שנותנים לעבדן לס"ת מסמנין וכו' דעובד כוכבים מרתת פן ירגיש הישראל או מפני שיהיו לו הגבינות האחרות שעשה הוא לחים מהראשונים והרשב"א כתב גבינה שנמצאת ביד עובד כוכבים והיא חתומה בדפוס חותם או כשר מי סמכינן עלה או לא דחיישינן דלמא נפל דפוס מיד ישראל ומצאו עובד כוכבים וחתם בו דיש לאסור ואין שומעין למי שמתיר ואפי' לסמוך על

מקצת בני אדם שעושין אותם והם ישראלים אנו חוששים לפי שאינן נזהרין בהן כהוגן והרבה מהן שאכילת גבינה של עובדי כוכבים קילא בעיניהם כ"ש שלא לסמוך בהן על החתימות הנמצאות ביד עובדי כוכבים וכמה פעמים גונבים את הדפוסים מתחת מראשותיהן של ישראל הישנים בבתיהם וכמה מהם נאבדים ואנו מצאנו הנה כמה פעמים ועל כולן שומר נפשו ירחק מהם מיהו צ"ע אם יש חילוק בין גבינה הנמצאת ביד עובד כוכבים ולא ידוע מעולם לנו ששום ישראל עשה אותה בכשרות בבית אותו עובד כוכבים להיכא שידוע לנו שישראל חד עשה גבינות בכשירות בבית אותו עובד כוכבים אלא שלא לקחם בידו לאיזו סבה ונשארו אצל העובד כוכבים והעובד כוכבים מוכרן:

דף יח.

וגבי שברי עבודת כוכבים כתב הטור המוצא שברי צלמים מושלכין או בתוך שברי נחושת או אפי' שברי עבודת כוכבים עצמה מותרין אבל מצא תבנית יד או רגל והוא עומד על בסיסו אסור שבזה ניכר שתחלתו נעשית כך לעובדו כתב מיי' המוצא יד עבודת כוכבים או רגל או אבר מאבריה מושלך אסור בהנאה ולא נהירא דהא מוקי ליה בגמ' דוקא בעומד על בסיסו כדפרישית ול"נ דגם מיי' לא אסר אלא כשעומד על בסיסו ופירוש על בסיסו למיי' ר"ל שתחלת עשייתו נעשית צורת יד בלבד או צורת רגל ופירושו במשניות שם פ' כל הצלמים הכי מוכח דלא אסר מיי' תבנית יד ורגל אלא היכא שמתחלת עשייתו נעשה כך ומשמעות פירוש בסיסו איכא בינייהו:

והא דאמרי' המוצא כלים ועליהם צורת חמה ולבנה וכוכבים נראה דאין ענינו שימצא עגול ויאמר זהו שמש אלא הם כצורות שמיחסים בעלי הטליסמא"י לצורת הכוכבים כמו שביאר מיי' בפי' המשניות פרק כל הצלמים דף מ"א:

כתב הטור שאר כל הצורות אפי' צורת אדם המוצא אותם מותרות אם לא שיש הוכחה שנעשית לעבודת כוכבים כגון צורת אדם עומדת על פתח מדינה ובידה מקל או ציפור וכדור וסייף ובשל כפרים דכתב הטור צ"ע אהיכא קאי אי אכל הצלמים דקא אמר בריש הסימן לא ידענא מאי קמ"ל ואם על הצלמים הנמצאים על הכלים דסליק מיניה קאי צ"ע דנראה מדבריו דדין המוצא כלים לא קאי אלא בכרכין דבאינהו יש חילוק בין שאר הצורות לצורות שזכר ובין מצאם על הכלים מכובדין למצאם על הכלים מבוזין אבל בכפרים בכל ענין אסורין וצ"ע:

דף יח:

ופשוט פרק שואל דף קמ"ט דאסור להסתכל בצלמים ודיוקנאות אם הם עשויים לשם עבודת כוכבים אבל לנוי כתבו התוס' דשרי וחסידי ישראל נזהרין מלהסתכל בשום צורה כגון בנן של קדושים וכתב הרא"ש דאם נעשה לשם עבודת כוכבים אותה הצורה דאסור להסתכל בה אפי' לא נעבדה כלל ולפי זה צ"ע היאך שרי להסתכל בצורות שעושין על המטבע אם לשם עבודת כוכבים עבידי כי אע"פ שאלו הצורות שהם על המטבעות נקראים שהם על כלים בזויין ואע"פ שהן צורות של עבודת כוכבים מותרות בהנאה כמו שכתבו התוס' והגהות אשר"י בפירקין מ"מ לא מצינו שיהא מותר להסתכל בהם כיון דלשם עבודת כוכבים עבידי מיהו נראה דכל שהצורה על כלי מבוזה כגון על המטבעות וכיוצא בהן לא לשם עבודת כוכבים עבידי אלא לשם נוי דהכי כתב הטור י"ד סימן קמ"א ועדיין לא נתקררה דעתי דאיכא עדיין לומר דוקא בסתם הוא דדייניגן ליה דלנוי עבידא כיון דלא בריר לן דלשם עבודת כוכבים נעשו אבל הצורות דעל המטבעות נראה דיש לחוש ולאסור וא"ת מאי רבותייהו דבנן של קדושים דלא הוו מסתכלים בצורתא דזוזי כיון דלכל העולם אסורין י"ל דאותם הצורות אע"פ שבסתם לנוי עבידי ומן הדין שרי לאסתכולי בהו אעפ"כ הם לרוב חסידותם היו נזהרין מהן אבל צורות כאילו שכתוב על המטבע להדיא אם היא עשויה לשם עבודת כוכבים לא ידעתי היתר ברור לאיסתכולי בהן:

והתוס' כתבו דאע"פ שאסור להסתכל בצורה משום שנאמר אל תפנו אל האלילים מ"מ בצורות דזוזי מותר להסתכל כיון דרגיל להסתכל בה תדיר לא שייכא ביה הפנאה ואפ"ה מאן דלא מסתכל בהו הוי חסידא ונ"ל דאע"פ שנותנים התוספות טעם בהיתר הסתכלות זוזי משום שהוא רגיל לראות אותם תדיר אין להוכיח מהאי טעמא שכל הסתכלות צורות שהם בהרגל שיהיה מותר דאין כוונת התוס' להתיר אלא בכה"ג משום שזה לא הוי הפנאה לענין האלילים דוקא אלא לראות המטבע אם טוב אם לאו וכמעט אי אפשר לו לאדם שלא להסתכל אבל בהפנאות אחרות שאפשר זולתם אז נראה לי דאסור:

דף יט.

וכתבו התוס' ויש שהיו רוצים שלא להחתים לעובד כוכבים חותם שיש בו צורת אדם בשביל חוב אא"כ מביא לו מעצמו וכן שלא לחגור אותם רצועות שיש בהן צורת אדם בולטת אמנם יש סמך להתיר מתוך הלכות גדולות דמשמע דלא שייך חשדא אלא בצורת דרקון אבל בצורת אדם אין חשדא כיון שאינו אלא צורת הפנים ולכך מותר לחגור אותם

הרצועות וכן מותר לומר לעובד כוכבים לחתום בחותם צורת אדם כיון שאין שם אלא הצורה לא חמיר ליהוי אסור אמירה לו משום שבות ואע"פ שמותר לומר לעובד כוכבים לחתום אסור הישראל לחתום בידו ממש והיינו צורה בולטת דקא אמר תלמודא לענין חותם אבל אנדרטי שהוא גולם צלם דמות אדם כל גופו בידים ורגלים פשיטא שאסור לומר לעובד כוכבים לעשותו וכ"ש להעמידו בביתו משום חשד. ואומר ר"י ור"ת וריב"א כי בצורת חמה ולבנה ומזלות אין חלוק בין בולטים לשקועין דבכל ענין אסורין כי ברקיע שקועים הם ולא מפלגינן בהכי בין שוקעת לבולטת אלא גבי פרצופין וכיוצא בזה עכ"ל התוס' ומהכא ראיה דחמירי טפי צורת כוכבים ומזלות מפרצוף אדם וטבעת שיש עליה צורת חמה או לבנה או מזלות אין לה תקנה בין החותם שוקע בין בולט אסור להניחה ואסור לחתום בה והרשב"א כתב גבי עשיית צורת ארי לרפואה דאין איסור בזה ואפי' לא עשו לו אחרים אלא שעשאו ישראל ואפי' בולט לפי שאין במשמשי מרום צורת אריה עומד לבדו ולא נשר לבדו ולא שור לבדו אלא שפני חיות המרכבה דמות ד' פנים אלו והעושה צורת פנים כצורת החיות שעושה דמות ד' פנים אלו הרי זו אסור אפילו אחת מהן בלבד אצלו ותדע דא"כ למה אנו צריכין לפרוקיה דר' יהושע באיסור עשיית צורת אדם מדכתב לא תעשון אתי לא תעשון אותי בא ונלמוד מן הברייתא דקתני לא תעשון דמות שמשיי שמשמשין לפני במרום כגון אופנים ושרפים וחיות הקדש ומלאכי השרת ואביי גופיה הוא דאמר עלה לא אסרה תורה אלא שמשין שבמדור העליון וכיון ששנינו חיות הקדש אחד מפניהם פני אדם א"כ אין לי צורך עוד לדרשת אותי אלא דלא אסרה תורה אלא בהדי הדדי וכולה שמעתא בפרקין מוכחא כן ולפיכך צורת אריה ונשר ושור כל אחד לעצמם מותר ותניא בתוספתא טבעת שיש עליה פרצוף מותר לחתום בה ר' תנינא בן גמליאל אומר של בית אבא חותמין בחותם של פרצוף רבי אליעזר אומר כל הפרצופים היו בירושלים חוץ מפרצוף אדם בלבד והלכך אפילו בלשון ואפי' בולט מותר וכ"ש בשוקע והנה לרבותינו רפואה בצורות כמו שאמרו במסכת שבת ובסלע שע"ג הצינית ואמרו בגמ' אי משום שיכתא לייעבד צורתא אי משום צורתא לייעבד ליה פולסא ושמעתי ממורי הרמב"ן ז"ל שהיה עושה אותו צורת אריה כמו שאמרנו ואינו חושש לכלום:

כתב ר"י נשאלתי על אותם שמציירין במחזורין צורות חיות ועופות אסיפה עושין אם לאו והשבותי נ"ל דודאי לא יפה עושין שמתוך שמסתכלין בצורות הללו אין מכוונים לבן לאביהם שבשמים מיהו אין כאן איסור דלא תעשה לך פסל וגו' דהא מסקינן בפ' כל הצלמים שאני רבן גמליאל דאחרים עשו לו ואפילו חשדא ליכא בציורים שהם מיני

צבעים בעלמא ואין בהם ממשות כלל דלא חיישינן לחשדא אלא בחותם בולט ולא בחותם שוקע וכל שכן בדבר זה שאינו לא שוקע ולא בולט אלא מין צבע בעלמא ונראה לי דאפילו ישראל מותר לצור צורות במיני צבעים ואין בזה משום לא תעשה לך פסל דלא אסור אלא פרצוף גמור חקוק בששר אבל במיני הצבעים מותר כדאמרי' בת"ה הצר צורה בנכסי הגר קנה דרב לא קנה לגינתא דבי רב אלא בצורתא והקשה שם רבינו שמואל והאמר דכיור לא קנה אלא באמה כנגד הפתח ותירץ דהתם לאו היינו צורת בריה אלא ציורין בעלמא מעשה צעצועים ופרחים אבל צורת חיה או עוף חשיבא ולא בעינן אמה כנגד הפתח אלמא דרב צייר צורת חיה ועוף אלא ודאי במיני צבעים מותר והא דתניא במכילתין לא תעשה לך פסל יכול לא יעשה לו גלופה אבל יעשה לו אטומה ת"ל וכל תמונה וכו' עד אפי' בהמה וחיה ועוף ודגים וחגבים ואפי' הבוביא ואפי' הסורזירין כו' נ"ל דהכי פי' גלופה היינו צורה בולטת אטומה צורה שוקעת אשר במים מתחת לארץ להביא את הבוביא פי' שעושה צורה וחוקק דמות בבואה שבשמים דסד"א דוקא אשר בשמים ממעל ואשר בארץ מתחת לרקיע אבל צורת דמות בבואה שבשמים לא ת"ל ואשר במים וי"א להביא הסורזירין נראה שהוא מין שר שבמים שקורין נכסא בלשון אשכנז וכל אלו אינן אסורין לעשות אלא פרצופין חקוקין אבל לא ממין הצבעים כמו שהוכחתי אמנם על כסא שלמה המלך ע"ה אני תמה שכתב ושנים אריות עומדין אצל הידות ושנים עשר אריות וגו' אין לומר דעל פי הדבור הוה כדכתיב וישב שלמה על כסאי ה' למלך שהרי אין נביא רשאי לחדש דבר מעתה ואיכא למימר בהא מיגדרא מלתא שאני כמו אליהו בהר הכרמל ושמא בהא מלתא נמי איכא למיגדר מלתא שכשהיו עדים באים להעיד בפניו היו האריות שואגים ונוהמים כמו שיש במדרש ומתוך כך היו מתפחדים להעיד עדות שקר אי נמי יש לומר אחרים עשו לו וחשדא ליכא דרבים שכיחי גביה כדאמר גבי ר"ג ומה שעשו בכותלי היכל וקדשי קדשים ציורין חקוקין בכותל סביב פני הכפיר אל התמורה מפה ופני אריה אל התמורה מפה יש לומר ע"פ הדבור הכל בכתב אי נמי י"ל דלא שייך לא תעשה לך פסל כ"א בתלוש אבל על הכותל במחובר לא דאינו אלא לנוי בעלמא ובטל לגבי הכותל ואע"ג שאני מדמה לא הייתי עושה מעשה כזה התירון האחרון ועוד נ"ל דלפי סוגיית פרק כל הצלמים מוכיח דכל מיני פרצופים מותר לעשות אפי' חקוקים וחותמם בולט חוץ מפרצוף אדם לחודיה או דמות ארבע פרצופין בהדי הדדי שבכסא הכבוד אדם אריה שור נשר ודמות שמשין שבמדור העליון ושבמדור התחתון ותשמישי מקדש נעשית כמוהו בית תבנית היכל אכסדרא תבנית אולם כמדתן בארכו ורחבו שלחן תבנית שלחן מנורה תבנית מנורה אבל מידי אחריני

שרי. תדע דאמר אביי התם לא אסרה תורה אלא. שמשין שאפשר לעשות כמותן והדר אמר אביי לא אסרה תורה אלא דמות ד' פנים בהדי הדדי והדר אמר אביי לא אסרה תורה אלא שמשין שבמדור עליון ופריך ושבמדור התחתון מי שרי והתניא אשר בשמים לרבות חמה ולבנה כוכבים ומזלות ממעל לרבות מלאכי השרת ומשני כי תניא ההיא לעובדם ופריך לעובדם אפי' שלשול קטן נמי ומשני אין הכי נמי ומסיפא דקרא נפקא אשר בארץ לרבות ימים ונהרות הרים וגבעות מתחת לרבות שלשול קטן ופריך ועשייה גרידתא מי שרי והתניא לא תעשון אתי לא תעשון כדמות שמשי המשמשין לפני ומשני שאני רבן גמליאל דאחרים עשו לו וכו' והשתא מדלא קאמר אלא בכל הנך שנויי ש"מ דלא הדר ביה מכל מאי דשני מעיקרא ולא מסרו הכתוב אלא לחכמים ושמשין שבמקדש לא אסירי אלא כמותן דוקא במדת ארכו ורחבו דאי לאו הכי לא יוכל שום אדם לעשות בית ושולחן וכלים שהיו במקדש אלא ודאי לא אסרה תורה אלא לעשות כמותן ממש ועוד כיון דאפשר לעשות כמותן דוקא מסתמא לא אסר' אלא כיוצא בהן אבל שמשין שברקיע שאי אפשר לעשות כמותן אסרה תורה לעשות דוגמתו אע"פ שאינו עושה כמדת ארכו ורחבו לפי שאי אפשר:

והטור כתב וכן נמי שמשין שבמקדש אסור לעשות ממש דוגמתו אם לא שישנה בגובה או באורך כדתניא לא יעשה אדם תבנית היכל וכו' וצורת ימים וגבעות מותר לעשותן וכל אותן הצורות שאסורין במוצא אסורין אפי' בשוקע דכיון שאנו חוששין לו שמא נעשית לעבודת כוכבים אף בשוקעת נמי איכא למיחש ואף דבולטות נמי לא אסרינן אלא ליחיד דטעמא משום חשדא שיחשדוהו שמכוין לעבודת כוכבים הלכך בשל רבים דלא שייך בהו חשדא או אפי' של יחיד והיא עשויה פרקין או עשאה להתלמד בה שרי ור"י אינו מתיר אלא כשעשה להתלמד בה אבל אינו להתלמד אפילו של רבים ושל פרקים אסור וכ"כ הרמ"ה והרא"ש כתב כסברא הראשונה ור"ת כתב דבצורות חמה ולבנה וכוכבים ומזלות אין חילוק בין בולטת לשוקעת דאין חילוק בין בולטת לשוקעת אלא בשאר צורות ופרצופים אבל כל אלו אסורין בכל ענין בין לעשותן בין להשהותם והרמב"ן הוסיף עוד צורת אדם וכל שמשין שבמרום שאסורין בין בבולטת בין בשוקעת ולא מפליגינן בין שוקעת לבולטת אלא בשאר צורות דטעמא משום חשדא הלכך לא אסירי אלא בבולטת דאיכא חשדא אבל בשוקעת דליכא חשדא שרי אבל הנך דאיסורא דידהו משום לא תעשון אתי אין חילוק ומסתברא שלא אסרו בשאר צורות אלא על הטבעות וכיוצא בהן שהן מכובדין אבל על המבוזין מותר לצור שאר צורות בין שוקע בין בולט דליכא למיחש בהו לחשדא והא דקתני אסור לחתום בה על המכובדין קא

אמר כגון שיראין וטבעות אבל על המבוזים שרי ע"כ כתב הרשב"א דמות שמשין שאסור לעשותן אין חילוק בין מכובדין למבוזים דלא שייך זה החילוק אלא בהנך דאיכא משום חשד עבודת כוכבים ובמכובדין איכא למיחש לעבודת כוכבים ולא במבוזים אבל בהנך דאיסורא דידהו משום לא תעשון אתי אין חילוק בהן ע"כ והא דאסרינן בצורת אדם ודרקון דוקא בצורה שלמה בכל איבריה אבל צורת ראשו או גוף בלא ראש אין בה שום איסור ולא במוצאו ולא בעושהו:

דף יט:

פשוט פ"ב דחולין דישראל השוחט בהמת חבירו לעבודת כוכבים לא אסרה שאין אדם אוסר דבר שאינו שלו ולא כוון לאוסרו אלא לצערו ואי דוקא במעשה זוטא או במעשה רבה איכא פלוגתא ר"ת כתב דדוקא במעשה זוטא אין אדם אוסר דבר שאינו שלו אבל במעשה רבה אוסר וכ"כ הראב"ד ורש"י כתב דבין במעשה רבה בין במעשה זוטא לעולם אין אדם אוסר דבר שאינו שלו ולזה הסכימו רוב הפוסקים אם היתה לו לישראל ששחט בהמה זו שותפות בתוכה כתב מיי' פ"ב מהלכות שחיטה שאוסר גם חלק חבירו והרא"ש כתב שאפי' הוא שותפו אינו אוסר שאינו מכוון אלא לצער שותפו. ואם ישראל עובד עבודת כוכבים שוחט בהמה אחרת או שהתרו בו בישראל וקבל עליו ההתראה אז ודאי כוון לאסור ואוסר בהמת חבירו כעובד כוכבים עצמו וכתב הר"ן דהשוחט בהמת חבירו לעבודת כוכבים אע"פ דלא מיתסר בהנאה מ"מ הויא אסורה באכילה דכל שיש בו סמך לעבודת כוכבים מיתסר באכילה וליכא למימר לענין איסור אכילה אין אדם אוסר דבר שאינו שלו דהכא לאו איהו אוסר לה אלא דלא שרי לה והוה ליה כאילו לא נשחטה אלא שמתה מאליה ע"כ דברי הר"ן וצ"ע בפי' דבריו דהא מ"מ איהו גורם לאיסור זה:

וצ"ע בדברי מיי' למה פסק סתם פ"ח מהלכות עבודת כוכבים דאין אדם אוסר דבר שאינו שלו דמשמע דאין חילוק בין עובד כוכבים לישראל ולישראל עובד עבודת כוכבים דלעולם אינו אוסר גם מיי' אינו מחלק כלל בין היכא שהתרו בו בישראל וקבל ההתראה או לא גם מיי' כתב פ"ח מהל' עבודת כוכבים דהעובדי כוכבים העובדין ההרים והגבעות והאילנות הנטועים מתחלתן לפירות ואת המעיינות הנובעות ואת הבהמה הרי אלו מותרין וצריך עיון כי בפ"ק מהלכות ציצית כתב דהמשתחוה לבהמה צמרה פסול לציצית וי"ל דמיירי בצמר שגדל בה בזמן שהיתה גופה נעבדת דאז אסור מה שיוצא ממנה כדאמרי' גבי משתחוה לאילן דאע"פ דגוף האילן מותר כל השריגין והלולבים והפירות שיוצא כל זמן שהוא נעבד אסורין בהנאה אי נמי אפשר דמותר בהנאה משום

דמאיס כלפי גבוה פוסל אותו דסלקא בתיקו בגמרא בפירקין דף מ"ז ופסק לחומרא ואמנם בפשתן שנשתנה כשר כמו קמח הבא מקמה שהשתחוה לה דכשר למנחות כדאיתא בפירקין וכן פסק מיי' פ"ג ופ"ד מהל' איסורי מזבח ומהא דאמרינן המשתחווה לבהמה קרניה פסולין לשופר הוכיחו הפוסקים דאותו מעיל שלובש עובד כוכבים כשהולך לבית התרפים וכן נרות של עבודת כוכבים אסור לעשות בהן שום דבר מצוה ובספר אגודה מוכח מההיא דהקומץ רבה דאמר מה מזבח שלא נשתמש בו הדיוט אף עצים שלא נשתמשן בו הדיוט דמשם ראיה שאין לעשות מדבר ישן לתשמיש מצוה כגון מעילין שלבשו בהן הדיוטות אין לעשות מהן מעילין לס"ת וכן כל כיוצא בזה ולקמן גבי כלים שנשתמשו בבית חוניו נאריך בזה בס"ד:

דף כ:

גבי אשרה שגדעו ופסלו לעבודת כוכבים והחליף דנוטל מה שהחליף והשאר מותר פירש ר"י דוקא שמפרש להדיא שמכוין שלא יהא עבודת כוכבים אלא מה שהחליף דומיא דסיוד וכיור שאינו מכוין לעשות כל הבית לעבודת כוכבים אבל אם מכוין לעיקר האילן נעשה כולו עבודת כוכבים בגידוע ופיסול אע"פ שלא השתחוה לו והרא"ש כתב אפי' כוון לעיקרו של אילן אפ"ה לא נאסר כולו אא"כ השתחוה לו אח"כ שאז נאסר כולו ובגידוע ובפיסול נאסר מה שגדל אחר כך אע"פ שלא השתחוה לו ונקרא אשרה כל שעבודת כוכבים תחתיה אפי' אינם עובדין האילן כ"ש אם עובדים האילן בעצמו וכל אילן ששומרין פירותיו לעשות ממנו שכר לשתותו ביום אידם בידוע שעובדין אותו ואילני סרק שרגילין ליטע לפני עבודת כוכבים שלהם י"א מותרין שאין עובדין אותם אלא לנוי נטעו לה אלא שמחוקי העבודת כוכבים הוא לעובדה באותן האילנות והוי כעין תקרובת עבודת כוכבים ונטיעתן זו היא תקרובתה ובתקרובת כזה אינו נאסר כיון שאינו כעין פנים וי"א דלא גרע מנוי עבודת כוכבים ואסור והכי מסתבר:

ואסור לישב בצל האשרה ואפי' בצל צלה פי' שחרית וערבית הצל של כל דבר ארוך מאד עד כדי קומתן נקרא צלו ומשם ואילך נקרא צל צלו ואפי' לעבור תחתיה דרך העברה בעלמא אסור וה"מ שאינו נוטה על הדרך אבל אם נוטה על הדרך אם יש דרך אחרת אסור לעבור תחתיה ואם אין דרך אחרת מותר לעבור תחתיה ואפ"ה ירחיק אדם חשוב מהכיעור והדומה לו וכשעובר תחתיה ימהר לרוץ בכל מה שיוכל וכתב הראב"ד דוקא אשרה שעשויה לצל בין לתחתיה בין לחוצה לה אבל בית עבודת כוכבים תוכו ונגד פתחו תוך ארבע אמות אסור אחוריו וצלו מותר ואפי' תוכו אם גוזל הרבים שקדם לו

הדרך ואח"כ בנה שם בית עבודת כוכבים מותר לעבור דרך שם אבל אם קדם הבית לדרך אסור וצ"ע למה השמיט מיי' להזכיר איסור באשרה לישב בצל צלה דהא בגמ' אסיקנא לאיסורא וגם מנא ליה שיהיה מותר לישב בצל השריגים והעלין שלה ומפי' המשניות נראה דדייק היתר זה מלשון המשנה דקתני לא ישב בצלה דמשמע דוקא בצל גוף האילן אבל בצל ענפיה ועליה מותר לו לישב שם:

לשון ריא"ז

אילן שנטעו מתחלה לשם עבודת כוכבים ועבדו הרי הוא אסור וזו היא אשרה שאסרה תורה נטעו מתחלה שלא לשם עבודת כוכבים ואחר כך עבדו עיקרו מותר שהרי לא נטעו מתחלה לכך ובשעה שעבדו הרי הוא מחובר והרי הוא כעובד ההרים והגבעות והגידולין אסורים שהגידולין שהגדילו אחר שעבדן הרי הן כנטועין מתחלה לכך בד"א באילן שנטעו מתחלה גרעין ונעשה אילן ואח"כ עבדו אבל אם נטע אילן או ענף והשריש בקרקע ואח"כ עבדו הרי הוא כתלוש ולבסוף חברו ואסור אפי' עקרו של אילן כדברי המורה ומז"ה אומר שאע"פ שנטעו אילן והשריש בקרקע הרי הוא כמחובר ולא נאסר עיקרו וכדברי המורה נ"ל עיקר כמבואר בקונטרס הראיות. אילן העולה מאליו שאין בו תפיסת יד אדם ולא ניטע ע"י אדם כלל הרי זה דומה להרים וגבעות והמשתחוה לו לא נאסר כלל לא העיקר ולא הגדולים הבאים לאחר מכאן כמבואר בקונטרס הראיות. אילן שהכומרים שומרין פירותיו לאכול אותם ביום אידם הרי הוא בחזקת אשרה ואסורה בהנאה לא ישב אדם תחת צל האשרה ואפי' בצל צלה שהוא מאריך יותר מכדי קומתה ואם ישב שם טהור ואם עבר טמא שאי אפשר שאין שם תקרובת עבודת כוכבים ותקרובת עבודת כוכבים מטמאה באהל שנאמר ויאכלו זבחי מתים הקישה למת וטומאה זו מדברי סופרים כמו שמבואר בפ' שלפנינו. ונראה בעיני שלא אסרו אלא בצל האשרה שהאילן עשוי לצורך צלו אבל בית של עבודת כוכבים מותר לישב בצלו חוץ לבית שאין הבית עשוי אלא לצורך תוכו אבל הצל שחוצה לו מותר כמבואר בקונטרס הראיות:

גבי נטיעת ייחור ערלה כתב הטור אע"פ שהמנהג עובדי עבודת כוכבים להבריך הגפנים בכל שנה ושנה התיר ר"י לשתות יין מגפני הגנים משום דספק ערלה מותר:

דף כא:

וגבי נטל עצים מן האשרה הרמ"ה כתב אפי' למ"ד זה וזה גורם מותר הכא גבי עבודת כוכבים בפת שנאפה בעצי איסור והבגד שנארג בכרכר של עבודת כוכבים אסורים

וכן יראה מדברי הרא"ש שהביא המשנה לפסק הלכה ועי' בפ' כל שעה שם קושיות על מיי' דבפ"י מהלכות עבודת כוכבים פסק גבי הסיק בהן התנור כמאן דאמר זה וזה גורם אסור דהא אוסר הפת ובפט"ז מהל' מ"א כתב דתנור שהסיקו בקליפות ערלה וכלאי הכרם בין חדש בין ישן יוצן דההיא הוי כמ"ד זה וזה גורם מותר עש"ב. ואין לומר דמשום חומרא דעבודת כוכבים פסק כך וכמו שכתב כאן הטור סי' קמ"ב בשם הרמ"ה ובשם הרא"ש ז"ל דהא גם בפט"ז מהלכות מ"א כתבו גבי ערלה. ולפי' רש"י נקרא זוז"ג אפי' כשאין שני הדברים שוים כגון אגוז של ערלה שהוא פרי ואסור בהנאה דפרי של ערלה אסורים וייחורי דהיינו נופים של ערלה מותרין ואם נטע פרי האגוז ונעשה אילן ס"ל לרש"י דנקרא זה וזה גורם היינו פרי האסור וקרקע המותר ולהתוס' אינו נקרא זוז"ג אלא כששניהם מענין אחד כמו הרכבת איסור באילן היתר ששניהם אילן וכמו זבל נבייה וקרקע אבל אגוז וקרקע שני עניינים הם וכי האי גוונא לא מקרי זוז"ג ואולי בכה"ג יש ללכת אחר העקר ועוד יש מין אחר גבי כלאי בהמה דפליגי אי חיישינן דוקא לזרע האם או אפי' לזרע האב ונפקא מינה לענין מלקות כאשר אבאר. הר"ן פ' אותו ואת בנו כתב בשם בעל הלכות ורב אחא משבחא דמותר להרכיב פרד שבא מחמורה על מין אמו שהיא חמורה וכן פרד שאמו סוסיא מותר להרכיב על מין אמו שהיא סוסיא דאין חוששין לזרע האב כלל אלא לזרע האם ונמצא שהם כולם מין אחד ואין כאן כלאים וכן נראה דברי הרי"ף אלא שהרשב"א כתב דיש לפרש דברי הרי"ף בענין אחר ומיימ' פ"ט וסמ"ג לאוין קמ"ט והרא"ש והטור י"ד בנו סי' רצ"ו והמרדכי שם והר"ן והרמב"ן והרשב"א ורוב הפוסקים הכריעו דספוקי מספקא לן אי חוששין לזרע האב או לא והילכך פרד שאמו חמורה אסור להרכיב על חמורה אע"פ שהוא מין אמו ואליבא דכ"ע פרד הבא מן חמורה עם פרד שאמו סוסיא או איפכא אסורין זה בזה לא מבעיא לדברי בעל הלכות ורב אחא משבחא דס"ל דאין חוששין לזרע האב כלל ועיקר דודאי הם כלאים זה בזה שהרי אמו של אחד מהם חמורה ושל אחר סוסיא או איפכא אלא אפילו למ"ד דמספקא לן אי חוששין לזרע האב או לא גם לדידהו אסורין זה בזה דכיון דמספקא לן אזלינן הכא לחומרא והכא לחומרא בפרד שאמו חמורה עם מין אמו חמורה אסרינן דלמא חוששין לזרע האב ובפרד בן חמורה עם פרד בן סוסיא אסרי' דלמא אין חוששין לזרע האב ולענין חיוב מלקות פליגי סמ"ג לאוין קמ"ט והרא"ש וטור י"ד סי' רצ"ו והרמב"ן והרשב"א והר"ן ומרדכי ורוב הפוסקים דס"ל ספוקא מספקא לן אי חוששין לזרע האב או לא כלהו ס"ל דלהרביע פרד בן חמורה על מין אמו חמורה או פרד שאמו סוסיא על מין אמו סוסיא וכן להרביע פרד שאמו חמורה עם פרד שאמו סוסיא

או איפכא בכל הני איסורא הוא דאיכא אבל מלקות ליכא דכיון דמספיקא אסרינן לה ליכא מלקות כלל כי אם איסור ולדברי בעל הלכות ולרב אחא משבחא והרי"ף דס"ל להדיא דאין חוששין לזרע האב כלל ומטעם זה התירו להרביע פרד בן חמורה על מין אמו חמורה וכן פרד בן סוסיא על מין אמו סוסיא א"כ לדידהו פרד בן חמורה עם פרד בן סוסיא יהיה אסור להרכיב ודאי ולא מספיקא דלדידהו אין חוששין לזרע האב ודאי ונמצא שהם כלאים גמורים זה בזה דאמיה דחד חמורה ואמיה דאחר סוסיא ולוקין על הרבעתן ומיי' נמי פ"ט מהל' כלאים כתב שלוקין על הרבעתן אבל דבריו מאד תמוהין וצ"ע רב שהרי כתב שם בההוא פרקא שאסור להרכיב פרד שאמו חמורה על מין אמו חמורה ודבר זה אתיא כמ"ד דמספקא לן חי חוששין לזרע האב או לא ומשום האי ספיקא אסרינן פרד בן חמור עם מין אמו כמו שכתבנו לעיל דלמ"ד אין חוששין ודאי פרד בן חמורה עם מין אמו שרי כדלעיל וכיון דהכי הוא היאך ס"ל למיי' שילקה על הרביעה פרד בן חמורה עם מין אמו חמורה כיון דמספיקא אסרינן לה ואין לומר דדעת מיי' הוי דאע"פ שמספיקא אסרינן ליה דשייך ביה מלקות שהרי גבי אותו ואת בנו פי"ב מהל' שחיטה כתב דהשוחט האב ובנו ביום א' אינו לוקה משום דמספקא לן אי נוהג בזכרים או אינו נוהג כר' יהודה דמספקא ליה אי חוששין לזרע האב או לא וא"כ היאך פסק הוא גבי כלאים שלוקה שגם איסור דפרד זה בן חמורה עם מין אמו חמורה אינו אלא משום ספק ועוד כיון דמיי' ס"ל כמ"ד דמספקא לן אי חוששין לזרע האב או לא שזהו דעת רבי יהודה בפרדות גם צריך לומר דלפום האי סברא איסור הרבעה בן חמורה עם פרד בן סוסיא הוי משום שמספקא לן אי חוששין לזרע האב או לא דאזלינן הכא לחומרא והכא לחומרא ואמר הכי דילמא אין חוששין לזרע האב והילכך אסור להרביעה זה עם זה וא"כ כיון דעיקר איסורן הוי משום ספק היאך כתב גם בהרבעתן בהאי פירקא שלוקה עליהן דבשלמא לבעל הלכות וסיעתו שכתבו דס"ל דודאי אין חוששין לזרע האב איכא לאוקומי שפיר דלוקה על הרבעת פרד בן חמורה עם פרד בן סוסיא דאיסורא הוא ודאי אבל למיי' דעל כרחין ס"ל האי סברא דאיסורא הוא בשביל ספק ומהאי טעמא אסר לשחוט אותו ואת בנו בזכרים ואסר נמי מהאי טעמא להרכיב פרד בן חמור על מין אמו חמורה דבלאו האי סברא לא הוה איסור בהן היאך יתחייב מלקות על הספק אפי' בפרד בן חמורה על פרד בן סוסיא דכולהו מחמת ספק נאסרו מלבד שצ"ע גם לפירושו במשניות שבפ' אותו ואת בנו פי' להדיא שאין אותו ואת בנו נוהג בזכרים לעולם ועשה עיקר מזה כאילו ס"ל דאין חוששין לזרע האב וכן נראה מפירושו למסכת כלאים פ"ח גבי פרדות ואילו לפירושו במשנת פ' מומין אלו בסופו פי דנוהג אותו ואת בנו בנקבות

וההיא אתיא כחנניא כדאיתא שם בגמרא ולא הזכיר מיי' שם מפירושו שההיא אינה משנה כמו שרגיל לעשות במשניות דס"ל שאינן אליבא דהלכתא שנראה להדיא דס"ל הכי שחוששין לזרע האב ובפ' י"ב מהל' שחיטה כתב שנוהג בזכרים איסור אותו ואת בנו מספק ובפ"ט מהל' כלאים כתב מה שכתב וצ"ע להולמה:

וגבי דאמרי' הכא נתערבו באחרות ואחרות באחרות כתב מיי' פ"ז מהל' עבודת כוכבים טבעת של עבודת כוכבים שנתערבה בכמה טבעות ונפלו שנים מהם בים הגדול הותרו כולם וקשה לדבריו דהכא תולה האיסור במה שהלך דאתיא כר' אליעזר פרק התערובות ואילו גבי אברים שנתערבו באברים בעלי מומין פ"ו מהל' פסולי המוקדשים פסק כרבנן ובפט"ו מהל' תרומות גבי חבית של תרומה פסק נמי כר' אליעזר ותלינן האיסור במה שהלך ומאי שנא דהתם גבי חבית מתיר כשנפל אחד מן התערובת והכא מצריך שיפלו שנים מהם ונראה דיש לומר שאע"פ שאין הלכה כר' אליעזר לגבי רבנן בדין האברים לאו משום שלא יהיה טעם רבי אליעזר אמת דאמרינן דכל שזוג אחת מן התערובת הלך לאיבוד דתלינן לומר שהאיסור הלך בתוכו כי ודאי אותו טעם נכון הוא ורבנן דאמרי דאפי' קרבו כולן חוץ מזוג אחד שילכו לבית השריפה ופליגי על ר' אליעזר עיקר פלוגתייהו לא על סברא זו פליגי דאינהו נמי בעלמא סברי דודאי האיסור במאי דהלך לאיבוד ואולם באברי מומין פליגי על רבי אליעזר דרבי אליעזר סבר דאברים בעלי מומין שנתחלפו באחרים יקרבו משום דדריש קרא משחתם בהם מום בם דמשמע ליה דרשת הפסוק הכי מום בם הוא דלא ירצו לכם הא ע"י תערובת ירצו ורבנן פליגי עליה בהא וסברי מדרשת הפסוק הכי משמע מום בם הוא דלא ירצו הא עבר מום ירצה דבזה תלוי פלוגתייהו כדאיתא התם פ' התערובת דף ע"ז להדיא ובהא לית הלכתא כותיה דרבי אליעזר כדמשמע נמי פרק שני שעירים ביומא גבי פלוגתא דרב ורבי יוחנן אי בעלי חיים נדחין ורב דריש התם הפסוק דמשחתם בהם מום בם כמו שדרשו חכמים והלכתא כותיה דרב לגבי רבי יוחנן דהא איתותב שם רבי יוחנן הילכך אתי שפיר דפסקמיי' באברים כותייהו דרבנן אבל מ"מ סברתו דרבי אליעזר דס"ל דתלינן האיסור במאי שהלך בעלמא הוא אמת דעל זה לא פליגי רבנן עליו תדע דהכי הוא דאי רבנן פליגי עליה בעלמא בהאי סברא כשאומר רב נתמן בדף ע"ד דטבעת של עבודת כוכבים שנתערבה וכו' דהותרו כולם מטעם דאמרינן הך דאיסורא נפיל ופריך עליה הכא מההיא דתנן אפי' אחד בריבוא ימותו כולן הוה ליה להקשות עליו מדרבנן דמתני' דאמרי' אפי' קרבו כולן חוץ מראש אחד שיצא לבית השרפה ואין לומר דה"ה אכל חד מנייהו נקט דאילו כן דסברת רבנן דאמרי אפי' קרב כולן וכו' הוא משום דלא תלינן לעולם האיסור במאי דהלך הוה אלימא

הפרכא לאקשויי מינה דהוה מקשי מדבר המפורש שהוא להפך דבריו דכן דרך התלמוד לעולם כשהוא מוצא להקשות מב' או ג' מקומות מהדר להקשות ממקום דאלימא ליה הפירכא ועוד דמ"מ אי סברא דחכמים דפליגי עליה דרבי אליעזר הוא משום דלא אמרינן איסורא בהך דנפל איתא ה"ל לתלמודא להקשות ורב שביק סברת רבנן ועביד סברת רבי אליעזר דשמותי הוא ולית הלכתא כוותיה לכן מכל אלו נ"ל דסברת ר' אליעזר נכונה ולית דפליג עלה אלא דעיקר פלוגתייהו בדרשת הפסוק היא דלרבי אליעזר משמע כיון דהפסוק לא קפיד על מומין שנתערבו יש כאן מקום לסברא דאמרי' בעלמא כשהלך לאיבוד זוג מהתערובת אמרי' דאיסורא הלך בתוכו והשאר היתר מאחר שאין כאן ספק דאורייתא ורבנן סברי כיון דקרא קפיד על תערובת מומין דכל שנתערב בתמימים מומין אינן נרצים לקרבן אין כאן מקום לסברא דתלינן בעלמא שהאיסור בזוג שהלך לאיבוד אלא בשעת התערובת נפלו ואפי' בזוג האחרון אית למימר שמא בו הוא הבעל מום ויש כאן ספק דאורייתא וכיון דסברתו נכונה גם הדין דמפיק רב נחמן מסברתו אמת והיינו דפסק מיי' בהל' עבודת כוכבים בטבעות כוותיה דרב נחמן לסברת רבי אליעזר ובאברים פסק כרבנן דפליגי עליה דר' אליעזר אבל לא בסברא זו:

דף כד.

וגבי דברים שאסורים שאין להם ביטול בפירקין פסק רש"י ז"ל כל דבר שעושין אותו לפנים במקדש וכעין זה נעשה לעבודת כוכבים ההוא מקרי זבתי מתים ואיסורו איסור עולם ולא מהני ליה ביטול כדכתיב זובח לאלהים יחרם בלתי לה' לבדו אלמא ממה שלפנים קרוי זבחי עבודת כוכבים ועוד האריכו בתוס' בשם רשב"א שכתב בשם רש"י ז"ל וז"ל וה"ה ולכל תקרובת דמזבח כגון קיטור וניסוך וכל העולים לגבי מזבח מקרי תקרובת עבודת כוכבים לענין שאין יכולים ליבטל והם כל מיני מאכל וכדתנן נמי במתני' יינות ושמנים וסלתות וכו' ושמעינן מהכא דהני נרות של שעוה שמביאין דורון לעבודת כוכבים ומדליקין בפניה ומשכבה אותן השמש ומכרן או נתנן לישראל מותר בהנאה ממה נפשך אי תקרובת עבודת כוכבים הוו אפי' ביטול לא צריך ומותר בלא ביטול דלא כמו בתקרובת מזבח דתקרובת שאינו כעין פנים לא בעי ביטול וה"ר יונה כתב אפי' אם כבו על דעת לחזור ולהדליקן הוי ביטול אבל כבו מעצמן לא הוי ביטול אבל אם משכנן לישראל או מכרן הוי ביטול כיון דלאו עבודת כוכבים עצמה הן ואי נוי של עבודת כוכבים היו ולנוי מדליקין אותם ושייך להו ביטול כעבודת כוכבים עצמה מ"מ מכיון שכיבן השמש אין לך ביטול גדול מזה דשוב אינו רוצה להדליקן

לפני עבודת כוכבים אלא ליהנות הוא מהם ולצרכו נוטלן וחתיכה של שעוה שנותנים נמי לעבודת כוכבים מותרות דאפילו נוי ליכא ותקרובת כעין פנים ליכא ואין הקדש לעבודת כוכבים ולא צריכי ביטול וכרות שמביאין דורון שהרי אין מביאים לעבודת כוכבים כי אם לשמשיה ולכומרים ותקרובת דעבודת כוכבים לא הוו שאין דרכן להאכיל לעבודת כוכבים בדורות הראשונים כך נראה לר"י והנך מלבושי כומרים נוי שלהם הוא ולא של עבודת כוכבים ומותרים בלא ביטול וכן כלי שקורין קליצ"א אין משמשין בו לעבודת כוכבים אבל אותן כלי מחתה שמקטרין בו אסור משום משמשי עבודת כוכבים וצריך ביטול משום שמקטרין בו לעבודת כוכבים ומכירתו לאו היינו ביטול וקי"ל כרבנן דפליגי אדרבי מתני' במכרה או במשכנה ואמרי' לא בטול וה"ה למשמשי עבודת כוכבים. שאינן בטלי בכך וכן כל כלי נוי של עבודת כוכבים כך פסק רבי' שמואל בשם רש"י אבל הרמב"ן כתב אע"ג דעבודת כוכבים גופה לא בטלה במכירה ומשכון נויה ותשמישה בטלין במכירה ובמשכון:

לשון ריא"ז

כל דבר שנאסר משום נוי עבודת כוכבים יש להם היתר בביטול כעבודת כוכבים עצמה כמו שביאר מז"ה וכל שנאסר משום תקרובת אין לו היתר בביטול שתקרובת עבודת כוכבים אינה בטלה עולמית הפתילות של שעוה שמדליקין בבתי עבודת כוכבים ואח"כ נוטלים אותן הכומרים ביאר מז"ה שהן אסורות משום תקרובת ואין להם היתר בביטול ואנו אומרים שאין זו תקרובת כעין פנים שהרי אין מדליקין אותן אלא להאיר ואינו דומה לקיטור ואינן נאסרים אלא משום נויי עבודת כוכבים ויש להן היתר בביטול שמשברן העובד כוכבים והן מותרים ונראה בעיני שהעובד כוכבים שמשכן עבודת כוכבים לישראל כ"ז שיש לו רשות לעובד כוכבים לגבותה הרי היא עבודת כוכבים של עובד כוכבים ויכול לבטלה בין ע"י אותו עובד כוכבים בין ע"י אחר ואם בטלה ישראל ברשות עובד כוכבים בעליה הרי הוא כמו שבטל העובד כוכבים כמבואר בקונטרס הראיות וכשיש לעובד כוכבים גינה או מרחץ כתב מיי' כשיש לאחרים חלק בטובה מותר אפי' היא הטבה לכומרים פרש"י בטובה שמעלה להם שכר אז הוא אסור שלא בטובה בחנם אז הוא מותר ולפי זה אסור לטחון ולאפות בריחים ובתנור של עבודת כוכבים. ור"ת פי' בטובה שמחזיק להם טובה מותר אע"פ שנותן להם שכר ועוד פי' ר"ת ואפילו לרש"י אם הרחים והתנור עומדים בחצר עובד כוכבים עצמו מותר ולא דמי ליריד של עבודת כוכבים שאסור ליתן מכס לעבודת כוכבים דהתם מיירי שהמכס הוא לצורך עבודת כוכבים נוייה ותקרובתה אבל בשאינה אלא לחוק השמשים והנאתם ואין

עושין ממנה צרכי עבודת כוכבי' מותר וה"ר יונה כתב לאו דוקא בגינה העומדת לפניה כדברי ר"ת אלא אפילו רחוקה לה כיון שהגינה נתונה לעבודת כוכבים ונותנים פירותיה בשכר המתעסק בה בצרכה דהיינו הכומרים אסור ליהנות ממנה בשכר אבל הגנות שקנו הכומרים מאליהם לא מצינו איסור ליהנות מהם ע"כ והרא"ש כתב כר"ת וגבי כלים לעיל דלא קאמר הכי דמיירי בכלים של תקרובת עבודת כוכבים שאין להם ביטול ודלא כפ"ה שנשתמשו בהן לעבודת כוכבים עכ"ל הרי דאיכא כלים דשייך בהו תקרובת כעין פנים ליאסר אותם עולמית ובכלים האלה הוה צ"ע אם נשתמשו בהו בענין דלהוי תקרובת או לאו דאילו היו תקרובת לעבודת כוכבים לא היה בהם היתר לא לגבוה ולא להדיוט האף כי אמנם בדתק היינו מצינו תקרובת בפנים בכלים ליאסר כלים שנעשו תקרובת מהם לעבודת כוכבים כגון מקל דאע"פ דבפנים ליכא עבודת מקל מ"מ עבודת כוכבים שמקשקשת לפניה במקל אם שברו מקל לפניה חייב דדמיא לשבירת מפרקת שהוא כעין פנים ואולי כי בצד זה היינו יכולים למצוא כלים דשייך בהו תקרובת עבודת כוכבים אפ"ה כיון דעובדי כוכבים דפלחי עבודת כוכבים שבימינו ליכא תקרובת בכלים לומר דהא שמוש הוא דוקא ולא תקרובת:

על הכלים שנשתמשו בהן לבית הכנסת ונשתברו ונשתמשו בהם לעבודת כוכבים ואח"כ באו ליד יהודים דאעפ"כ דבכלים הללו ליכא אלא שהעובדי כוכבים. שקצו ואע"ג דאין אדם אוסר דבר של חבירו כדמשמע בהרבה מקומות מ"מ נראה דאליבא דכ"ע לגבוה אדם אוסר דבר שאינו שלו וכו' כדאיתא בפרקין גבי כלים שנשתמשו בהן בבית חוניו ומוכח שם מקרא דחזקיהו כל הכלים אשר הזניח המלך אחז במלכותו במעלו הכננום והקדשנום הכננום שגנזנום והקדשנום שהקדשנו אחרים תחתיהם דכלים ששמשו בהן בבית המקדש אסורים ומהתם פשיטא דכלים ששמשו בבית חוניו אסורים למקדש הרי דבכלי ב"ה כיון ששמשו בהן לעבודת כוכבים אסורין תו לגביה ואף על גב דמן התורה לא מתסרי כמו שכ' שם רש"י ז"ל והתוס' דאין אדם אוסר דבר שאינו שלו וא"כ אפי' להדיוט הוה שרי מ"מ קנסו לאסור לגבוה ואם כן כלים שנשתמשו בהם לעבודת כוכבי' ומתחילה היו מקודשים נ"ל דיש לומר דאסורים הם תו לגבוה כמו שהיו אסורים כלי בית המקדש שטמא אחז לעבודת כוכבים ואין מועיל להם ביטול כלל דהכי קנסי רבנן ואפי' לא היו הכלים האלה מתחילה להקדש דהא כלים שנשתמשו בהם בבית חוניו אליבא דמ"ד לשם שמים לא מקרי דנשתמש בהו לעבודת כוכבים ואותם כלים לא היו של בית המקדש דהכי מוכח מלשון רש"י בפרקין דקאמר התם דהאי בעיא דכלים דבית חוניו אסירי אי לא בעיא אליבא דמ"ד לשם שמים דאי אליבא דמ"דלשם

עבודת כוכבים היה לא קמיבעיא ליה דודאי אסירי ואפילו להדיוט נמי אסירי ואי הני כלים דבית חוניו מיירי שנשתמשו בהם תחלה לבית המקדש היכי הוה פשיטא ליה דאי בית חוניו לשם עבודת כוכבים דודאי אסירי הא אכתי מספקא לן אי אדם אוסר דבר שאינו שלו או לא אלא ודאי דמיירי דהני כלים דבית חוניו לא שמשו בהם כלל תחילה בבית המקדש וגם לא שמשו בהם לעבודת כוכבים דאליבא דמאן דאמר בית חוניו לשם שמים קא מבעיא ליה ואפ"ה פשיט דאסירי משום קנסא דרבנן וכ"ש הכא דמתחלה שמש לגבוה ואח"כ ששקצום לעבודת כוכבים דדמו לכלי ב"ה ששיקץ אחז דודאי אסירי תו לגבוה ומעתה אין להני כלים שום צד היתר לא לגבוה ולא להדיוט לגבוה אסירי כדאמרן להדיוט נמי אסירי משום דכבר נשתמשו בהן לגבוה והכי פרש"י ז"ל גבי כל הכלים אשר הזניח המלך וכו' וז"ל איתסרו להם וגזרו עליהם חזקיה וסיעתו איסור עולם אף להדיוט דקתני גנזום ולא אמר דלפרקו ולפקו לחולין עכ"ל ואע"ג דגבי אבני מזבח משמע שאם היה דרך לעשות להם ביטול שהיה מותרין כמו שהתירו טבעה של ירושלי' ושל כל העולם מקרא דובאו בה פריצים וחללוה מ"מ נראה דדברי רבינו הם עיקר שהשיב על בעיא דכלי בית חוניו דאסורין ופשיטא דר' הוה ידע להאי קרא דובאו בה פריצים אלא דאולי ס"ל דההוא קרא דרשו אינהו לפום שעתא אבל עיקר הדבר הוא לאיסור מקרא דוהכננום וגנזנום וכו' ועוד דדברי רב פפא התם לא הוי אלא לדחות דלא תסייעיה ההיא דמזרחית צפונית בה גנזו בית חשמונאי אבני מזבח וכו' ואין דבריו עיקר כד"ן ולעיל כתבנו דאסור להקדיש דבר שנשתמשו בו בחול וצ"ע על מיי' דגבי אתרוג מכשיר אתרוג שנקבוהו עכברים ולא חייש לטעם דהקריבהו נא לפחתך וגבי שמן שנפל בו עכבר אוסרו להדליק ממנו בבית הכנסת משום הקריבהו נא לפחתך ותשמיש עבודת כוכבים שלא נהנה ממנו כגון שקלקל בההוא תיקון טפי ממה שמתקן ליכא ביה איסורא גם הזמנה לגבי כלי תשמישי עבודת כוכבים אינו כלום ועיין באורך בגמ' דפ"ק דחולין דף ת' גבי סכין שמשתמשין לעבודת כוכבים ומיי' בפ"ז מהל' עבודת כוכבים וטור י"ד סימן קמ"ב וסי' י':

דף כה.

וגבי יין נסך דאמרינן שנאסר במגע עובד כוכבים שהתחיל לימשך פרש"י שנמשך על הגת בעצמו כי הגת הוא מדרון ואם פנה החרצנים והזגים והבדילן מהיין והיין לבדו נמשך מצד העליון לצד התחתון ונשאר היין לבדו עומד נקרא המשכה ונאסר כל מה שבגת אפילו לא נגע אלא בחרצנים ובזגים אם יש בו טופח ע"מ להטפיח והרמב"ן כתב

אפילו יש בו טופח ע"מ להטפיח אינו אוסר אלא מקום מגעו אבל כל זמן שלא הבדיל היין מן הזגים וחרצנים לא הוי המשכה הילכך אם הגת סתומה ומלאה בענין שאי אפשר ליין לבדו לימשך בו אין תורת יין ליאסר במגע עובד כוכבים ולכאורה מותר לדרוך בה עם העובד כוכבים אלא שר"ת החמיר לאסור בה כיון דבהמשכה כל דהו נעשה יין נסך א"א ליזהר ממגע של עובד כוכבים אחר ההמשכה וכשדורכים בגיגית לא שייך בה המשכה אלא אם פינה לו החרצנים לצד אחר כדי שימשך היין לצד אחר הוי המשכה וכן אם מלא ממנו כוס יין וכוון לשלותו מן הזגים והחרצנים הוי המשכה וכ"ש אם הוציא מהיין דרך ברזא דהוי המשכה אבל אם לקח החרצנים עם היין לא הוי המשכה ואפי' אם לקחן עובד כוכבים ביחד מותר להחזיר המותר אלמא דהכל תלוי בכוונה אבל הכא שאינו מתכוין ליין צלול ואדרבה אינו רוצה שיהיה יין עמה כגון שמושך המשקה ממנו דרך הברזא משום שאז הענבים שישארו בעריבה יהיו נדרכים יותר היטב ולא מתכוין לדבר אחר דהא חוזר ונותן הוא היין הנמשך תוך גיגית גדולה עם החרצנים והזגים שיש בגיגית וגם שישארו בעריבה ומערב הכל יחד נראה דודאי אין להחשיבו המשכה ליאסר כלל לא הנמשך ולא הנשאר בעריבה וכן מוכח להיתר מדברי הר"ר פרץ שהביאו מהררי"ק ז"ל בתשובותיו סי' ל"ב דכיון שאינו מתכוין העובד כוכבים להמשיך יין לא הוי המשכה דבכוונה תליא מלתא וכן ראיה מדברי ראבי"ה ז"ל שהביא הגהת הרא"ש דבריו פ"ר ישמעאל וז"ל וראבי"ה כתב ובלבד שיתכוין להמשכת היין אבל אם כוונתו בהמשכה כדי שיכנס בגיגית הרבה ולא כדי שיזוב רק לימשך היין לצד אחר אין נראה בזה להחמיר עכ"ל מלבד דאי אפשר לומר דבסתם יקרא המשכה דהא הברזא שנותנים בעריבה היא רחבה עד מאד שנמשכין גרעינים וזגים עם היין ואיתא בתוס' בפירקין דף נ"ה דברזא גדולה כעין פי החבית לא חשיב המשכה מאחר שהענבים נמשכים דרך שם עם היין והתם בסתם מיירי שהיין נמשך בלי כוונת הממשיך ולא ידענו אם כוונתו לכך או לא וקאמרי התוס' דאם הנקב כל כך גדול דאין לומר שכוונתו להמשיך דאילו כוונתו להמשיך אינו מועיל מה שהנקב גדול דאטו בלוקח יין בכוס מן הגת שכתבו הפוסקים דאם מתכוין להיות שולה החרצנים דחשיב המשכה אם היה מעלה עמם איזה גרעינים מי לא הוי המשכה ודאי דהוה המשכה אלא שאם נתכוון הוה המשכה אפי' בעליית איזה זגים וחרצנים דומיא דההוא שכתב ס' תניא גבי תקיעת שופר בשם הירושלמי דהעובר אחורי ב"ה ושמע קול שופר צריך שיכוין אבל העומד חזקה מיכוון אלמא דבסתם מעשה מוכיח על הכוונה כן הכא דאם הנקב גדול בסתם לא נתכוון להמשכה. ומה שנוהגין בקצת המקומות שמוציאין התירוש מן העריבה דרך הברזא

בשעת דריכת הענבים ומכניסין ישראל ועובד כוכבים יחד בעריבה לדרוך הענבים כדי שיציל דריכת הישראל על נסוך העובד כוכבים הדורך לא ידעתי טעם דהא אפי' קודם ההמשכה לפי משנה אחרונה אסור לדרוך עם העובד כוכבים בגת אטו אחר ההמשכה כמו שכתבו התוס' וסמ"ג לאוין קמ"ח וטור י"ד סי' קכ"ג והגהות מיי' פי"א מהלכות מאכלות אסורות בשם ר"ת וכן כמעט כל הפוסקים כך הסכימו וא"כ הדין אפי' קודם המשכה כל שכן דלאתר המשכה שאם העובד כוכבים וישראל דורכין בגיגית שאוסר העובד כוכבים במגעו ואף ע"פ שישראל עמו בגיגית בשעת דריכה דלא דמי זה לישראל ועובד כוכבים המערין כלי מלא יין דאמרינן דשרי כיון שכח ישראל מעורב בו דהתם היינו טעמא לפי שאין שם רק כח העובד כוכבים ולא מגעו אבל כשיש שם מגע עובד כוכבים פשיטא דאין מגע של ישראל עם העובד כוכבים מציל על מגע עובד כוכבים שלא יאסר היין גם אין לומר דמשום דאינו נוגע היין לאחר המשכה בידיו אלא ברגליו דלא אסרו חדא דאין נזהרין בכך ועוד דאפילו לא נגע אלא ברגליו ותימא נמי כמ"ד דמגע ברגליו חשיב שלא בכוונה מפני שטרוד בדריכה כמו שכתב הטור י"ד סי' קכד אפ"ה אינו מותר כ"א בהנאה ולא בשתיה לכ"ע ואפילו לא היה העובד כוכבים בעריבה בשעת הוצאת התירוש דרך הברזא אם נכנס אח"כ לתוך העריבה נראה דעושהו יין נסך ואפילו פקק הברזא כיון שיש כאן יין שהתחיל לימשך דאין לומר דהא שאסרו מה שלא נמשך דהוי דוקא כשנגע העובד כוכבים במה שנמשך ועדיין הברזא פתוחה שמחובר הנמשך עם אותו שלא נמשך דזה אינו תדע דהא כשהלוקח יין מן הגיגית בכוס ומכוין לשלות ממנו הזגים והחרצנים קרוי המשכה שאם יגע עובד כוכבים אח"כ במה שנשאר בגיגית אסרו כמו שכתבו שם התוס' והרא"ש והר"ן סמ"ג סי קמ"ח בלאוין וכן נמי אמרינן דהיכא שהוציא הישראל יין מן הגיגית ונשאר עוד יין בגיגית אין העובד כוכבים יכול לזרוק שם ענבים אחרים אפילו דאין שם כחו וא"צ לומר שאינו יכול ליגע בחרצנים וזגים וזה פשוט מלשון הפוסקים ומלשון הרא"ש שם ומלשון הטוי"ד סי' קכ"ג ומלשון הרמב"ן ז"ל שם ומלשון הרשב"א בתשובות סי' ל"ח מלבד הרמב"ן דס"ל דמה שנשאר בגת שלא נמשך אינו נאסר במגע עובד כוכבים וגם הוא לא אמר כן לפי המסקנא כי לפי המסקנא הוא מחמיר יותר משאר המפרשים כמו שכתב הר"ן בפרקין מ"מ אפשר לתת סמך למנהג שמתירין להכניס העובד כוכבים לדרוך הענבים לאחר שהוציאו משם המשקה ופקקו הברזא וכן ממה שמצאתי להדיא הלכה למעשה בספר כל בו וז"ל פי' רש"י משהתחיל לימשך אפי' בתוך הגת עצמה מקצה אל הקצה נעשה היין נסך אם נגע בו העובד כוכבים והוא שיגע באותו יין הנמשך אבל אם נגע באותו שלא נמשך עדיין לא

נאסר כלל ואפי' כשיגע הנמשך לא נאסר רק אותו הנמשך אבל החרצנים ומה שמעורב עמהם מן המשקה אין לו תורת יין ויוציא כל הנמשך והשאר מותר וכן נעשה מעשה ע"פ חכמי לוניל ז"ל עכ"ל ועוד כתבו זה שעושין הדורכין שמשימין סל או קערה גדולה להמשיך היין הצלול לתוכו זה ודאי נקרא המשכה ואם נגע בו העובד כוכבים אסרו והשאר מותר ואפי' נגע העובד כוכבים בשאר וכן נמצא בספר בעלי אסופות סי' ז' שכתב שאינו אוסר אלא הנמשך אע"פ שהתחיל לימשך אבל ביין שבתוך הגיגית שאינו נמשך אינו נאסר ואפילו נגע עכ"ל:

דף כו.

וגבי מגע גר ועבד ושפחה וגר תושב שקבל עליו שבע מצות כתב הרשב"א שמגעו אוסר בשתיה ומתוך כך פסק גר שמל ולא טבל אוסר גם כן בשתייה והרא"ש ז"ל מתיר בשניהם אפילו בשתייה פסק ר"ת הקונה עבדים מן העובד כוכבים אע"פ שמלו וטבלו עושין יין נסך עד י"ב חדש ודוקא עבד שאינו מתגייר מדעתו אבל גר שמתגייר מדעתו מיד לאחר שימול ויטבול כראוי אינו עושה יין נסך ור"ת כתב דאפי' עבד מיד לאתר שימול ויטבול כראוי אינו עושה יין נסך וכן פסק הרא"ש שפחות עובדת כוכבים שילדו בבית ישראל בעוד הבנים קטנים מגען מותר אפי' בשתייה אחר שגדלו הרי הן כשאר עובדי כוכבים דעלמא וכתב הרשב"א ז"ל דבעודן קטנים דשרי היינו אפי' בלא מלו וטבלו והרמ"ה ז"ל כתב דדוקא כשמלו ולא טבלו והכי מסתבר:

כתב הרשב"א כבר ביארנו שגר תושב שקבל עליו ז' מצות יינו מותר בהנאה לפיכך יש מהגאונים ז"ל שהתירו יינם של ישמעאלים בהנאה שהדבר ידוע שאינן עובדי עבודת כוכבים וכ"כ מיי' וכתב עוד שמגען בלא כוונה מותר אף בשתייה לא כל מגע העובדי כוכבים שוה לאסור יש שאסור בהנאה ויש מותר בהנאה ואסור בשתייה ויש שמותר אפילו בשתייה:

לשון ריא"ז

ויש גאונים שאומרים שכל מגע העובדי כוכבים בזה"ז אינו אלא כמגע שלא בכוונה שאינן אדוקין לעבודת כוכבים ואין דרכן לנסך לעבודת כוכבים לפיכך אין מגען אסור אלא בשתייה וכן יינם אינו אסור אלא בשתייה ובזה סומכין רוב בני אדם שהן גובין חובותיהם מיין של עובדי כוכבים כמו שכתב בספר התרומה. תינוק עובדי כוכבים שאינו יודע בטיב עבודת כוכבים ומשמשיה מגעו מותר אפי' בשתייה לפי מה שביאר מז"ה ול"נ שמגעו אין מותר אלא בהנאה ולא בשתיה כמב"ה בפרק שלפנינו אבל גר

תושב שהוא עובד כוכבים שקבל עליו שלא לעבוד עבודת כוכבים מגעו מותר אפי' בשתייה ומותר ליחד לויין בבית ישראל שאין חוששים על מגעו אבל אין מפקידין לו בביתו יין ישראל ואפי' בעיר שרובא ישראל שמא יגע בו עובד כוכבים אחד שעובד עבודת כוכבים שהוא אינו חושש על מגעו ויינו אסור בשתייה ומותר בהנאה וכן נראה בעיני לומר במגע הישמעאלים שאינן יעובדין עבודת כוכבים ומגען מותר בשתייה ויינן אסור בשתייה ומותר בהנאה כמו שמבואר בפ' שלפנינו וכן ביאר מז"ה כאן במהדורא קמא וגם מגע עובד כוכבים שלא בכוונה ע"י דבר אחר כגון שהיה קנה בידו ונגע בו ביין שלא בכוונה או בכוונת מגע אלא שאינו יודע שהוא יין רש"י ז"ל אוסר בשתייה ור"ח ורב אלפס ז"ל מתירין אפילו בשתייה:

דף כז.

כח של עובד כוכבים כגון שמערה מכלי אל כלי אם בכוונה שיודע שהוא יין היוצא מהכלי אסור וכתב הרשב"א שאסור אפילו בהנאה והרא"ש אינו אוסרו אלא בשתיה ומה שנשאר ממנו בכלי מותר אפי' בשתיה ואינו אסור משום נצוק שלא החמירו בכח העובד כוכבים לאסור המתובר לו ע"י נצוק ואם הוא שלא בכוונה שלא ידע שהוא יין הכל מותר אפי' בשתיה. וכח כחו ככחו דמי ורש"י היה מסתפק בגת שלנו שיש בה ג' כחות כגון הדפין והקורה והגלגל אם חשובים ככחו והרשב"א כתב אפי' י' כחות דייניגן להו ככחו לאוסרו בהנאה לסברתו שאוסר כחו בהנאה והרא"ש כתב בתשובה על הקורה שגלגלה עובד כוכבים לבדו ראיתי רבותי מתירין לפי שיש כמה כחות וכן אני מתירו אפי' בשתיה וכתבו בעלי אסופות נשאל להראב"ד מעשה שבא עובד כוכבים א' בכעס והוציא הברזא מן הכלי ונשפך מן היין לחוץ הנשאר אם הוא אסור או מותר ואם הוא מותר בהנאה או אפי' בשתיה ויש בהם מי שהוא מתיר אפי' בשתיה מטעם שהוא כזורק מים לטיט שהוא הולך לאיבוד ולדברי זה המתיר אין לנו שפיכות עובד כוכבים אסור אלא מכלי לכלי והלא במנסכים לפנו עבודת כוכבים שופכים לפניה בקרקע כעין המזלפין להנאתן ואין לנו אלא מה שנהגו העם אבל הדרך שיכול לדונו להיתר מפני חמתו לולי הירושל' כל מה שאומר בגמ' לא יועיל להיתר כי מה שאמרו במשנה נטל את החבית וזרקו בחמתו לבור זה היה מעשה והתירו ואפילו דאזיל מיניה לא היתה חמתו עם בעל הבור אבל זה שכעס עם בעל היין מי יימר דלא לאינסוכי איכוין למיסריה עלויה בנסוכו והוה ליה כחו ומגעו בכוונה אך המעשה אשר הביאו בירושלמי נראה שכל מה שהוא בחמתו אינו מנסך. עובד כוכבים הוה ליה קופין בי מעצרתא דישראל

אתא ישראל וזלף ביה חמרא אייתיה קופתא ושפכון לגובתא פי' שמר ישראל בעל הגת את יינו בקופותיו ונטל הכדים שהיה בהם יינו של ישראל ונקנוהו לבור והתירוהו מטעם כל שהוא בחמתו אינו מנסך מכל זה לא ראיתי היתר אלא כחו אבל לא למגעו דלא גרע מחמרא דרבי יוסי בן נהוראי ור' יוחנן בן ארזא דלא הוה ידע דחמרא הוא למאן דשרו ליה בשתיה ואפ"ה אקשינן והא קא נגע ושנינן דקא מוריק ארוקי ומכלל דמגע שלא בכוונה אסור בשתיה. וחמתו במגע כי דעתו שהוא יין אסור דלא גרע ממגע שלא בידיעת יין ואסור בשתיה אלא שי"ל כי זהו העובד כוכבים בחמתו שכעס על ישראל והוציא הברזא לא נגע אלא בקילוח היוצא עם הוצאת הברזא והוא נצוק ואם כחו בחמתו אינו אוסר כ"ש נצוק בחמתו אינו אוסר דלא עדיף נצוק מכחו ודבר זה השכל נותנו והדעת מקבלו והנה מותר בשתיה וכתבו בעלי אסופות דין כחו בכוונה שהוא לא ידע שהוא יין אלא שמכוין לדבר אחר כגון ההוא עובדא וכן נמי אם נתכוין להציל את היין או כגון שפקע החבית כולה שנוגע ביין כיון דלדבר אחר קא מיכוין מותר ואם מדדו ביד צריך לעיין אי יהבינן ליה דין מדדו ומותר בהנאה כיון שנתכוון לדבר אחר דהיינו למדידה או דילמא מתני' דוקא קא תני מדדו בקנה דבהכי הוא דמותר מיהו אם מדדו ביד אסור אפי' בהנאה ועל דבר זה נחלקו חכמי הדור וכתב הר"ר זרחיה להתיר והאי דנקט מדדו בקנה משום דהא קמ"ל כיון שמדדו בקנה אסור בשתים ומותר בהנאה אבל יש אשר כתבו לאיסורא אפילו בהנאה והביאו ראיה מהרב אלפסי שלא כתב בהלכותיו מחלוקת דרבנן ור' נתן דפליגי גבי מדדו ביד לפי שסמך על משנתינו דנקט מדדו בקנה ולא נקט ביד אלמא אסור אפילו בהנאה:

דף כז:

וגבי יין שמזגו עובד כוכבים כתב הטור עובד כוכבים הזורק מים ליין מותר אפילו בשתיה ואפילו מאן דאית ליה נצוק חבור היינו דוקא יין ליין אבל מים ליין לא במה דברים אמורים שאינו מכוין למוזגו כגון זורק מים לחבית גדול או לכוס ולא ידע שהוא יין שהוא ידוע שאינו מכוין למזיגה [אבל אם מכוין למזיגה] אסור בשתיה ואם אין ידוע אם כוון למזיגה אם לאו כתב בתשובה דספקא דרבנן לקולא:

לשון ריא"ז

עובד כוכבים שמזג יינו של ישראל במים אע"פ שלא נגע ביין אסור גזרה שמא יגע בו ודומה למה שאומרים לנזיר סחור סחור לכרמא לא תקרב והמורה אוסר אפי' בהנאה

ומז"ה כתב במהדורא תניינא בסוף הפרק שאינו אסור אלא בשתיה וכן נראה בעיני כמבואר בקונט' הראיות:

וגבי עובד כוכבים שהביא ענבים לגת כתב הרשב"א יש מי שהורה שאסור ליתן ענבים בדרדורים לגת ע"י עובד כוכבים מפני שהענבים נסחטים והיין מתאסף לשולי הדרדורים ונמצא העובד כוכבים שופך יין צלול לגת ואם ישראל מסייעו בנתינתו לגת מותר אפי' לכתחילה שהרי יש כאן כח ישראל מעורב בו עבר והביא עובד כוכבים לבדו ושפכו לגת אע"פ שהיין מזלף על הענבים מותר מפני שעדיין לא נדרכו הענבים ולא נמשך יינו ואין מכוין לשפיכת היין אלא לשפיכת הענבים ע"כ:

לשון ריא"ז

וכן לא יוליך העובד כוכבים ענבים של ישראל בגת גזרה שמא יגע ביין ואם הוליכן אע"פ שהיה היין הזב מן הענבים מזלף עליהן הרי זה מותר ונראה בעיני שאם נגע עובד כוכבים בענבים הדרוכות שבגת ולא נגע ביין לא נאסר היין כמבואר בקונטר' הראיות וכתבו בעלי אסופות דהר"ר דוד היה אוסר לתת כוס ביד עובד כוכבים ובו יין ולאחוז בידו אע"פ שאינו מזיזו משום לך לך אמרין שמא יזיזנו או שמא ישכשכנו או שמא ישכשך וינסך אבל לגין סתום מטלטל עובד כוכבים לבדו ונושא והיכא שנפל לו מידי ביין כתב הטור שאם הכניס ידו והוציאו לא נאסר בהנאה בהכנסת ידו אפי' יודע שהוא יין שאינו מכוין אלא ליטול את שלו אבל בהוצאת ידו יאסר בהנאה כיצד יעשה יאחז בידו שלא ינענע ביין ויפתח נקב בחבית של מטה ויוציא היין דרך שם וכן אם דרך היין ברגליו מותר בהנאה כיון שטרוד בדריכה והרשב"א ז"ל כתב שאפי' נגע ברגליו ביין אפילו בכונת מגע מותר בהנאה כיון שאין דרך ניסוך בכך והרא"ש אוסרו בהנאה וכן אם הכניס ידו לחבית של יין ואינו יודע שהוא יין מותר בהנאה ופר"ת ז"ל דדוקא שלא נודע לו שהוא יין עד שיוציא ידו והראב"ד כתב אפי' נודע לו שהוא יין אם מיד כשנודע לו הוציאה מותר בהנאה וכן היא מסקנת הרא"ש ועוד כתב הרא"ש שאין לנו לדמות מילתא למילתא אלא מה שמפורש בתלמוד שהוא טירדא דוקא בזה מותר ואין לו לדמות דברים אחרים כתבו בעלי אסופות סי' י"ד בשם בעל התרומות הלכה למעשה. גיגית של ענבים דרוכים מותר ליגע בהם לכתחלה כיון שאין שם המשכה ואם נותן לתוך גורגתני והיין צלול ונבדל מן הזגים והחרצנים כנוס לתוכו מדההוא נקרא המשכה מכאן ואילך אם נגע עובד כוכבים ביין שבגיגית נאסר הכל ואם לא נגע כי אם בחרצנים ובזגים שבגיגית אין הכל נאסר אא"כ יש טופח שמחבר הכל עוד פסק גיגית מלאה יין וענבים ועדיין לא נמשכה ולוקח עובד כוכבים מעט ממנה לראות אם הוא טוב אם לאו אינו אוסר בשביל

ההוא לקיחה ולא נקרא מנסך עוד פסק להדיא שאם לקח מן התירוש הנמשך ונתן על הגת שהיא מלאה חרצנים וזגים מין בשאינו מינו הוא נקרא עם היין דלרבא בתר שמא אזלי' ורבין עליו ומבטלו וכן עשו הוראה:

דף כח.

כתב הטור היה יין יוצא דרך הנקב ונתן העובד כוכבים ידו על הנקב ומנעו מלצאת מה שמן הנקב ולמעלה אסור אפילו בהנאה ומה שממנו ולמטה לר"ח מותר אפי' בשתיה ורש"י אוסר כולו בשתיה ור"ת אוסר כולו בהנאה ולרב אלפס שלמעלה אסור בהנאה ושלמטה אסור בשתיה וכן עיקר. לא נגע אלא בקילוח היוצא בזה כתב הרא"ש בתשובה יין שיוצא דרך הנקב אם הניח העובד כוכבים ידו על פי הנקב ועכב הוא מלצאת כל היין שבנוד אסור אבל אם לא נגע אלא בקילוח היוצא היין מותר אפילו אם נגע במתכוין ויראה מדבריו שמתירו אפילו בשתיה והראב"ד אוסר ואם הוא בענין שיצא כולו אלמלא הניח העובד כוכבים ידו כגון שעושין מניקה בסופה ונותנין ראשה האחד בתוך היין בחבית ומוצצין ויוצא כל היין אם נתן העובד כוכבים ידו שם ומנעו מלצאת הכל אסור בהנאה. כתבו בעלי אסופות שאלה להר"ר משה בר יהודה מעשה בא בכאן בדנא דאשתקיל ברזא ואתא עובד כוכבים ואנח ידיה עלויה ולא אמרתי בה לא איסור ולא היתר אמנם נ"ל דיש חילוק בין אנח ידיה בין שקל העובד כוכבים הברזא ואהדריה בדנא משום דכי שקל העובד כוכבים הברזא ומהדר לדוכתיה ה"ל כמדדו עובד כוכבים בקנה דמותר בהנאה שלא נתכוין אלא למדידה בעלמא ובהכי אמרי' דמברזא ואילך מותר בהנאה אע"פ שלא היה מתכוין אלא להציל דמגע עובד כוכבים בכונה קרינא ביה ודייקינן ממתניתין טעמא דמדדו בקנה הוא דמותר בהנאה אבל מדדו בידו אסור בהנאה דמגע בכוונה הוא אע"פ שלא נתכוין אלא למדידה בעלמא דאם כן ליתני מדדו מותר בהנאה וכל שכן בקנה אלא שמע מינה דיש חילוק בין ביד בין בקנה והוא הדין נמי אי אנח פיסת יד בחור אסור בהנאה אע"ג דלא נגעיה באצבעו כדאמרינן במתני' או שהיה מטפח בחבית המרותחת ולשון טפיח תפיסת יד הוא כדאמרי' בכמה מקומות בטעמא דנגע באופיא הוא דמותר בהנאה הא נגע בתפיסת יד אסור בהנאה בנגיעה והוא הדין נראה לי כששותה העובד כוכבים בבית ישראל ושייר היין בכוס ואתא ישראל והוציא מן הדנא עליו דאסור משום נצוק עד ברזא מותר בהנאה משום דהלכה כרשב"ג דאמר ימכר כולו לעובד כוכבים חוץ מדמי יין נסך שבו כסתם יינם ומברזא ואילך מותר בשתיה והשיב רבינו זרחיה מה ששאלת בדנא דאשתקל ברזא בדקנו הלכות אלפסי ומצאנו

במקצתם אתא עובד כוכבים נקטא וסכרה באצבעתיה גם בספרי ר"י אבן גיאת מצאנו אתא עובד כוכבים ואנח ידיה עליה וכו' ומה שדקדק רבינו ממשנה טעמא דמדדו בקנה הוא דמותר בהנאה הא בידו אסור נראין דברי רבינו אף הרב אלפסי ס"ל הכי שהרי לא הביא מחלוקת דרבי נתן ורבי בהלכותיו משום דסמך על מתני' דכרבי נתן אזלא וכו' ומה שכתב רבינו והיא הדין אם אנח עובד כוכבים פסת יד בחור הדנא נראין דבריו דהא נגיעה היא ובהא ודאי בזב טמא ובעובד כוכבים עושה יין נסך ואין הפרש בין נוגע באצבע לנוגע בפסת יד לא בזב ולא ביין נסך ומה שכתב רבינו בנצוק הוא הדת והוא החוק ועוד כתבו מעשה היה בפטם תוסס ומכחו הקשה יצא ברזא לחוץ ולקח העובד כוכבים הברזא ורצה לתוחבה בנקב ולא היה יכול לכוין הנקב והיה היין מקלח על העובד כוכבים ועל ידיו ואחר כך לקח הישראל הברזא מיד העובד כוכבים ושטפה במים ונעצה במקומה והתירו היין בשתיה הואיל והיין מקלח על העובד כוכבים בשטף ולא בנחת ואין דרך ניסוך בכך הואיל ולא קלח בכוס ביד העובד כוכבים:

לשון ריא"ז

ומעשה בחבית של יין שניטלה הברזא מן הנקב ובא עובד כוכבים והניח ידו בפי הנקב שלא יצא היין ואסרו חכמים כל יין החבית הראוי לצאת דרך אותו הנקב אבל מן הנקב ולמטה מותר הואיל ולא נגע בפי החבית אלא מן הצד לא נאסר בנגיעה זו שהיא מן הצד שלמטה שאינו ראוי לצאת דרך הנקב כמו שביאר מז"ה אבל היין שראוי לצאת דרך הנקב הכל חבור אחד ונאסר הכל בנגיעתו ומז"ה אסר אפילו בהנאה והניורה אסרו בשתיה לבד וכן נראה בעיני עיקר שאין כוונתו של זה העובד כוכבים בנגיעה אלא להציל הוא מתכוין והרי הוא דומה למתכוין למדוד שאינו אסור אלא בשתיה בלבד כמבואר בקונטרס הראיות:

עובד כוכבים המערה יינו של ישראל מכלי אל כלי את שעירה לתוכו אסור בהנאה והנשאר בכלי שמערה ממנו מותר אפילו בשתיה הואיל ולא נגע בו העובד כוכבים לא חשוב לנסוך אלא שגזרו בכחו משום מגעו ולפיכך כל היין היוצא חוץ לכלי שמערה ממנו אפילו הקלוח היוצא חוץ משפתו אסור אבל הנשאר בכלי מותר כמו שמבואר בפ' שלפנינו. ומז"ה אומר שלא התירו הנשאר אלא כשזרק היין מן הכלי העליון והפסיק את היין שהיא מערה מן היין הנשאר בכלי אבל אם לא הפסיק אלא מקלח היין ויורד מן הכלי העליון לתחתון הרי קלוח זה נקרא נצוק והנצוק הרי הוא חבור שהוא מחבר היין הנשאר עם היין היוצא והרי הכל אסור ורבינו תם ביאר שאין הנצוק חבור ואף

על פי שהקלוח יוצא משפת הכלי מה שנשאר בכלי מותר וכן נראה בעיני כמבואר בקונטרס הראיות:

דף כח:

וגבי עובד כוכבים הנושא יין בנוד כתב הטור היה נושא בכובא אם חסרה שרי ואם הי' מלאה אסור שבקל יכול ליגע בו ולא יראהו הילכך חיישינן שמא נגע בו וכתב הרשב"א שאינו אסור אלא בשתיה ומותר בהנאה דלא חיישי' שמא יגע העובד כוכבים בכוונה שהרי הוא עסוק במלאכתו אלא חיישינן שמא יגע בו שלא בכוונה והרא"ש ז"ל כתב אסור בסתם ויראה שר"ל אפי' בהנאה וכ' הרמב"ן בשם הראב"ד דוקא כשהישראל הולך אחריו דלא מצי מינטר ליה אבל הולך בצדו ונטר ליה אפי' מלא (עינו) שרי שאי אפשר לו ליגע בו שלא ראהו והרא"ש לא חילק. ואם נושא הכובא במוט בשנים אפילו מלאה שרי שהיא רחוקה ממנו ואינו יכול ליגע בה וכתב הרשב"א עובד כוכבים הנושא חבית במוט או אפי' על כתפו והיא נקובה ומוציאה יין שלא מדעת העובד כוכבים מותר אפי' היה היין נשפך מכחו דכל כחו שלא בכונה מותר אפילו בשתיה היתה מטפטפת מעט מעט אפילו יודע שמטפטפת מותר שאין היין נשפך מכחו של עובד כוכבים ולא מרבה בשפיכה בנדנודו שאפי' אם היתה מונחת על גבי קרקע היתה מנטפת ומוציאה כך כדרך שמנטפת היא ומוציאה על כתפו ואין כאן כחו של עובד כוכבים כל עקר ולכך מותר אלא שיש להתישב בדבר ע"כ:

וגבי חבית שנסדקה לרחבה והיין מטפטף לצאת ובא עובד כוכבים ונתן ידו עליה והכביד עליה עד שהדקה ומונע יציאת היין מותר וכן התיר ר"ת ברזא שהיתה רפויה בחבית או מגופה שהיא רפויה ובא עובד כוכבים ומהדקה וכן התיר בחבית שאין שוליה מהודקים והיין יוצא שיקח ישראל נעורת בידו ויתחבנה כנגד הנקב שימנע קצת מהיין לצאת ויבא עובד כוכבים אומן ויהדקנו בסכין בנקב עד שיסתום היטב ומיהו אם היין שותת הרבה אז צריך ליזהר כי אז נוגע העובד כוכבים ביין ואם אינו נוגע בידו אלא בסכין מותר שאינו מכוין רק לסתום הכלי ולא ליגע בייו והוי כמו נוגע על ידי דבר אחר שלא בכוונה ויש מחלקין בין אם בא ליתן הנעורת סביב השולים במקום שמחוברין לדפנות ובין אם בא ליתנו באמצע לפי שבאמצע הוא תוחב כנגד חלל החבית ונגע ביין ואסור אבל סביב השולים אינו תוחב כנגד חלל החבית והרא"ש לא חלק. וכן חבית שנסדקה לארכה והיין יוצא וכרכה עובד כוכבים וחבקה ומנע שלא יצא מותר בהנאה וכתב הראב"ד דוקא בשלא היה שם ישראל שיוכל להציל אבל אם יש שם ישראל

שיוכל להציל וקדם העובד כוכבים והציל ודאי כוון לנסך והרא"ש לא חלק. וכתבו בעלי אסופות חבית של יין המטפטפת והעמידה העובד כוכבים היין שבתוכו כשר אף בשתיה לפי שסדיקה של עץ לארכה נסדקת ושל חרס לרחבה מה התם מותר אף הכא נמי מותר כדאמרינן גבי ההיא חביתא דפקעה לארכה אבל פקעה לרחבה בשתיה מותר מ"ט מעשה לבינה קא עביד ביה הילכך חבית נמי שריא:

עוד כתבו מעשה היה שהיין היה יוצא דרך אמצע שולים של פטם גדול ביום טוב והשולים לא היו מהודקים זה עם זה ונתן יהודי נעורת כנגד הסדק לסותמו והיין היה יוצא כי לא היה הנעורת כנגד הנקב ומונע קצת היין מלצאת ובא העובד כוכבים ותחב הנעורת כנגד הנקב בסכין עד שסתם היטב את הפטם והתירו מטעם שהיה דומה דבר זה לנוד של עור שאע"פ שיתן העובד כוכבים אצבעו מבחוץ ויתחוב אותו בתוך הנוד והעור מפסיק אין זה דרך ניסוך וזה כיוצא בו וקשה זה לדמותו לזה כי סברא גדולה היה נראה לחלק ביניהם ונ"ל להתיר מטעם שאומר התלמוד בסוף ע"ז הכא מפסקים אשכולות ומטעם זה מטהר שם בע"ה שהושיט ידו ונגע באשכולות אפילו במשקה ואין לדמותו לזה כי שם מדבר אחר הרכיבה והוצאת יין מן הגת דהמודקות יחד האשכלות עצורות בעין שהן בשעה שעוברין אותה של גיתות שקורין פרימש"ט וסמכו הבעלים על ההיתר הזה ונהגו בו היתר גמור שוב אירע מעשה כעין זה מן הברזא ולא היה הדבר ספק בהידוק העובד כוכבים אלא היין היה עדיין נוטף ובא העובד כוכבים והקיש עליה באבן עד שסתם יפה והתירו ג"כ מטעם שדמו אותה לתחיבת אצבעו בנוד מבחוץ על סתימת המגופה ההוגבהה ונתרפית מחמת שהיתה החבית מוטה ליפול ובא העובד כוכבים והדיק החתימה:

דף כט.

וגבי חבית מרותחה כתבו בעלי אסופות מעשה היה בעובד כוכבים שנכנס בבית והיה בבית כדי יין מלא ענבים דרוכים והיהודי הזהיר העובד כוכבים שלא יגע בכלי היין ואותו הכלי היה פקוק ומלא על כל גדותיו ועושה רתיחותיו מהענבים הדרוכים אשר היה בתוכו וכאשר היה היהודי מדבר עם העובד כוכבים בענינים אחרים שם העובד כוכבים ידו על שפת הכלי אשר בו היין וכאשר ראה היהודי שהעובד כוכבים נגע בשפת הכלי צעק וגער בעובד כוכבים מבוהל והביט את ידו אשר נגע בכלי היין ונגע אותו בבגדו למטה אבל למעלה מידו לא היה לחלוחית כלל ולא ידע אם היה מגע עובד כוכבים שלא בכונה כי זה העובד כוכבים לא שם את ידו בתוך היין:

תשובה הנה שאלתם מה יהיה משפט כלי מלא על כל גדותיו ופקוק ועושה רתיחותיו נראה שהיין צף מלמעלה והיתה תסיסתו עם כל החרצנים והזגים ושם נגע העובד כוכבים ואעפ"כ התירוהו בשתייה שהרי לא נקרא יין עד שימשך והרי מעולם לא נמשך שאע"פ שהורק מכלי אל כלי הרי מעורבים בו החרצנים והזגים ושם נגע העובד כוכבים ואין נקרא המשכה בלא ברירת היין וגבי כל שבזב טמא ביין עושה יין נסך כתבו ב"א הלכה למעשה עובד כוכבים שרקק ביין של ישראל מותר דהכי מפורש בהלכות פסוקות אבל רוק אע"פ שטמא העובד כוכבים בזב לא מתסר דכי אמרינן דאשכחן טומאה בזב ברוקו לאו משום דרוק גופיה טמא ולדבריך דכל שבזב טמא בעובד כוכבים עושה יין נסך אי נגע רוק דעובד כוכבים בעלמא וכן בשר המת או מידי דמאיס מי אסרינן ליה והא לא גזרו רבנן אלא על מגעו וכי להוסיף יש והלא על השרץ דמאיס אי נפיל ביין אינו אוסרו דאמרינן דנותן טעם לפגם הוא כגון הני צרעין וזבובים דהוו שרץ העוף ומתכנשי בגויה לא אסרינן ליה הכי נמי רוקו דלית ביה איסורא אלא מאיסותא מ"מ הוי כזורק בגויה וקי"ל דזורק בגויה אינו עושה יין נסך דתנן נטל את החבית וכו' ומנא לן דזורק כרוקק דמי דתנן גבי שבת לא יעמוד אדם ברשותו וישתה ברשות היחיד וכו' וכן לא ירוק נמצא זורק כרוקק דמי:

וגבי מטהר יינו של עובד כוכבים ונותנה בעיר שכולה עובדי כוכבים דאסור עד שיהיה שם שומר ובספר התרומות התירו בחותם בתוך חותם והרא"ש אסר בפסקיו וכתב בתשובת שאלה כיון שנוהגים העובדי כוכבים שבארץ הזאת שלא לשתות מיין של ישראל שאומרים כמו שהן נזהרין ביין שלנו כך נזהרין אנחנו מיין שלהם היה נראה להתיר בחותם תוך חותם שהוא ירא לזייף שאם יזייף לא יוכל למוכרו לא ליהודים ולא לעובדי כוכבים אלא שאינו רוצה להקל לכתחילה ואם רוכלי ישראל רגילין לבא לעיר ואין לעיר חומה דלתים ובריח בענין שיכלו לבא שם בכל שעה שירצו חשיבא כאילו ישראל דר שם ושרי במפתח וחותם במה דברים אמורים כשהיין בבית העובד כוכבים בעליו אבל אם נתנו בבית שלאחר מותר במפתח וחותם והוא שלא יהא העובד כוכבים האחר כפוף תחת יד בעל היין [שאם יבא] ליגע בו אינו רשאי [למחות] הוה כאילו הוא ברשות בעל היין ואם כתב העובד כוכבים לישראל התקבלתי דמי היין ואילו בא ישראל ליטלו אינו מעכב עליו הרי הוא כיינו ומותר במפתח וחותם אפי' בעיר שכולה עובדי כוכבי'. כתב ר"ת אע"פ שבעיר שכולה עובדי כוכבים ולא כתב לו התקבלתי אסור עד שיהא יושב ומשמר עובדי כוכבים שקונין יין מישראל וחותמין אותו חותם בתוך חותם ומוליכין אותו כמה ימים בספינה לבדם מותר שלא אמרו אלא במטהר יינו של עובד

כוכבים שגדל בכרמיו שלא טרח בו כ"כ ולא הוציא עליו הוצאות ואינו חושש כל כך אם ירגיש הישראל שיזייף אבל כשמוליך יין למרחוק בטורח גדול והוצאה מרובה וגם קונה אותו חש לטרחו ולהוצאתו ולא יזייף ויש עוד דעות רבות בענין המטהר יינו של עובד כוכבים וכאשר כתבתי היא שטת התוס' וכ"כ הרא"ש ז"ל:

לשון ריא"ז

ישראל שדרך יינו של עובד כוכבים ועשה אותו בטהרה ומניחו ברשותו של עובד כוכבים אם היה ביתו פתוח לרשות הרבים ויש מקצת ישראל דרים באותו העיר הרי זה מותר אע"פ שאין מפתח וחותם ביד ישראל כדברי המורה:

ומז"ה אומר שלא התירו אלא במפתח וחותם שהוא ביד ישראל וכדברי המורה נ"ל עיקר אע"פ שאין מפתח וחותם ביד ישראל הואיל וביתו פתוח לרשות הרבים ויש ישראל דר באותה העיר הרי הוא כמו שהיה ישראל יושב ומשמר ויוצא ונכנס על העובד כוכבים שכל זמן שאין עובד כוכבים יודע אימתי יעבור היהודי עליו הרי הוא מפחד שמא יבא עליו פתאום ויראה אותו והוא נזהר מליגע כמבואר בקונט' הראיות ומז"ה אומר העובדי כוכבים הרגילין לקנות יין מישראל וחותמין החביות ומוליכין אותם ממקום למקום ומוכרין לישראל אסור הואיל והיין של עובדי כוכבים אין סומכין על החותם שהעובד כוכבים מזייף ועשה מה שרוצה ביינו ובספר התרומה אומר שר"ת מתירו והיה שותה ממנו הואיל וטרח העובד כוכבים לקנותו מישראל ולהוליכו בחותמו של ישראל למוכרו למקום היוקר ומשתדל העובד כוכבים לעשותו בכשרות אין חוששין שמא יזייף ומכאן אולי ראיה לישראל שעשה גבינות בכשרות וחתם אותם ואירע אח"כ שלא לקחם הישראל מיד העובד כוכבים והעובד כוכבים הוליך אותם עם החותם בעיר שיש בה ישראל למוכרם דשרי ליקח מהם וצריך עיון :

דף ל.

גבי שכרו להעביר ק' חביות ממקום למקום ונמצא בהן חבית א' של יין נסך דכל שכרו אסור כתב הראב"ד מיהו יש לו תקנה ע"י שיוליך שכר אותה חבית לים המלח וכן פירש ר"י והרמב"ן כתב כיון שקבלנות הוא כוליה אגרא אכל חדא וחדא יהיב ואין לו תקנה ע"י הולכת הנאה לים המלח וכן כתב הרמ"ה וכתב הרשב"א דוקא שיש ביניהן שוה פרוטה משכר יין נסך אבל פחות משוה פרוטה כגון ששכרו להעביר ק' חביות בנ' פרוטות והיתה א' מהן של יין נסך מותר אע"פ שיש בהן שכר חצי פרוטה מיין נסך וכתב עוד אפי' היה עושה עמו בחנם ממשכנין אותו מנכסיו כנגד שכרו לפיכך לא יהא

ישראל משמש ומוזג לעובד כוכבים ביין נסך ואפי' אמר לו העובד כוכבים שמור בחנם חבית זו של יין נסך אסור אע"פ שפטור אם נשברה או נאבדה מכל מקום מיצר הוא אם תשבר או תאבד מתוך שמירתו ורוצה הוא בקיומו ואסור:

דף ל:

בתשובות שאמרת שנשאלת על החזיר אם מותר בהנאה. כדין השבת במה שהתרת ליקח אותו בחובו חדא שהוא בעצמו אינו אסור בהנאה דבר תורה ואפילו לעשות בו סחורה אלא מדבריהם וציידי בהמה ועופות אסור לכוין מלאכתן לצוד מן הטמאים אבל אם נזדמנו לו מותר להם למוכרן ועוד שהמקבל בחובו הרי כמציל מידן ואפי' בהמתן ואמכור יין נסך ואביא לך דאסור אם לקבל בחובו ולהציל מידן מותר:

עוד ראיתי במה שכתבת דבר שאינו נראה לי ואף כי אמרת שמצאת כן בתוספות בפרק מרובה והוא שכתבת שאם אינו סותר בדברים אלו להעמידן ולמוכרן לצורך אכילה רק כדי לתקן בהם עורות וכיוצא בזה הרי אלו מותרים בסחורה זו וראיה מפורשת ממה שתרצו בירוש' בחמור וגמל דלמלאכתן הן עומדים וזה נראה לי שבוש שכל שהוא מן הדברים שמגדל אותם האדם לאכילה כחזיר ושאר המינין האסורים בבהמה ובעוף שדרך בני אדם לגדלן כדי לאוכלן ושאין רובן עומדים לתשמיש אסור לעשות בהן סחורה גזירה שמא יבוא לאכול מהן כיון דמינן לאכילה הוא עומד יצא חמור וגמל שאין אדם מגדלן רובן לאוכלן אלא למלאכתן ותדע שאם אין אתה אומר כן ציידי חיה ועופות ודגים למה לא יצודו מהן לכתחלה לעשות מהם סחורה למוכרן לעובדי כוכבים שלא לאכילה אלא שאין הדבר תלוי אלא במה שדרכן של בני אדם ואפילו העובדי כוכבים רגילין לגדל רובן למלאכה ולא לאכילה כחמור וגמל אבל המתגדלין לאכילה לא ותמה אני אם התירו התוספות בענין זה שאמרנו אלא בכענין שנפסדה לאכילה ושאינו ראוי אפי' לעובדי כוכבים אלא לעבד בהו את העורות דכל שנפסד כל כך אין לחוש ולגזור משום אכילה ואם אולי אמרו אפשר שכך אמרו:

דף לא.

וגבי עובד כוכבים שאומר המתן ואמכור יין כתבו ב"א כתב ר"ש בספר האורה וששאלתם על היהודי שנתנו לו יין נסך בחובו אם קבל ישראל אסור בהנאה אם הניחו ברשות העובד כוכבים מותר בדמיו שאפשר להערים דתנן גר ועובד כוכבים שירשו את אביהם עובד כוכבים וכו' ואם הניח עובד כוכבים משכון לישראל על דמי היין אותם

הדמים דמי יין נסך היו ואפי' בהנאה אסורין משום טעמא דמנה אין כאן משכון אין כאן כדאמרינן התם בקדושין והכי איבעי ליה לישראל למימר לעובד כוכבים אני אלוה לך ב' פשוטים או שלשה כשיעור שהוא לוקח היין ותן לי הני מעות שאני מלוה לך ואקח האי משכון בעבורם ואית דאמרי דלא דמי ישראל המוכר יין לעובד כוכבים להך מעשה דקדושין משום דגבי יין לעובד כוכבים כיון שישראל נותן לעובד כוכבים ממונו דהיינו דמי היין משום הכי הוא לוקח המשכון וליכא למימר פריטי אין כאן דהא יהיב ממונו אבל התם בהאי עובדא מאי חסר המוכר דהא לית ליה מידי ללוקח דברשותו דמוכר קיימא השפחה וכיון דלא יהיב מידי שייך למימר פריטי אין כאן אבל לגבי יין כיון דיהיב ליה ממונו דהיינו דמי היין משום אותו ממון נקיט משכון ע"כ. כתבו ב"א נשאל לפני הרב אם מותר להיות סרסור בין שני עובדי כוכבים למכור יין נסך זה לזה והשיב כי דעתו דאסור משום ב' דברים האחד באיסורי הנאה ואפילו בחנם אסור וכ"ש בשכר ועוד שרוצים בקיומו עד שיקיים המכר ע"כ:

כתוב בספר התרומות דין יין של עובד כוכבים אם מותר בהנאה השתא בזמן הזה שרגילין ליקח יינות עובדי כוכבים בחובותיהן או כשנוגע ביינו של ישראל מוכרו ישראל להם ואין נזהרים מאיסור הנאה בסתם יינם שלהם אומר מורי רבינו אע"פ שמפרש טעם היתר בתשובת הגאונים ורבינו שמואל משום דעובדי כוכבים בזמן הזה אין בקיאין בטיב עבודת כוכבים כל כך ואינן אדוקין בעבודת כוכבים ודמי לתינוק בן יומו דאפי' רב דמחמיר ואמר דעושה יין נסך היינו בשתיה אבל בהנאה שרי לא נכון הדבר דלא דמי דתינוק בן יומו לא מתכוין לנגוע כי כמו כן היה מטפח בטיט אבל עובדי כוכבים בזמן הזה נהי שאינו בר כוונת ניסוך מכל מקום מתכוון ליגע ביין אבל תינוק אינו מתכוון לנגוע כלל תדע דהא מדמי ליה לעובדא דעובד כוכבים דסליק בדיקלא דבהדי דקא נחית נגע בחמרא שלא בכונה ואומר רבינו שיש למצוא היתר הנאה לדמות מגע בזמן הזה למדדו בקנה דאמרו ימכר משום דאין מתכוון לניסוך ואפי' נראה מגען בזמן הזה למדדו ביד הלא רבנן אמרי ימכר ואפי' רבי נתן דאמר מדדו ביד אסור בהנאה משום דגזר מדידה דיד אטו שכשוך דיד אבל בזמן הזה ליכא למיגזר דאינן בני שכשוך אך יקשה אם מטעם זה תרצה להתיר מה בכך אם עתה אינן בני שכשוך הא קיימא לן כל דבר שבמנין צריך מנין אחר להתירו וכשהיה עובד כוכבים נוגע ליינו של רבינו יעקב היה רגיל למוכרו אותו לעובד כוכבים עצמו לפי שאותו עובד כוכבים חייב לשלם מה שהזיקו האי עובד כוכבים דנסכיה לחמרא דישראל אע"ג דלזבוני ולמשקל דמי אסור למשקל דמי מההוא עובד כוכבים שרי מ"ט מיקלא קלייה:

דף לא:

וגבי חיטין שנפל עליהם יין נסך אין מועיל להם הכרזה שיכריזו עליו נטבעו חיטין ביין ומכרן לעובד כוכבים כמו בשר בפ' גיד הנשה דמועיל הכרזה וכן גבי חיטין לענין פסח אינו מועיל הכרזה והטעם כי אינו ניכר בחיטין אם נפלו במים או לאו דליכא למימר בחטין שיום הכרזה אסור ליקח מן העובד כוכבים ושאר הימים מותר כמו בבשר דהיינו טעמא בבשר דמשום דמידע ידיע וניכר אם הוא בת יומא או לאו ומיום הכרזה והלאה ליכא למיחש שמא זה הוא בשר טרפה שהכריזו עליו אתמול אבל בחיטין ליכא האי טעמא ובכל יום ויום איכא למיחש שמא חטין אלו הן מאותם שנטבעו במים הילכך כיון שחטין הן דברים הנקחי' מן העובד כוכבים כשאירע בהו איסור אסור למכור אותן לעובד כוכבים משום חשש תקלה ואין תקנה למכור ע"י הכרזה כמו גבי בשר כמו שזכרנו והילכך אפי' המקום קטן וידוע לכל שלפלוני נטבעו חטים במים אסור למכור אותו לעובד כוכבים משום חשש תקלה ואין תקנה למכור על ידי הכרזה דלעולם איכא למיחש לתקלה וה"ה לכל הדברים הנקחים מן העובד כוכבים שכשהן אסורין לית להו תקנתא למוכרם לעובד כוכבים ע"י הכר זה:

דף לב.

וגבי תיהא ובת תיהא לדעת רבינו אפי' בשר שחוטה כחושה שצלאה בתנור עם בשר נבילה שמנ' מרוחק קצת זה מזה דאזיל ריח דנבילה ומפטם ליה לשחוטה אפ"ה אינה נאסרת השחוטה דריחא לאו מילתא מיהו דוקא בדיעבד אבל לכתחלה אסור לצלות בתנור א' בשר שחוטה ובשר נבילה יחד ומשום הכי פת שאפאה עם הצלי בתנור אסור לאוכל בכותח וכן דגים שנצולו עם הבשר בתנור אסור לאוכלן בכותח דכיון שהן מותרי' לאכילה בעיניהו בלא כותח אי שרית להו למכלינהו בכותח אשתכ' דכמאן דשרית לצלות בשר שחוטה עם בשר נבלה דמי ואנן קי"ל דדוקא בדיעבד אם נצלה מותר אבל לא לכתחלה כך כתב הרי"ף ועוד נתן טעם לאסור הפת שאפאה עם הצלי לאוכלו בכותח משום שהוא דבר שיש לו מתירין ולקמן נבאר טעמו בס"ד והר"ן בשם התוספות פרק השוכר את הפועל פירש דהא דאצטריכו לתלות בריחא אי מלתא היא או לאו לא משום דאיכא למימר דמשום דהנאת הריח מלתא היא דודאי אע"ג דמטי ליה הנאה בריח אינו כלום אליבא דכ"ע כל עוד שאותו דבר של איסור אינו נעשה להריח אך פליגי בבת תיהא אי ריחא מלתא היא וכאכילה חשיבה דהיכא שמריח בדבר האיסור אי חשיב כאילו אוכלו ממש כיון ששואף הריח אליו או לא אבל אם היה הדבר של איסור שמריח בו

מידי דלא שייך ביה אכילה רק הנאת הריח בעלמא כגון זילוף יי"נ או זילוף יין ע"ג אישים אז יש בהנאת הריח איסור אליבא דכ"ע אם הגיע לו הריח בפסיק רישיה או הריח בו לכתחלה כיון דאין שם רק הנאת הריח דאין לומר בו אי אותו ריח חשוב כאכילה או לא כך כתבו הר"ן ותוספות ופסק נמי כרבינו דריחא לאו מלתא היא והוסיף להקל ולומר דאפילו לכתחלה יכול לצלות בשר שחוטה בהדי בשר נבלה בתנור א' דלאו דוקא בדיעבד מותר אלא אף לכתחילה מותר:

ומיהו גם הוא סובר דפת שאפאה עם הבשר בתנור א' אסור לאוכלה בכותח דלאו משום דריחא מלתא היא דא"כ היה אסור גם לאוכלה בפני עצמ' משום חשש הרגל עבירה כמו שאסרו לאכול כלל הפת שנאפה בתנור שטחוהו באליה וגם אינם אסורים מטעם מהרי"ף שכתבנו אלא היינו טעמא משום חומרא דבשר בחלב שהחמירו בבשר בחלב טפי מבשאר איסורים כדאשכחן שאסור להעלות בשר וגבינה על שולחן א' משא"כ ביי"נ שאוכל אדם על השלחן עם העובד כוכבים ומעלה עליו יי"נ הילכך כשהוא בעיניה אינו אסור לאוכלו משום שאין בפת ריח הבשר דריחא לאו מלתא היא אבל לאוכלו בכותח אסור משום חומרא דבשר בחלב ועוד שריח הבשר נרגש בפת ובדגים והטועם אותם הוא סבור שממשו של בשר נבלע בהם ואם יאכלנה בכותח מתחזי כבשר בחלב והילכך אסור משא"כ בבשר שחוטה ונבילה שצלאן יחד שאין ריח אחד מהן נרגש בחבירו שהם מין במינו ועיין פרק גיד הנשה שם הארכנו במחלוקות אלו:

ויש כאן מקום עיון על המוסקו שכתב מיי' פ"ק מהל' כלי מקדש וסמ"ג עשין קסז שהוא דם המתקבץ בחטוטרת החיה שבצוארה והראב"ד השיג כי המוסקו היה אוסרו באכילה מפני חשש דם ורבינו יונה התירו משום כי הגם שתחילתו היה דם בתר השתא אזלינן דהוא פירשא ולדידיה גם מוויט"א שעושין מיין נעפש ונפסד אפשר שיהיה מותר דבתר השתא אזלינן והרא"ש כתב דדברי רבינו יונה צריכין ראיה. ומסכים לדעת הרמ"ה שאסור לאוכלו וצ"ע דאי אסור הוא הלא התלמוד מתיר להדיא להריח בו לכתחילה ולברך עליו בורא מיני בשמים ואם המוסקו הוא בעצמו אסור היאך יוכל ליהנות ממנו ולהריח בו לכתחילה ובפרט כיון שכל עצמו לריחא עביד ולא מבעיא למ"ד דריחא מלתא היא דודאי אסור אלא אפילו למ"ד דריחא לאו מלתא היא הני מילי בבת תיהא דאין ריחו כל כך מפוטם או אפילו בבשר שמן וכיוצא בזה שכל עצמן לאו לריחא עבידי אבל המוסקו שכל עצמו להריח עביד מי יימר שיהיה מותר להריח בו לכתחלה ומדברי התוס' פ' השוכר את הפועל נראה דמידי דלא שייך ביה כי אם הריח אסור להריח אליבא דכ"ע כגון זילוף יי"נ וה"ה המוסקו ואפי' את"ל שיהיה מותר להריח בו לכתחלה אליבא

דמ"ד דריחא לאו מילתא היא מי יימר שיברך על הריח הבא ממנו כיון שעקרו הוא איסור נמצא שהיא מצוה הבאה בעבירה ואין זו ברכה אלא ניאוץ לא מבעיא לדברי מיי' דס"ל בפ"ק מהל' ברכות דאין מברכין על דבר האיסור אע"פ שנהנה ממנו דודאי אין לברך על הריח שמריח בו הכא בנדון דידן אם היה בו איסור מיי' התיר להריח בו בפ' ט' מהל' ברכות אלא אפי' לדברי הראב"ד שאומר שיש לברך עליו מ"מ אותה ברכה אינה אלא ניאוץ וליכא למ"ד שלכתחלה יהנה מן האיסור ויברך עליו והיאך יאמר הכא התלמוד בפי' שהמוסקו מריחין בו ומברכין עליו במ"ב שנמצא שתקן התלמוד ברכה לדבר תקלה ואיסור זהו מן התימה ועוד אי הוה כאן חשש איסור באכילת המוסקו היה נמי חשש איסור בריחו. אתמהה אפשר דמכל הראיות שמביאים התוספות והפוסקים בדין ריחא אי מלתא היא אי לא שלא הביאו פעם א' ראיה מכאן כמו שלא הביאו נמי ראיה מבשמים של עבודת כוכבים וערוה דהתם אותם הבשמים הם בעצמן אינן אסורין אלא שדבר אחר גורם להם ליאסר הילכך אין להביא מהם ראיה כלל בדין אי ריחא מלתא היא או לא אבל בנדון דידן שהמוסקו עצמו בו תלוי האיסור אי הוה בו חשש איסור היה להם לפוסקים להביא ראיה ממנו אלא בודאי דאינו נכנס בכלל זה כלל:

דף לב:

ובדין טעם כעיקר אי הוי איסורו דאורייתא או לא פליגי ר"ת דקדק מההיא שמעתא דזרוע בשלה פרק גיד הנשה ובפרקין דטעם כעיקר הוי דאורייתא במין בשאינו מינו אבל במין במינו הוי מדרבנן כיון דמין במינו מן התורה בטל ברוב כיון שאינו נותן בו טעם אלא שחכמים הצריכו ששים. ומין בשאינו מינו כיון שנותן בו טעם הניכר אסור מן התורה עד ס' אלא שאין לוקין עליו עד שיהא בו כ"כ מן האיסור שיהא כזית בכדי אכילת פרס ואז חייב על כל כזית וכזית ממנו ולזה הסכים סמ"ג לאוין קלח והרא"ש ז"ל ולפי זה אם נתערב מין במינו ונשפך כגון שנפל חתיכת נבילה לתוך קדרת בשר שחוטה ונשפך הרוטב בענין שאין יכולים לעמוד עליו לשערה אם ידענו שהיה רובו היתר סגי בהכי ומותר דספיקא דרבנן תולין להקל אע"פ שספק אצלנו אם היה ס' אם לא ואם לא נתברר שרובו היה היתר אסור דבפחות אינו בטל ואם נתערב האיסור בשאינו מינו ונשפך הרוטב בענין שא"א לשערו אסור דכיון דטעם כעיקר בשאינו מינו הוי דאורייתא עד ס' הוה ליה ספק דאורייתא ולחומרא. והוסיף עוד לומר הרשב"א שאם נתערב האיסור במינו ובשאינו מינו ונשפך רואין את א"מ כאילו אינו ותולין לומר שמינו היה רוב ונתבטל כי היכי דאמר רואין את מינו כאילו אינו ושאינו מינו רבה עליו ומבטלו למאן

דאמר מין במינו לא בטיל כדלקמן וכל זה לשיטת ר"ת וסיעתו דסברי דמין במינו בטל בס' אבל רש"י פסק דטעם כעיקר הוי דרבנן ואם נתערב האיסור בשאינו מינו מדאורייתא בטל ברוב אלא שחכמים אסרוהו עד ס' ולדידיה איסור שנפל בשאינו מינו ונשפך מן הרוטב שבקדרה שאי אפשר לשער אם יש בו ס' אי לא תלינן להקל ושרי דהוי ספקא דרבנן והר"ן האריך בזה והסכים לדעת רש"י וכן נראה שהוא דעת מיי' פרק ט"ו מהלכות מאכלות אסורות דטעם כעיקר הוי מדרבנן אלא שנראה דפליגי רש"י ומיי' בזה דלמיי' אם יש מן האיסור כזית בכדי אכילת פרס הוי מדאורייתא ולוקין עליו. ולרש"י אפילו איכא כזית בכדי אכילת פרס שרי מדאורייתא ואין לוקין עליו ואיכא למידק לרש"י דסבירא ליה דמן התורה לעולם טעמא ברובא בטיל היך פסק גבי ביטול טעם האיסור שם פ' גיד הנשה דף צ"ז דאיכא למ"ד דמשערין בקדירה ואיכא מ"ד במאי דבלעה קדירה וכתב רש"י דכיון דהוה להו תרי לישני בספיקא דאורייתא אזלינן לחומרא והוא תימה דהיאך קרי ליה ספיקא דאורייתא הא מדאורייתא בטל ברובא והא דבעינן ס' מדרבנן וא"כ הוה ליה ספק זה מדרבנן ולקולא ותירץ הרשב"א די"ל דכיון דעיקרו דאורייתא גם בספק שיעורו הולכין בו להחמיר ואכתי קשה דא"כ לדידיה אם נשפך הרוטב דלא מצינן לשיעורי יש לנו להחמיר אע"פ שהוא ספק מדרבנן כיון דעיקרו דאורייתא ואנן כתבינן לעיל וכתבו כן כל הפוסקים בשמו והרשב"א עצמו לפי מה שהביא הטור דבריו וכן כתב איהו עצמו בחדושיו דלרש"י תלינן להקל ונראה דהכא היינו טעמא דאזלינן לחומרא משום דמחוסר בקיאותינו אין אנו יכולין לשערו דלא ידעינן כמה בלעה קדירה דומיא דכחל דמשערינן בכוליה משום דלא ידעינן כמה נפיק מיניה ואין זה נקרא ספק גמור ומשום הכי אזיל לחומרא והשתא אתי שפיר מה שכתב הרשב"א דהאי דקרי ליה רש"י איסורא דאורייתא משום שעיקרו הוא דאורייתא וכן כתב הרשב"א וז"ל ונראה דאפי' נתערב בו ממשו של איסור כגון חתיכה קטנה של איסור שאינה ראויה להתכבד שנתערבה בין החתיכות ואינו מכירה ונשפך קצת המרק ואבדו החתיכות קצתן קודם שהספיק לשער בס' גם בזו הולכים בו להקל דספיקא דרבנן היא דאי מדאורייתא חד בתרי בטיל בין בלח בין ביבש וכו'. והילכך כיון שידע והכיר שהיתה בקדירה מן ההיתר רוב כנגד האיסור כבר יצא מידי איסור דאורייתא ושיעורה בס' מדרבנן היא וספיקו להקל ואצ"ל בגבינת העובד כוכבים שנפלה ביורה של חלב או בתבשיל של חלב ואינו מכירו שהולכין בו לעולם להקל בשעורו ודוקא בזמן שאינו מכירו אבל בזמן שההיתר והאיסור לפנינו וא"א לעמוד על עיקר שיעורו אע"פ שהוא מדרבנן אסור והולכין בו

להחמיר ע"כ וכתב ראבי"ה והמנהג כרש"י לענין מין במינו דאפי' באלף לא בטיל עיין לקמן בס"ד:

וגבי עכברא בשיכרא כתבו ב"א סימן מ"ב השיב רבינו אלחנן ע"ד העכבר אשר נמצא בשולי הקדרה של שומן כי אם היתה ריקנית בשעירו בה השומן ולא עירו בה שומן זולתי אותו פעם דהשומן מותר דמסתמא דבהיות הקדירה אצל האש בשעירו בה השומן מהמחבת לא היה העכבר שם כי אם היה חי לא היה נשאר שם וגם מת אי אפשר לומר שהיה שם אז כי אין דרך לשום שומן וכיוצא בזה בקדירה שלא יעיינו בה תחילה היטב לכל הפחות פן יהיה בתוכה עפר או טינופת אלא נראין הדברים שאחר שהצניעו בה שומן נפל בו ואז כבר צונן היה ומותר ואע"פ שמצינו בליעה בצונן גבי בשר בחלב דאמר תרי ליה כולי יומא בחלבא וכו' אין נראה לאסור דהתם דבשר בולע החלב משום דאית ביה פילי או כגון שהוא רך כמו שומן ונכנס בו החלב כששרו בחלב אבל שיהא טעם הבשר נפלט ע"י שנשרה בחלב זה לא מצינו ואין זה דומה לכבוש שהוא כמבושל כי דבר הכבוש לתוך החומץ טעמו נפלט מכח החומץ והציר שמרככין הבשר אבל שאר דבר קשה השרוי בלא חומץ ותבלין אין זו כבישה אלא שרייה ואינו פולט טעמו בשרייה זו וההוא עכברא דנפל בשיכרא ואסרוהו מיירי כגון שהיה השכר חם או נשתהה בו העכבר הרבה עד שניכר שהיה נימוח ונפלט טעמו כדאמר התם. הילכך זה השומן מותר אם לא נתרכך העכבר שם עד שיהא ניכר שיהא הולך ונימוח ופולט טעמו וכו'. והאריך שם לבאר ענין הכלים שנשתמשו באותו שומן מה יהיה בהם כי כמה פעמים רחצו אותם בחמין כנהוג ודעתו נוטה לאסור כל עוד שיש לומר שהיו מעולם בני יומן וכתב דאם הם מסופקים אם הם ב"י או לאו דיש להתירם בסתמא כמו שאמר רבינו יעקב דסתם כלי עובד כוכבים אין נראה להם שהם בני יומן עש"ב ועכבר שנפל בדבש ושמן מותר להריח משום דנותן טעם לפגם הוא וכן כתב מיי' להדיא:

לשון ריא"ז

נפל בשאר משקין הרי טעמו פוגם בהם ואינו אוסר כל עיקר ויש גאונים אומרים שהוא אסור כשאר משקין עד אלף וכן שיטת התלמוד כדבריהם בפסקיו וכן שיטת המורה כדבריו. נרקב העכבר ונתמרטט במשקין הרי אלו אסורין אפי' ביותר מס' שמא יבא כעדשה מן השרץ לתוך המשקין והשרץ שיעורו כעדשה ונראה בעיני שלא אמרו כן אלא בחומץ ובשכר שהוא צומתו ואינו מסריח אבל בשאר משקין שהוא מסריח בהן אפי' יבא מן השרץ לתוך פיו אין בו איסור תורה אלא מדברי סופרים ואין לגזור בדברי סופרים שמא יבא לתוך פיו ומסננן והן מותרין ויש לומר שגם כשנפל בחומץ אם הוא מסונן

יפה יפה מותר ולא אסרו חכמים עכבר שנפל ונרקב בחומץ אלא מפני שהיה תבשיל של חומץ שאינו ראוי לסננו כמבואר בקונט' הראיות:

דף לג.

וגבי עובד כוכבים המעביר חביות ממקו' למקום והישראל הודיעו שהוא מפליג והחביות סתומות כתב הרשב"א אם יש בהפלגתו שיעור כדי שיוכל להסיר מגופת החבית ולהחזירה ואם היא של סיד ויש שיעור כדי שיפתחנה כולה ויסתמנה ותנגב אסור אבל אם אומר לו להפליג פחות מזה השיעור אפי' יש בו כדי שיעור שינקוב חור בחבית או במגופה ויסתמנה מותר דלא חיישינן לפתיחת הנקב וגם לא חיישינן לזיוף החותם אבל לפי מה שפסק ר"ת דסגי בחותם אחד וסתימת החבית הוי כחותם אפי' הודיעו שמפליג מותר כיון שהוא סתום וכן יראה מדברי הרא"ש ומ"מ עתה נוהגים להצריך ב' חותמו' ואין להקל:

כתב הרשב"א הא דשרי בשיש דרך עקלתון דוקא כשהעובד כוכבים לבדו אבל אם אחד או ב' עמו אסור שאפשר לאחד מהם לשמור דרך עקלתון והאחד ליגע כתב הראב"ד דלא שרינן בחביות פתוחות לגמרי אלא בספינה או בחנות שאין רשות ליגע בחבית עצמו אבל במעביר חבית ממקום למקום לא לפי שאפשר לו לפשוט ידו וליגע בתוכה אם היא מלאה אסורה אפי' לא הניחו כלל ואם היא חסרה אם העלים עיניו אסור חיישינן שמא הורידה מעל כתפו ונגע בה ומשתמיט לומר הורדתיה מעט ור"י פי' אפילו פתוח לגמרי מותר והרמב"ן הכריע דודאי בפתוחה לגמרי אין להתיר כיון שהוא על כתפו ובקל יכול ליגע חיישינן דלמא נגע ולא ירא כלל דמשתמיט למימר להחזיק בחבית כוונתי שלא תפול אלא מיירי בסתומות בפקק של עץ וכיוצא בזה שדרך להעביר החביות דאע"פ שיכול לסלקה וליגע בו בלא זיוף כלל ירא וכן הוא מסקנת הרא"ש וכתב הרשב"א אפי' הודיעו שהוא מפליג אם החבית פקוקה והוא בזמן שיש הרבה עוברי דרכים כגון בין הגתות מותר שהוא ירא מעוברי דרכים וכתב הרשב"א בשם רש"י הא דאסרי' בהודיעו שהוא מפליג דוקא במקום שיש לחוש אבל מקום שאין לחוש שמא גנב ממנו כגון שרבים עוברים שם אפי' הן עובדי כוכבים לא חיישינן:

לשון ריא"ז ומז"ה אומר שהחביות פתוחות אסורות ואם הפליג כדי שיוכל ליגע ואפי' שלא אמר לו הוי מזוג ושתה הואיל והן פתוחות לאלתר יכול להושיט ידו ולנסך ואין הפתוחות מותרות אלא אם הוא יושב ומשמר ואפי' יצא ונכנס אבל אם הפליג אע"פ שלא הודיעו אסור כמו שביאר בפסקיו וכבר ביארתי בקונטרס הראיות שכל זמן שלא

הודיע שהוא מפליג הרי הוא כיוצא ונכנס ואפילו מפליג יותר ממיל ולא הודיעו כל שעה מפחד העובד כוכבים שמא יבא עליו פתאום והרי הוא בחזקת משתמר עד שיודיעו שהוא מפליג כשיעור שיכול ליגע ביין החבית כל חבית לפי מה שהיא בין פתוחה בין סתומה בין של חרס בין של עץ ואינה אסורה עד שיודיע לעובד כוכבים הפלגתו כשיעור שצריך לשהות במגע וכך היא שטת התלמוד ובתלמוד א"י מפרש שאפי' אם הפליג יותר מד' מיל כל שעה מפחד העובד כוכבים ממנו וכל קוצים שרואה בדרכים סובר בני אדם הם וירא שמא יבא עליו פתאום הואיל ולא הודיעו. ונראה בעיני שאם היה ישן היהודי אינו דומה למודיעו שהוא מפליג שחוששש העובד כוכבים שמא יקץ פתאום ויבא עליו כמבואר בקונטרס הראיות:

דף לג:

וגבי בית שיש לישראל ולעובד כוכבים יין בתוכו ונכנם העובד כוכבים ונעל הדלת כתב הרשב"א ז"ל ואפי' חביות סתומות אסורות דאע"פ שאין העובד כוכבים יכול למנוע הישראל מליכנס כשיבא יכול לישמט ולומר ישן הייתי ולכך לא פתחתי לך בד"א שאין ישראל דר בחצר אבל אם ישראל דר בחצר אינו יכול לישמט שלא היה לו לסגור דלתים בפניו אחרי שהוא דר שם וראיתי לאחד מגדולי המורים שהחמיר בדבר אחרי שיש לעובד כוכבים שייכות בבית וצריכין אנו לחוש לדבריו ע"כ. ואם אין בבית אלא יינו של ישראל לבד ונמצא העובד כוכבים בתוכו פרש"י אם נתפס כגנב על הנגיעה מותר ואם אינו נתפס כגנב על הנגיעה אסור אע"פ שנתפס כגנב על הכניסה ואפילו אם הפתח פתוח דודאי נגע ביין כשנכנס שם וכן הדין בנמצא עומד בשוק בין החבית אם נתפס כגנב על הנגיעה מותר אע"פ שאינו נתפס כגנב על הכניסה בין החביות ואם אינו נתפס כגנב על הנגיעה אסור ור"י פי' כל היכא שהדלת פתוח אפי' אינו נתפס כגנב מותר וכל היכא שנתפס כגנב אפי' אינו נתפס כגנב אלא על הכניסה לבד מותר אפילו הדלת נעול וכן היא מסקנת הרא"ש:

כתב הראב"ד דמה דאנו אוסרים משום שמא נגע היינו דוקא בשתייה אבל אינו אסור בהנאה אא"כ הפקידו אצלו ורש"י פירש שהוא אסור בהנאה כיון שאנו תולין לומר שזה נגע ולזה הסכים הרא"ש ז"ל:

וגבי עובד כוכבים שנמצא בצד יינו של ישראל ונמצא בידו קצף שע"פ היין ואין עליו מלוה כתב הרשב"א בד"א בדברים המצויין לפעמים בדופני החבית אבל בדברים שאינן נמצאים אלא ע"פ החבית אסור שאע"פ שנתפס עליו כגנב מ"מ מה שנמצא בידו לא בא

אלא מפי החבית:

לשון ריא"ז

והמורה ומז"ה מפרשים שלא התירו כן אלא בתינוקת שאינה יודעת בטיב נסוך היין ואינה מוסרת עצמה ליגע אבל אם היתה גדולה הואיל ורואין הקצף בידה בודאי נגעה והיין אסור:

כתב הטור כח עובד כוכבים וכח ישראל מעורב ביחד כגון ששניהם עירו ביחד מותר אבל אסור לכתחלה שמא יסמוך על העובד כוכבים לבדו כתב הרשב"א יש מי שהורה לאסור אף בדיעבד ונראה לי שמותר בדיעבד ומיי' ג"כ התירו וכתב עוד הרשב"א כח עובד כוכבים וכח ישראל מעורב בו מותר. בד"א כשגלגלו ישראל ועובד כוכבים את הגלגל ולא היה העובד כוכבים יכול לגלגלו לבד אע"פ שישראל מסייעו יש מי שהורה בזה להחמיר ומסייע אין בו ממש ויראה לי שמותר שאף עובד כוכבים מסייע לישראל ולמה נעשה העובד כוכבים עיקר והישראל מסייע דכל שבדבריהם הולכים להקל:

דף לד:

לדעת רבינו נצוק הוי חבור וכן פסק רש"י והרא"שור"ת פסק דנצוק לא הוי חבור והר"ם היה נוהג על פי גדולי הצרפתים דבהפסד מועט היה אוסר נצוק אבל לא בהפסד מרובה ונצוק בר נצוק לכ"ע שרי ועובד כוכבים המערה מן החבית לרש"י מה שנשאר בחבית הוא מותר והראב"ד אוסרו ודעת הרא"ש כרש"י והרשב"א כתב בשם הגאונים דנצוק לא חשיב חבור אלא במערה לתוך יין נסך גמור אבל המערה לתוך כלי של עובד כוכבים שלא הודח הנשאר בו מותר אפילו בשתייה והטור סי' קכ"ו אוסרו וכ' הרשב"א דחבית של יין שיש בו קיתון של מים ועירה ממנו לתוך צלוחית של עובד כוכבים אם יש במים שבחבית לבטל היין שבצלוחית מותר שלא יהא חמור מיין נסך שנתערב בחבית שאנו אומרים רואין היין הכשר כאילו אינו והאיסור מים רבין עליו ומבטלין אותו וכן הדין בגת שהיין יורד למטה ממנו לבור ונגע העובד כוכבים בקילוח היורד רואין קילוח היורד כאילו הוא בגת וסלק היין שבגת כאילו אינו וחרצנים וענבים וזגים שבגת מבטלים אותו:

כתבו בעלי אסופות בשם הראב"ד ז"ל שהיה בהסכמה עם החכם רבי נתן על חבית המקלחת ונגע עובד כוכבים בקילוח למטה אף על פי שהנצוק חבור אינו אסור אפילו בשתייה דעירוב חשבינן ליה ולא מגע וקי"ל יין ביין מותר בהנאה חוץ מדמי יין נסך שבו הילכך אם היה בחבית קיתון מים והיה באותו קיתון כדי לבטל בו עיקר המגע של עובד כוכבים כל מה שבחבית מותר אפילו בשתייה מאי טעמא סלק את מינו כמי שאינו

וקיתון של מים רבה עליו ומבטלו וכל שכן אם היתה מקלחת בכלי אסור או שיש שם מעט יין אסור אע"פ שדין החבית להיות נאסרת בשתיה בנצוק אם היתה בחבית קיתון של מים הכל מותר לפי שהקיתון רבה על מה שהיה תחילה בכלל איסור והתיר את החבית אבל מה שעירה לתוכו ודאי אסור ואם יאמר המשיב הלא אמרו חכמים נצוק חבור וכיון דחבור הוא נחשוב נגיעת עובד כוכבים שנגע בקלוח כאילו נוגע בכל החבית ותהא אסור אפילו בהנאה ואפי' היה הקיתון של מים לא הועיל לו כלום אינו כן שהרי ראינו במעשה דברזא דאמר רב פפא דאתי עד ברזא אסור ואידך הוי כנצוק שאם התחתון אסר את העליון מתורת חבור כ"ש שהעליון יאסר התחתון אלמא חבורו ערוב הוי ולא גוף מגע כדאמרינין והא דאקשינן פי' דשמעתא דאמר סוף סוף מכי מטי לאוירא דמנא קנייה יין נסך לא הוי עד דמטי לארעיתא דמנא אלמא נצוק חבור לאסור הכל בהנאה התם כת"ק דרשב"ג הוא דאמר יין ביין כולו אסור בהנאה אבל השתא דקי"ל כרשב"ג דסתם יינם אפילו ביין מותר בהנאה נצוק נמי אינו אסור בהנאה דערוב הוי ולא מגעו כדאמרינן ודוקא דנגע בקילוח בקטופי דההוא קלוח ולפינן לה ממעשה דגישתא ובר גישתא וכו' ואמרינן דטעמא דמלתא לא משום נצוק אלא משום דכוליה חמרא אגישתא וכיון דפסקיה שכשוכי כוליה ומתסר:

עוד הסכימו אלו על הקאנוניש התחובים בחבית שתורת כלי אחד יש להם עם החבית שהם קבועים ויצא לנו מזה שאם נגע עובד כוכבים בקלוח היוצא מן הברזא הנקרא קאני"ן ונגע בקלוח המקלח לחוץ מאי דלהדי ברזא דהיינו קלוח ראשון שעומד בברזא נאסר מתורת נצוק ועל כל היין האחר שבתוך החבית הוי נצוק בר נצוק ומותר אפילו בשתי' כ"ש שמותר בהנאה ועוד יצא לנו מזה ממה שכ' הראב"ד ז"ל מן הקאנו"ן שאם החזיר העובד כוכבים השופתא למרזב והשופתא קצרה ואינה מגעת לחלל החבית בענין שאינו משכשך היין שבחבית אי נמי נגע העובד כוכבים בידו בפי המרזב אם יש בחבית קיתון של מים לבטל אותו מעט יין הרי כל מה שבחבית מותר בשתיה שהרי שני כלים הם:

דף לה.

יין נסך גמור שנתערב ביין של היתר אפילו כל שהוא אסור בהנאה אבל סתם יינם שנתערב ביין של היתר כתב ר"ת שבטל בס' כמו שאר אסורין ואין דעת שאר המפרשים כן אלא אוסר בכל שהוא כיין נסך גמור:

והמערה מעט מעט מיין של היתר לתוך של איסור אע"פ שנתרבה כל כך עד שיש בהיתר

ס' לבטל האיסור [אסור] ואע"ג דבשאר אסורין כה"ג היה חוזר וניעור ומותר ביין נסך מחמירין והכל אסור ורש"י פי' שאין חילוק ביו גיגית לצרצור וחבית אלא בכל ענין אוסר בכל שהוא והרא"ש כתב כסברא ראשונה:

ויין נסך שנתערב במים אוסר בנותן טעם וי"מ דהיינו בס' כמו בשאר אסורים והראב"ד כתב כיון שנתערב במים עד שיש בה יותר מכדי מזיגה פוגמו ומותר אפילו כשתיה הילכך אם יש במים ו' חלקים מן היין מותר אפילו בשתיה וכן פי' ר"י:

וכבר כתבינן לעיל דין טעם כעיקר דעת רש"י ור"ת ז"ל ובעיקר הפסק דמין במינו רש"י פסק דמין במינו הוי במשהו ואפי' באלף לא בטל וכתב ראבי"ה דהמנהג כרש"י וכן היה נוהג אביו רבי' יואל והרי"ף כ' בפרק גיד הנשה דמין במינו משערינן בס' ואע"ג דבפרקין פסק רבינו בהפך כבר כתב שם הר"ן שצוה הרי"ף לתלמידיו להגיהו כי היה טעות סופר ומיימ' פרק ט"ו מהל' מאכלות אסורות נמי פסק דמין במינו הוי בס' וכן פסקו התוספות וסמ"ג לאוין קל"א והרא"ש וטור י"ד סי' צ"ח והר"ן והרשב"א וכן כתב המרדכי בשם ספר התרומה דיש לנהוג כר"ת לבטל מין במינו בס' חוץ מטבל וי"נ וחמץ מיהו אע"פ דרש"י פסק דמין במינו הוי במשהו בפרק כל הבשר מצינו בפרקין שפסק דמין במינו הוי בס' וי"ל דחזר בו רש"י מדבריו והרשב"א כתב גבי ציר ד' צ"ט דלרבי יהודה מין במינו בטיל באיסור דרבנן ואפילו למאן דפסק מין במינו לא בטיל אינו אלא בשהאיסור הוא מדאורייתא. וצ"ע מי הוא הדבר הקרוי מין במינו והראב"ד כתב דחלב ובשר הוי מין במינו אם כן לדברי רש"י וההולכים לשטתו דס"ל דמין במינו במשהו לא יהיה לעולם היתר לבשר שנתבשל או נמלח עם החלב ואפי' יהיה בו ס' ויותר כי מין במינו אין לו ביטול לעולם לדברי רש"י ז"ל ובעיני פלא שיהיה חלב ובשר קרוי מין במינו ושאר הפוסקים שהזכירו מין במינו חלב ושומן ולא חלב ובשר ולפי זה תקשי לרש"י שכתב בשומן הגיד דהוי בס' וכתב הכי להלכתא אי חלב ובשר מין במינו וה"ה שומן ובשר והיאך שיעורו בס' הא לדידיה מין ומינו במשהו וכן תקשי לראבי"ה שהנהיג לפסוק כרש"י מין במינו במשהו והיאך כתב דחלב שנתבשל עם חתיכת בשר בטולו בס' ואע"פ דבמליחה אינו אוסר כלל וג"כ בחלב בחלב כחוש אפי' הוא מין ומינו עם הבשר אינו אוסר כלל אבל כשאוסר כגון על ידי בישול קשה למה זה מתירו ע"י ס' והלא מין במינו במשהו וכדי שלא תקשי מדידהו אדידהו צ"ל דס"ל דחלב ובשר לא הוי מין ומינו וכן כתב סמ"ג לאוין קל"ח ומדברי הרי"ף שם נראה דחלב ובשר הוי מין ומינו שכתב מין ומינו כגון שמנונית דגיד הנשה וכו' הרי דשמנונית הגיד והבשר הוי מין ומינו ועיין בהגהת מרדכי דחולין בסופו והרשב"א כתב כזית תרבא שנפל לדיקולא משמע להדיא

דס"ל לרש"י דחלב ובשר הוי מין במינו לפ"ז קשה היאך שמנונית גיד הנשה מתבטל בס' בשם רשב"ם כתבו דחמרא מרתח בענבי ב' מינים שאור ועיסה ב' מינים שור ועז ואיל ג' מינים וכן מיני דגים ועופות שחלוקים בשמן בין טהורים בטהורים בין טהורים בטמאים ב' מינים הן וביצי עוף זה בשל מין אחר הוי מינו במינו חלב ובשר ב' מינין ושומן הלב ושל בין הדקים מקרי חלב וחלב פרה ורחל מין א' הוא ושומן של צלעות וחזה ואליה ושומן הירך בשר שמן הוא ומקפי הבשר ולא חלב ושומן הדקים של עופות ושל דגים ב' מינים הן שהרי שומן של דגים קרוי קרבי ושל דקים של עוף מין חלב הוא וכתב עוד רש"י דאע"פ דאמור רבנן דמין בשאינו מינו דאיסורא הוי בס' לא הוי אלא דוקא לאחר שבדקנו אותו וטעמנו שאין בו טעם אז אם יש בו ס' מן האיסור שרי ואי לא אסור אבל אם יש בו טעם האיסור לעולם אינו ניתר אפי' בס' ואפי' באלף ולפי זה לרש"י הא סמכינן אקפילא דוקא בדאיכא ס' ואפי' איכא ס' לא שרי עד שיטעמנו קפילא דקפילא בלא ס' וס' בלא קפילא אינו כלום עד שיהיו שניהם מיהו דוקא היכא דאיכא קפילא אבל ליכא קפילא אין צריך לחזור אחריו ואי אית ביה ס' שרי לרש"י. והתוספות והרא"ש כתבו דבכל ענין סמכינן אקפילא אפי' אין שם ס' אבל כשיש ס' אין צריך קפילא כלל אפי' אם הוא לפנינו והרמב"ן חולק ואמר דהיכא שמכירין האיסור ולא נתערב ממנו רק צירו וטעמו כיון שמן הדין לא היה לשער אלא בטעמא אלא שאין אנו יודעים כמה הוא בהא סמכינן אקפילא ואע"פ שאין ס' כנגד גוף האיסור. אבל כשגוף האיסור נתערב וצריכים ס' לבטלו אז לא סמכינן אקפילא בבציר מס' אבל בס' מיהא שרי ואין צריך לחזור אחר קפילא כלל וכיוצא בזה כתב הר"ן ז"ל דהיכא שלא נתערב גוף האיסור אלא פליטתו בלבד כגון קדרה שבישל בה בשר ואחר כך בישל בה חלב דאי ליכא קפילא משערינן בכל הקדרה משום דלא ידעינן כמה נפיק מיניה ואי ליכא ס' כנגד כל הקדרה אסור אז סמכינן אקפילא שאם יטעמנה ואמר שאין בה טעם שרי דמאי דנפיק מיניה בטל בס' ותו לא צריך ששים כנגד כל הקדרה אבל היכא שגוף האיסור נמחה לא סמכינן עליה דקפילא אלא צריך ס' וכי איכא ס' לעולם שרי ונראה דאפי' לא נמחה כולו צריך ס' כנגד כל הכזית דלא ידעינן כמה נפיק מיניה ומדברי מיימ' פט"ו מהל' מאכלות אסורות משמע במין בשאינו מינו דאיסור סמכינן עליה דעובד כוכבים אם יש עובד כוכבים ואפילו אין שם ס' ואם אין שם עובד כוכבים לטעום משערין אותו בס' וזה נוטה לדעת התוס' והרא"ש שזכרנו וכן נראין דברי סמ"ג לאוין קל"ח דסומכין על העובד כוכבים הוי לקולא ונראה דאפי' לר' יהודה דאית ליה מין במינו לא בטיל גבי ציר דגים טמאים שאין איסורו אלא מדרבנן יש לו ביטול אפילו במינו ואם נפל לתוך קערה מלא מים דהוי מין בשאינו מינו כתב המרדכי

בשם מורי שהוא בטל בס' ולדברי מיימ' שיעורו נראה אפי' בשאינו מינו וצ"ע בציר שנפל ע"ג כלי ריקן היאך להתנהג ולכולי עלמא אין מבטלים האיסור לכתחלה ומה שמגעילין הכלי אינו נקרא מבטלים איסור לכתחילה וכתב סמ"ג הטעם דדוקא לאכול האיסור ע"י ביטול אז אין מבטלין אבל גבי כלים אין עושין שום דבר מהמים שנפלט בהן האיסור ולי נראה טעם אחר דכשהוא מגעיל אינו מבטל האיסור רק הוא מפרידו מן הכלי וחשיב כמו ניקור הבשר מן הדם והחלב דכי היכי דהתם בשביל שמפריד האיסור מן ההיתר אינו נקרא מבטל איסור לכתחלה הכי נמי חשיבא ההגעלה מפריד האיסור מן הכלי שהיה נבלע בו שמפליטו ממנו ע"י ההגעלה מיהו לפעמים מבטלין גם האיסור לכתחלה ומחלוקת יש בדבר. הרשב"א בשם הראב"ד [כ'] דלעולם אין מבטלין איסור לכתחלה ומיהו אם עבר וביטלו מדאורייתא בטל ואפילו בטלו במזיד ומדרבנן במזיד לא בטיל אבל בטלו בשוגג הוי מבוטל ואפילו בטלו במזיד דוקא לדידי' שעירבו ובטלו או למי שנתערב בשבילו אסור איסור עולם אבל לאחרים שרי ולא חלק בין אם היה האיסור שנתבטל איסור מדאורייתא בין היה איסור מדרבנן בכל ענין נראה שאסור לבטלו וכן כתב הר"ן שם כדברי הראב"ד וכו' דהא דאין מבטלין איסור לכתחלה הוי האסור לבטל מדאורייתא מיהו התוספות כתבו שם דמדאורייתא מותר לבטל איסור לכתחלה ואע"ג דמדברי הרשב"א נראה להדיא דאסור לבטל האיסור לכתחלה בין יהיה האיסור שנפל בהיתר איסור דרבנן בין יהיה איסור דאורייתא. מ"מ יש חילוק בין איסור דאורייתא לאיסור דרבנן כמו שכתב הטור י"ד סימן צ"ט בשמו דהרשב"א וז"ל וכתב הרשב"א אבל דבר שעיקר אסורו אינו אלא מדרבנן כגון גבינה של עובדי כוכבים ושומט של גיד הנשה אין מערבין אותו בהיתר כדי לבטלו עמד וערבו בשוגג מותר במזיד אסור נפל מעצמו בהיתר אף על פי שאין בהיתר כדי לבטלו מותר להוסיף בהיתר כדי להכשירו ע"כ הרי דלדברי הרשב"א הא דאין חלוק בין יהיה האיסור דאורייתא בין יהיה דרבנן אלא כשהוא מערבו בידים אבל היכא שנפל מעצמו באיסור יש חלוק שאם הוא מדרבנן מבטלין אותו לכתחלה והתוספות כתבו בפ"ק די"ט גבי עצים שנשרו מן הדקל דכל איסור שהוא אסור מן התורה שנפל לתוך ההיתר אין מרבים עליו היתר כדי לבטלו ואפילו אינו אסור מן התורה ממש אלא שחכמים אסרוהו אבל עיקר איסורו הוי דאורייתא כגון חלב לפי שאע"פ שאין חצי זית אסור חלב שעיקר איסורו הוי דאורייתא אע"פ דמדאורייתא אין איסורו אלא עד כזית וחכמים הוסיפו לאוסרו כחצי זית וגם בפחות אז אם נפל פחות מחצי זית חלב בתוך ההיתר ואין שם ס' לבטלו אין מרבין עליו היתר לבטלו שעיקר איסורו הוי דאורייתא (כגון מן התורה אלא מדרבנן מ"מ עיקר איסורו הוי דאורייתא)

אבל דבר שאין עיקר איסורו אלא מדרבנן כגון מוקצה שעיקר איסורו אינו אלא מדרבנן אז אם נפל לתוך היתר מבטלין אותו לכתחלה וזה נראה מסכים לדעת הרשב"א שזכרנו ונראה דלדברי הרשב"א במה שכתב גבי גבינות של עובדי כוכבים שאם ערבו בשוגג מותר ר"ל שעירבו בשוגג בהיתר שיש בו כדי לבטלו מתחלה שאילו לא ערבו מתחלה בכדי ביטול אינו נראה שיוכל אחר כך להרבות גם עליו היתר כדי לבטלו דתרי קולי לא אמר דבשלמא גבי נפל איסור בהיתר דליכא אלא חד קולא שנתיר לו להרבות עליו היתר כדי לבטלו אמר אבל היכא שעירבו בידים די שנתיר לו אם עשאו בשוגג וגם שנתיר לו להוסיף עליו היתר אם לא היה שם כדי ביטול היכא שערבו בידים בשוגג לא אמרינן ומסתברא נמי דהא דאמר שאם ערבו בשוגג שהוא בטל וגם הא דאמר דמבטל האיסור כשנפל בדעתו מעצמו להיתר היינו דוקא היכא שאינו מכיר האיסור קודם שהרבה עליו ההיתר דאילו האיסור ניכר אין לו היתר לעולם ונראה דאי מתחלה היה מכיר האיסור ובא להרבות עליו היתר מדבר אתר שדומה לאיסור כדי שלא יהיה האיסור ניכר דאינו מועיל ואפילו היה עיקר איסורו דרבנן דבכה"ג לא התירו חכמים אפילו בעצים שנשרו מן הדקל:

וכן מוכיחים דברי הרשב"א שהביא הטור י"ד סימן צ"ט וכן דברי הר"ן פ"ק די"ט דהיתר עצים שנשרו לתוך התטר מיירי שבשכבר היה שם היתר קודם הנפילה:

הר"ן פ"ק מי"ט כתב דדבר שאין לו עיקר מדאורייתא כלל וגם הוא איסור שאינו נוהג בכל כגון תרומה בחוצה לארץ שאין לה עיקר מן התורה בחוצה לארץ כלל וגם קולא דלא נהגא בכל מותר לערב לכתחלה ולבטל אפילו חד בתרי והרא"ש כתב על דברי התוספות והרשב"א פ"ק די"ט שאפילו שאין עיקר איסורו אלא מדרבנן וגם שנתערב בהיתר ממילא אסור להוסיף עליו ולבטלו ולא התירו אלא בעצים שנשרו לתוך התנור משום דמקלא קלי איסורי' וליתי' לאיסורי בעיניה אבל בעלמא אפילו אין עיקר איסורו אלא מדרבנן אסור לבטלו לכתחלה אם איתיה לאיסוריה בעיניה ומרדכי פ"ק די"ט כתב על דברי רבינו שכתב שם דהיכא דמקליא קלי איסורא והוא מדרבנן אע"פ שיש לו מתירין מבטלים אותו לכתחלה ואיהו כתב מהכא שמעינן דבדרבנן היכא דליתי' לאיסורי' בעיניה מבטלין אותו לכתחלה אבל לא באיסורא דאורייתא משמע מדבריו וה"ק דדבר שאיסורו מדרבנן אי ליתיה בעיניה כגון שנפל לתוך הקדרה ונימוח שם וטעמו נבלע בהיתר שאינו כמו חתיכה שנפל להיתר דאסורא שאף על פי שאינו ניכר מכל מקום אינו נימוח והוא בעין אבל האי שנימות ונבלע טעמו שאינו בעין אם איסורו מדרבנן מותר להרבות עליו ההיתר ומבטלו לכתחלה אפילו דבר שיש לו מתירין וכל זה יש לדקדק מדבריו אחרי

שתפש בתחלת דבריו לשון הרי"ף על כרחיה הדיוק עושהו על דבריו וכותיה ס"ל הלכך לפי שטת רבינו צריך לעשות הדיוק וכמו שכתבנו וכתב המרדכי בשם רשב"ם דבמידי דאכילה אפילו ליתי' לאיסורי' בעיניה כגון שנפל לקדרה ונימוח ונבלע טעמו בהיתר אפילו הוא איסור מדרבנן אינו יכול להרבות עליו היתר ולבטלו לכתחלה ואף על פי שעיקר איסורו אינו אלא מדרבנן דנראה שלא נאמר היתר זה לבטל איסור אלא במידי דלאו בר אכילה כגון בעצים שנפל לתוך התנור. וסמ"ג לאוין סימן ע"ה כתב בסתם דבדרבנן מבטלין איסור לכתחלה ולא חלק שום חלוק בזה ומיימ' פט"ו מהלכות מ"א כתב דאסור לבטל איסורין של תורה לכתחלה ואם ביטל הרי זה מותר ואף על פי כן קנסו אותו ואסרו הכל וכיון שהוא קנס אין אוסרין תערובת זה אלא על זה העובר שביטל האיסור אבל לאחרים הכל מותר ובאיסורין של דבריהם מבטלין האיסור לכתחלה כיצד חלב שנפל לקדרה שיש בה עוף ונותן טעם בקדרה מרבה עליו בשר עוף אחר עד שיבטל הטעם וכן כל כיוצא בזה ונראה מדבריו דאפילו באיסור שיש לו עיקר מן התורה מותר לבטלו לכתחלה באיסור דרבנן כמו שזכרנו ואצ"ל באיסור שאין לו עיקר מן התורה שנתערב בהיתר דודאי מותר לבטלו לכתחלה ונראה דלא שרי מיימ' לבטלו אלא היכא שנפל מעצמו האיסור בהיתר מתחלה אלא שלא היה בהיתר שיעור לבטלו אבל לערב בידים האיסור מדרבנן בהיתר כדי לבטלו ברובו לא שרי מיימ' כי כן יש לדקדק מדבריו כאן וגם בפ"ב מהלכות שביתת י"ט מההיא דפ"ק דביצה ומספקא לי אי סבירא ליה למיימ' דבאיסור של דבריהם מבטלין לכתחלה אפילו הוא בענין שהאיסור בעין ולא נימוח לגמרי או דלמא אינו מתיר מיימ' אלא היכא שאין האיסור בעין כי הדמיון שהביא הוא מענין דליתיה לאיסוריה ונוטה לדעת המרדכי שזכרתי לעיל ונראה דאינו מתיר לבטל האיסור לכתחלה רק היכא דליתיה האיסור בעיניה שנבלע טעמו בהיתר ומדבריו שכתב סתם דכל איסור מדרבנן מבטלין אותו לכתחלה נראה דמבטלין האיסור לכתחלה אפילו הוא בעין שלא נימוח ולא נפלט טעמו רק שאינו נכר מן האחרים הלכך ספק הוא אצלו וכתוב בהגהת מיימ' פט"ו מהל' מאכלות אסורות הורה רבינו שמחה כדברי מיימ' על מי חלב שנפלו לתוך תבשיל של בשר וצוה להוסיף מים עד כדי שיתבטל בס' דמי חלב דרבנן וגם מדברי רבינו שמחה נראה שלא התיר לבטל איסור דרבנן לכתחלה אלא היכא דליתיה לאיסוריה בעיניה ואם הדברים כן גם למיימ' נמצא דהרי"ף ומיימ' ומרדכי שזכרנו ורבינו שמתה כולהו בשיט' חדא קיימי דכל איסורי' דרבנן אפילו יש להן עיקר מדאורייתא מותר לבטלן לכתחלה והוא דליתיה לאיסוריה בעיניה ויש מי שאוסר אפילו בטלו בשוגג ואפילי באיסור דרבנן גזרינן שוגג אטו מזיד כמו שכתב הראי' שפ'

גיד הנשה עש"ב. ובפ' גיד הנשה בדין חתיכה הראויה להתכבד כתבנו דעת רבינו ודעת רש"י בחתיכה הראויה להתכבד בה בפני אורחים אם אוסרת בכל שהוא שלא היה לה ביטול לעולם כשאינו מכירה או אם יש לה ביטול דרבינו ורש"י שוין דכל מילי דלית בה תרתי חד שיהא דבר שבמנין וחד שיהא גם אסור בהנאה יש לו ביטול. מיימ' סמ"ג והרשב"א והרא"ש והטור והר"ן פליגי בזה כמו שכתבנו שם בס"ד ועתה נבאר המחלוקת שיש היאך היא החתיכה שתהיה ראויה להתכבד יש מי שאומר דדוקא חתיכת איסור שנפלה עם חתיכת היתר שאז ראויה להתכבד בה לפני האורחים אין לה ביטול אבל חתיכה שהיא חיה ולא מבושלת אפילו לא נתרסקה ונתערבה בהיתר יש לה ביטול שהרי אינה ראויה להתכבד בה לפני האורחים חיה והר"ן כתב דכבש שלם או אווז שלם וכן חתיכה שלמה יותר מדאי לא מקרי ראויה להתכבד בהן בפני אורחים כי אין דרך לתת לפני אורח כבש שלם ואווז שלם אלא צריך שתהיה החתיכה בינונית ואז תהיה ראויה להתכבד בה לפני האורחים ולדידיה אפשר שאם תהיה החתיכה כל כך כחושה שאין דרך לתת לפני אורחים דלא הוו בכלל חתיכה ראויה להתכבד אפילו היא בינונית והרמב"ן ז"ל כתב בתשובותיו דכבש טרפה שלם וכיוצא בזה אינו קרוי ראוי להתכבד בפני אורחים והמרדכי והשערים ומהר"ף ור"י מקורביל כתבו דחתיכה הראויה להתכבד ר"ל כמו שהיא עתה לאפוקי שאם הבהמה היא עם הצמר או העוף עם הנוצה דאין זה ראוי להתכבד ויש לה ביטול וכן כתב רבינו תם ועשה מעשה בצרפת בתרנגולת נבילה שנתערבה עם שאר תרנגולות שחוטות וצוה להשליך אחת ולהתיר האחרות מטעם דלא הוי חתיכה הראויה להתכבד עם הנוצה גם כתב דאין לאסור הביטול משום שהיא בריה דאין זה קרוי בריה כיון שמתה ע"כ ודבריו קצת תמוהין וכי משום דאינה חיה עתה אינו קרוי בריה והלא צפור מתה טמאה קרוי' בריה ואולי הטעם הוא משום שהיא נבילה שאין איסורה מתחלת בריייתה גם צריך לומר דלא הוי תרנגולת בכלל דבר שבמנין וצ"ע. וכתוב בשערי מדורא דאע"פ שלא ניטלה נוצתה חשיבה אינה ראויה להתכבד מ"מ חתיכת נבילה שלא נמלחה אע"פ שאינה ראויה להתכבד כמות שהיא לא בטלה דמליחה לא הויא מחוסרת מעשה וכתבו השערים דאעפ"כ ראה מעשה בגדולים שגם בנבילה מתירין ורגלים של נבילה שנתערבו בשל כשרה אם לא נטלו טלפיה אינן ראוים להתכבד ובטלים ברוב ואותם האוסרים בנבילה אוסרים נמי כי לא ניטלו טלפיהם כי ראויים להתכבד בפני האורחים ע"כ דברי השערים משמע מדבריהם דרגלים הוי חתיכה ראויה להתכבד בפני האורחים כשנטלו הטלפים וא"כ הטלפים מגריעין כ"ש בשאר גוף הבהמה דכל החתיכות יהיו ראויה להתכבד חוץ מבני מעים אליבא דכ"ע דאמרי'

בהו דאכיל להון אינו בר נש ונראה דכבד וריאה וטחול אינם בכלל בני מעים דחשיבי הם והרא"ש פרק גיד הנשה הביא כל הדעות שזכרנו ודחה אותם וכתב דאין חלוק בין תהיה החתיכה חיה או שנתבשלה בכל ענין אוסרת אם היא ראויה להתכבד לאחר שנתבשלה אע"פ שכשנתערבה היתה חיה דבשביל שהיא חיה לא בטלה חשיבותה גם בשביל שלא הוסרה נוצתה בשעת התערובת לא בטלה חשיבותה גם בשביל שהאיסור הוא כבש שלם או אווז או תרנגולת שלם לא בטל חשיבותו ואדרבה הוי חשוב טפי שהוא אפילו לאחר שתחתוך ממנו חתיכות עדיין ראוי לכבד בפני האורחים וכללו של דבר כל שאילו נתבטל יהא ראוי להתכבד בו בפני אדם נכבד ובפני כל בני אדם כחתיכת נבילה שנתערבה בהיתר שאם תתבטל תהא כחולין ותהא ראוי להתכבד בה בפני כל אדם הרי זו אינה בטלה ואף על פי שבשעה שנפלה לא היתה ראויה לשום אדם כגון חתיכת בשר בחלב שלא היתה ראויה אלא לעובד כוכבים ואפילו לעובד כוכבים לא היתה ראויה שהיא אסורה בהנאה מ"מ כיון שאם תתבטל היתה ראויה לכל אדם חשיבא ולא בטלה וכן כל כיוצא בזה כל דבר שראוי לתקנו בענין שראוי ליתנו בפני אורח נכבד בין שראוי לתקנו על ידי חתיכה או מליחה או על ידי בישול או על ידי הסרת הנוצה אע"פ שבשעת התערובת חסרה החתיכה התקונים האלו לא הפסידה משום הכי חשיבותה אלא חשיבה ראויה להתכבד ואוסרת בכל שהוא דאין לה ביטול וכן כתב הטור י"ד סי' קי"א ועש"ב פ' גיד הנשה ופ' כל הבשר. ובדין ביטול חד בתרי ונפל אחד מן התערובת כתבנו לעיל סוף פ' הצלמין ע"ש. ובדין ביטול יבש ביבש היאך הוא איכא פלוגתא. הרא"ה ס"ל דאיסור שנתערב בהיתר מדברים שיש להם ביטול ברוב והם יבש ביבש לא בטיל חד בתרי עד דאיכא ס' ל"ש אם התערובת הוא מין במינו או מין בשאינו מינו דס"ל להרא"ה דאף על גב דמן התורה חד בב' בטיל יבש ביבש מדרבנן צריך ס' וכן הביא הרשב"א ז"ל בחדושיו דברי הרא"ה אבל הר"ן והרשב"א פליגי עלי' וכתבו להדיא דכל איסור יבש שהוא מהדברים שיש להן ביטול שנתערב בהיתר ביבש אם נתערב חד בתרי ואינו מכירו בטל מדרבנן ושרי שלא הצריכו חכמים ס' אלא באיסור בלול שנבלל בהיתר כגון חלב של איסור שנבלל בחלב טהור או יין במים ומים ביין וקמח בקמח וכיוצא בזה שנבללין יחד אי נמי היכא שבישל חתיכת איסור בקדירה עם רוטב שנמחה האיסור ממנה ונבלע בהיתר וכיוצא בזה:

אבל חתיכה קטנה בין חתיכות של היתר ביבש ואינו מכירה חד בתרי בטלה ואפי' מדרבנן וגם כתבו דדוקא אם נתערב מין במינו יבש ביבש חד בתרי בטיל אבל אם נתערב ביבש איסור בהיתר מין בשאינו מינו כגון שנפרד האיסור מחתיכות דקות עם דבר אחר

שאינו מינו שאינו ניכר בתוכו והוא ביבש אז צריך ס' לבטל ואינו בטל חד בתרי וטעמא דמילתא משום שאם בא לבשלן יחד הרי טעמו של איסור ניכר בו והילכך אפי' ביבש צריך ס' וכן כתבו בשם הראב"ד וטור י"ד סי' ק"ט בשם בעל התרומות והר"ן יהיב תקנתא להיכא שנתערב מין במינו ביבש אפילו לבשלם יחד וכתב בשם הר"ר אהרן הלוי ז"ל דכל שנתבטל חד בתרי כיון שאם בא לאכול כל א' וא' בפני עצמו מותר אם בא לבשלן כאחד מרבה עליהן כדי שיעור ס' ומבטלו לכתחלה ומשום מבטל איסור לכתחלה ליכא שכיון שכל א' בפני עצמו מותר אין כאן איסור ע"כ ומדברי הר"ן גופיה נראה שאסור לבשלן יחד ומדברי הטוי"ד סי' ק"ט נראה דיבש ביבש שנתערב חד בתרי אם הוא מהדברים שיש להן ביטול בטל חד בתרי בין שנתערב במינו או בשאינו מינו. וסמ"ג לאוין קמ"א כתב דיבש ביבש חד בתרי בטיל אף מדרבנן במין במינו וכן כתב ס' התרומה במין במינו אבל מין שלא במינו אף ביבש צריך ס' וכן נראה דעת הרשב"א שהביא הטוי"ד סי' קכ"ב שכתב דכלי שנאסר בבליעת איסור שנתערב באחרים ואינו ניכר בטל ברוב אלמא לדידיה חד בתרי בטל ביבש ואצ"ל אם הכלי הבלוע מאיסור שנתערב באחרים הוא כלי חרס שאין לו היתר לעולם דלית ביה משום דבר שיש לו מתירין דודאי בטל אלא אפי' הוי הכלי הבלוע מאיסור כלי שאפשר להגעילו ולהכשירו אין דנין אותו דבר שיש לו מתירין לאסור כולם עד שיגעילם אלא הרי הוא יבש ביבש ובטל ברוב שכל שאין לו מתירין מאיליו וצריך לפזר מעות ולהוציא הוצאות במתיריו אינו בכלל שיש לו מתירין כך כתב הרא"ש ז"ל ונראה דהא דהתירו מין במינו ביבש חד בתרי ולא חששו דילמא יבשלם עם שאינן מינן בפחות מס' ויתנו בהם טעם משום דכיון שנתבטלו פעם אחת והיה מותר לאוכלן אינן חוזרין לאיסורן ולא דמי לנתערב האיסור בשאינו מינו דאסרי' להו עד ס' אפי' ביבש משום שאם יבשלם יחד יהיה בו טעם כדלעיל דהתם יש לחוש שאם הי' האיסור ניכר היה אסור מדאורייתא כל עוד דיהיב ביה טעם אבל כשנתערב מין במינו אפי' יבשלם יחד אין טעמו ניכר ובטל מן התורה כיון שהוא מין במינו וזהו לפי סברת ר"ת בטעם כעיקר כדלעיל אבל לדברי רש"י מין בשאינו מינו חד בתרי בטיל ביבש דאפי' יבשלם יחד ויהיב טעם מ"מ אין הטעם אסור מדאורייתא מיהו צריך עיון לרש"י אי ס"ל כי היכי דמין במינו לא בטיל בדבר לח הכי נמי ביבש מין במינו לא בטיל או דילמא מין במינו לא בטיל בדבר לח משום שהטעם נבלל וא"א לעמוד עליו אבל ביבש שאין הטעם נבלל חד בתרי בטיל אפי' לרש"י והכי מסתבר דגם לרש"י חד בתרי בטיל ביבש והרשב"א בתשו' סי' תכ"ה כ' דרש"י ס"ל דאפי' יבש ביבש לא התירו בפחות מששים וכן נראה דברי מיי' פט"ו מהל' מאכלות אסורות ובדבר יבש שנתערב

בהיתר והוא מהדברים האוסרים בכל שהוא כגון ככר של חמץ שנתערב בככרות של מצה לדברי הרא"ש והביא דבריו טוי"ד סי' ק"ט וטור א"ח תמ"ז הכל מותר אפי' באכילה חד בתרי ורש"י אוסרו באכילה ומתירו בהנאה ע"י שישליך א' מן התערובות והגאונים אסרו הכל אף בהנאה וכן כתב הרי"ף ומרדכי האריך באיסור זה פרק כל שעה שאפי' ככר קטן מאד שאינו חשוב ככר שנתערב בככרות של מצה אוסר בכל שהוא דחומרא הוא שהחמירו באיסורים אלו דהא דאמור רבנן חד בתרי בטיל לא נאמר אלא באיסורי נותני טעם דכיון שאין איסורו אלא מחמת טעמו ואפשר לומר בכל חד אינו טועם עכשיו טעמו של איסור לכך הקלו בו אבל באיסורין שהחמירו בהן לאוסרן למעלה מנתינת טעם דהיינו למעלה מס' אין הפרש בין יבש לבלול שהרי לא מחמת טעמים בלבד אסרום אלא חומר הוא שהחמירו באיסורין אלו והאריך שם המרדכי וכ"כ בשם הרשב"א והביא שנתבטל האיסור בהיתר חד בתרי ולא נתבטל בס' דאז איכא שם האיסור עומד בודאי וגם אם יבטלה זה הביטול לא נתבטל טעמו קודם לכן ויהיב טעמא בתבשיל דאיתא נמי התם איכא פלוגתא בזה לפי דברי הרא"ש שזכרנו דס"ל דאפי' יבש ביבש אין לו ביטול לאכול הביטול כולו יחד או חד חד או ב' ב' או באדם א' או בב' בני אדם או אם יוכל לבשלו דבכל ענין יכול לאוכלו ולבשלו כיון שנתבטל בס' והוא מהדברים שיש להן ביטול וקצת נראה שהוא דעת מיי' שזכרנו מאחר שלא מצינו בשום מקום שיאמר מיי' דחד בתרי ביבש בטל מדרבנן ואדרבה נראה דמוכח מדבריו דבעינן ס' לבטל גם היבש מדרבנן דגם לדידהו אין אנו צריכים לחלוקים אלו גם למ"ד דמין בשאינו מינו צריך ס' ביבש א"צ לזה ואולם לדברי שאר הפוסקים דס"ל דחד בתרי בטיל אפי' מדרבנן ביבש אם הוא מהדברים שיש להם ביטול לדידהו פליגי היאך יהיה נאכל זה התערובת שנתבטל. סמ"ג לאוין קמא כתב דדבר יבש מין במינו בטל ברוב חד בתרי אף מד"ס ומיהו אין מותר לאכול התערובת הזה אלא דוקא לשני בני אדם אבל לאדם א' שיאכל בודאי האיסור יש להחמיר ונראה דהיינו טעמא כי כשאוכלים התערובת שני בני אדם איכא למימר כל חד וחד לוקח ההיתר אבל לאדם א' דודאי אכיל ליה לאיסורא לא. ויש מי שאומר דצריך להשליך אחד לחוץ והשאר מותר ונראה הטעם דכיון שהשליך אחד לחוץ תלינן שהוא האיסור. ויש מי שאומר דאין נתרין לאוכלן אלא שנים שנים והיינו הטעם משום דממה נפשך איכא בההיא אכילה חדא דהיתר וי"א דאם התערובת היה מהרבה בני אדם דאז הכל מותר והיינו הטעם כי יש לתלות שכל אחד ואחד לקח ההיתר דומיא דאכלוהו בשני בני אדם שזכרנו והר"ן והרשב"א כתבו דמותר לאכול התערובת א' א' זה בפני עצמה וזה בפני עצמה נראה מדבריהם דלאכול כל התערובת

כא' אסור והמרדכי פ"ק די"ט ושערי מדורא האריכו להביא דעות אלו שזכרנו ואולם הרא"ה ז"ל פרק גיד הנשה דחה כל הדעות הללו בראיות ברורות וכתב דכיון דמין במינו בדבר יבש ונודע תערובתו נעשה היתר גמור אפי' מדרבנן וכיון שנתבטלה החתיכה ברוב דהיינו חד בתרי מותר לגמרי ומותר לאדם א' לאוכלם כולם יחד אע"פ שבודאי אוכל האיסור וכן מותר לאכול כל א' א' בפני עצמו ואין צריך לאוכלם ב' ב' יחד וגם אין צריך להשליך אחד כנגד האיסור וכן כתב הטור י"ד סימן ק"ט מיהו כל זה לא הוי אלא כשאוכל התערובת ביבש בלא בישול אבל אם בא לבשל התערובת שנתבטל חד בתרי כתב הר"ן דאין מותר לבשל כל התערובת יחד אלא אחד אחד ואם בישלו צריך ס' ברוטב ובחתיכות לבטל חתיכת האיסור ובשם הר"ר אהרן כתב שאם בא לאוכלן ולבשלן כאחד מרבה עליהן ביבש כדי שיעור ס' ומבטלן ואחר כך מבשלן לכתחלה ואין בזה משום מבטל איסור לכתחלה כדלעיל בסמוך והרשב"א כתב שאם ביטל כל התערובת יחד לאחר שנתבטל כל אחד ואחד מהחתיכות שנתבטלו מותרין בפני עצמן והרוטב בנותן טעם שצריך ס' כנגד האיסור ונראה דהכי קאמר הרשב"א שאם נתבטל התערובת אפילו אין ס' כנגד האיסור מותר לאכול כל אחד ואחד מהחתיכות בפני עצמה דבכל חד וחד אמרינן שמא היא זו של היתר ואע"פ שקבלו טעם זה מזה אבל הרוטב אינו מותר אם אין ס' כנגד האיסור ודבריו צ"ע דמאי שנא הרוטב מן החתיכות ואפילו אין שם ס' והנה הרשב"א בתשובותיו סימן תכ"ה כתב דגם החתיכות אסורות ויש אומרים דאין יכול לבשל התערובת לאחר שנתבטל חד בתרי רק בב' קדרות אבל בקדרה אחת לא דממה נפשך טעם האיסור נפלט בה והיינו דבר לח שאינו מתבטל ברוב והרא"ש פ' גיד הנשה האריך מאד בזה וסוף דבריו היכא שנתבטל איסור בהיתר חד בתרי ולא נודע תערובתו קודם שנתבטל זה התערובת בקדרה אז צריך ס' כנגד האיסור אבל אם נודע תערובתו קודם שנתבשל אז מותר לבשל כולם בקדרה אחת והחתיכות וגם הרוטב מותר ואין צריך ס' הואיל והאיסור נעשה היתר קודם שנתבשל וכתב הרא"ש דאף על פי שבישל התערובת לאחר שנתבטל ונודע תערובתו אמר דהכל מותר היינו דוקא כשבישל זה התערובת שנתבטל או לבדו או עם היתר אחר דאמר בי' שאין דבר היוצא מדבר המותר באכילה יכול לאסור ולחזור ההיתר' איסורה אבל אם נתוסף איסור על היתר זה שנתרבה האיסור על ההיתר אז ודאי מצא מין את מינו וניעור דדוקא הביטול עצמו אינו חוזר לעולם להיות אסור כשהוא בעצמו כגון התערובת שזכרנו שבשלו וכן נמי קדירה שנפל בה איסור ונתבטל בס' להסיר מן הקדרה לאחר הביטול דבר שלא נשאר עוד בקדרה ס' אין אומרים שהאיסור יחזור ויאסור וכמו שכתבנו במקום אחר בשמו אבל אם נתוסף

איסור שם ונתרבה האיסור על ההיתר כגון שהיה כאן חתיכה איסור וב' בהיתר ואחר כך ניתוסף כאן עוד חתיכות של איסור מצא מין את מינו וניעור ולא אמר דהאי ב' חתיכות של איסור שנפלו כאן בהאי ביטול שהיה ג' דלבטל בי' אלא אותה החתיכה הראשונה של איסור שנתבטלה חוזרה ונעורת עם מינה ואם כן הדברים אפילו יבש ביבש דבטיל ברוב מדרבנן כ"ש בשאר איסורין וכ"כ הרא"ש וז"ל וכן הדין בכל האיסורין שנתבטלו לא מיבעי' מין בשאינו מינו ביתר מס' ואח"כ ניתוסף איסור שודאי מצטרף עם הראשון לאסור שהרי נצטרף יחד טעם האיסורין ונתן טעם בהיתר וגם מין במינו בדבר לח נצטרף האחרון עם הראשון אע"ג דלא יהיב טעמא כי חכמים גזרו מין במינו אטו מין בשאינו מינו אלא אפילו מין במינו בדבר יבש שנתבטל ברוב היתר אפילו בדרבנן ואח"כ ניתוסף איסור מצא מין את מינו וניעור וכן כתב טור י"ד סימן צ"ט וק"ט וכן נראה דעת הרשב"א וכן כתבו בשם ראב"ה ובשם א"ז ומיהו אע"פ שהרא"ש ס"ל דאיסור שנוסף על הביטול חוזר וניעור היינו דוקא כשהוא ממין האיסור הראשון אבל אם אינו ממין איסור הראשון אינו חוזר ואוסר ואדרבה יש דרך לומר דמצטרף עם ההיתר לשער בו לבטל האיסור הראשון ורבינו יואל כתב דחתיכה של איסור שנפל לתוך היתר וידוע בה שנפלה ואחר כך נפלה חתיכה אחרת הרי זו מותר ואם לא ידע בה קודם שנפלה השניה הרי הכל אסור וכן הוכיח המרדכי ס"פ כל הבשר:

ודעת התוספות כדעת הרא"ש כמו שכתבנו גבי קמא קמא בטיל שפירשו בה קמא קמא בטיל עד שיוסיף להיות בו טעם איסור אבל כשיוסיף להיות בו טעם איסור אז מצטרף הכל יחד ואסור דמצא מין את מינו ונעור:

וה"ה באיסור שנפל להיתר ולא היה בהיתר כדי לבטלו ונאסר ואח"כ חזר ונפל מן ההיתר על האיסור הזה שנאסר מחמת שלא היה שם ביטול שחוזר ההיתר הראשון וניעור עם ההיתר הב' ונעשה הכל היתר אם יש בין שני ההיתרות כדי ביטול האיסור:

הלכך קדרה שנאסרה מחמת שלא היה בה לבדו כדי ביטול האיסור וחזר ונפל מה שבקדרה זו לתוך קדרה אחרת דהיתר ויש בין שתי הקדרות כ"כ היתר כדי ביטול האיסור מצטרפין יחד לבטל האיסור מיהו הכלי הראשון שנאסר עומד באיסורו כיון שלא נפל בתוכו ההיתר השני לבטל האיסור אבל אם נפל ההיתר השני בתוך הכלי הראשון שנפל בו האיסור מעיקרא נראה דכי היכי שחוזר מה שבקדרה להיות היתר ה"נ חוזר הכלי להיות היתר שהרי אין עוד כאן טעם של איסור שע"י ההיתר השני מתבטל דאי אמרת שהכלי עומד באיסורו א"כ היה צריך גם ס' מן הכלי כיון שהכל הוא בכלי איסור אלא ודאי כשנפל ההיתר ב' בכלי ראשון כי היכי דחוזר האיסור היתר ע"י צירוף ההיתר

השני ה"נ חוזר הכלי להיות היתר מיהו הא דהיתר מצטרף ומחזיר גם האיסור היתר היינו בדבר הנבלל ונמוח כגון שנפל דם וכיוצא בו לתוך רוטב של היתר ואסרו וחזר ונתרבה הרוטב אז חוזר הכל מותר אבל בדבר שאינו נבלל איכא פלוגתא גבי חתיכה עצמה נעשית נבלה:

דף לח.

כל הכלים האסורים שישתמש בו ישראל ביין עד שלא הכשירן כראוי אסור בשתייה ומותר בהנאה אפי' הוא יבש כל זמן שלא עבר עליו י"ב חדש ומיהו כתב הרא"ש אם הוא כלי שאין מכניסו לקיום לא נאסר אא"כ עמד בו יינו של ישראל כ"ד שעות אבל בדבר שמכניסו לקיום יראה מלשון רש"י שנאסר בו היין מיד דכי היכי שנאסר הכלי ע"י עובד כוכבים אפי' לא הכניס בו יינו אלא לפי שעה וכתב הרשב"א שאם נתן בו קיתון של מים רואין כל שיש במים כדי לבטל קליפת הקנקן מותר אפי' בשתיה שאפי' אם נחשוב הקליפה ביין היא מתבטל בתוך ו' חלקים כדאמרי' לעיל רואין היין כאילו אינו והשאר מים רבים עליו ומבטלין אותו וכל שכן אם דרך ענבים בגת של עובד כוכבים שלא הכשירו שהרי החרצנים והזגים רבים על הקליפות ומבטלין אותן ויראה לי שאעפ"כ אסור להוציא היין דרך נקבי הברזא שהנקב אסור והיין יוצא משם צלול מבלי תערובת החרצנים ויאסר שם ע"כ אע"פ שאסור ליתן יין בכלי שנשתמש בהן העובד כוכבים ביין מותר ליתן בהם מים ושכר ושאר כל מיני משקין לפי שהיין פוגם אותם ולא חיישינן שמא יתן בהם יין כתב הרא"ש בתשובה אבל לטוח עליה סיד לא מהני כי מפני כובד הדריכה פעמים הוא מתבקע ולא מצינו היתר בזה בתלמוד ע"כ ונ"ל שאותה שבנויה מלבנים או סידו בסיד דינה כשל חרס כתב הרשב"א שכלי הגת מהני להו הגעלה ע"י ערוי שמערה מכלי ראשון עליהם ויש אוסרים ודעתו היה נוטה לדברי המקילין והכי מסתבר שא"א להניח גת בכלי ראשון רש"י כתב שאין חילוק בין גת לשאר כלים דגת נמי סגי להו בהרתחה אבל אם תחלת תשמישה ע"י עובד כוכבי' לא שנא אם היא של אבן או של עץ כולם דין אחד להם וכן כתב הראב"ד דאף של חרס אם מתחלת תשמישה ע"י ישראל סגי ליה בנגוב ושל אבן סגי ליה בשכשוך ומסקנת הרא"ש כדברי ר"ת:

וגבי חביות וכלי חרס כתב הרא"ש דלגבי הכשרן יש חילוק בין חרס לחרס ובטור א"ח סי' תנ"א לגבי חמץ ומצה נראה דכלי חרס הבלוע אפי' ע"י צונן לא סגי ליה בהגעלה אלא בליבון וז"ל רגילין באשכנז ליתן שכר של שעורים בחביות של חרס והתיר רבינו יואל ליתן בהם יין בפסח ע"י הגעלה דהא דאמרי' כלי חרס אינו יוצא מידי דופיו לעולם

היינו דוקא כשבלע ע"י האור אבל בצונן סגי להו בהגעלה לא שנא אם מזופף או אינו מזופף וערוי ג' ימים הוי כמו הגעלה ע"כ ומיהו בפ' בתרא דעבודה זרה מוכח דערוי לא עדיף כהגעלה ומדברי רבינו האי יראה דלא מהני להו הגעלה לכלי חרס אפילו נשתמש בו בצונן שכתב עריבה של חרס שלשין בה כל השנה ובשעת הגתות הדיחו אותה יפה ודרכו בה ענבים או הניחוה תחת הצנור לקבל בו היין אותו היין אסור אבל בספקא כי האי מלתא לא חיישינן:

והקשה בני בניהו זלה"ה על דברי הטור דמהכא מוכח דכלי חרס שבלע ע"י צונן לא סגי ליה בלא הגעלה או ליבון ואילו בסמוך כתב דכל הכלים אפי' של חרס שנשתמש בהן חמץ בצונן מותר להשתמש בהן מצה אפי' בחמין דאילו כלי חרס אינו בולע בצונן ועוד הקשה בני בניהו ז"ל דמדברי רב האי שהביא הטור מוכח דעריבה שלשין בה כל השנה הוי בכלל כלי שנשתמש בה בצונן ולדברי הטור שרי להשתמש בה בחמין וקשה דלעיל מיניה בההוא סי' ובסי' תמ"ב שכ' הטור בעריבה שלשין בה כל השנה צריכה לה הגעלה ומשמע דאפי' לא בעי ללוש בה ואפי' היא של עץ לא סגי לה בלא הגעלה והיאך כתב הכא דכל כלי שנשתמש בהן חמץ בצונן מותר להשתעש בהן מנה בחמין ואין לומר דהא שמוש שנשתמשו בכלי חרס שמתיר הטור הוא שמוש דאינו בולע כלל דזה אינו חדא דא"כ מאי רבותיה ועוד דהא דומיא דבית שאור ובית חרוסת קתני דמשמע דבין כלי חרס שזכר מעיקרא ובין בית שאור תרוייהו בלעי אלא דחד בלע טפי מחבריה וצ"ע:

השולח כלי ביד עובד כוכבים צריך להחתימו שכל כלי ששהה ביד עובד כוכבים אפילו שעה אחת צריך הכשר כפי ההכשר שצריך אילו היה ישן בבית עובד כוכבים ובא לקנותו ממנו ורש"י כתב שצריך חותם בתוך חותם והריב"ם כתב שדי בחותם אחד ובספר התרומות התיר לשלוח חביות של עץ גדולים לבית עובד כוכבים אומן יום או יומים לתקנם דבכלי גדול אין רגילין להשתמש בו כל שעה:

דף לט.

ובדין הגעלת כלים איכא פלוגתא לפרש"י ז"ל נראה דכשהוא מגעיל כלי אינו פולט עד שינוח הכלי שמגעילין בו מרתיחתו והקשו עליו התוספות לאחר שנחו המים מרתיחתן היאך מפליטין וכי יש הגעלה בפושרין ופי' שם שהכלי אינו פולט עד שיהיה שבע מבליעה ומשום הכי צריך ליזהר כשמגעילין כלים להניחם במים זמן מרובה עד שיהיו שבעים לבלוע ואח"כ יפלטו. והקשו עליו מאן לימא לן כשיהיה שבע לבלוע. ופר"ת דודאי דרכן של רותחין כך הוא להבליע הלח ביבש ולהפליט ממנו מה שהיה בתוכו

כבר ולפי זה ההגעלה עולה להגעיל בכלי היתר יפה ולפי פי' אלו לא חילקו בין הגעיל במים או בשאר משקים גם הרשב"א ז"ל בתשובותיו כתב דאין חילוק בין מים לשאר משקין לגבי הגעלה והרמב"ן כתב דההגעלה אינה רק במים בלבד דלא כל המשקין שוין דחלב רותח מחליק ונבלע הוא ואינו מפליט וכן חומץ צומת ואינו מפליט וכן כל שאר המשקין יש לו טבעו וטבע המים עם הכלים הוא להפליט מה שבתוכו ולא להבליע ולפי זה מגעילין ביורה אסורה שכל זמן שהמים רותחין אין הכלים בולעים וכן מגעילין כלי אפילו בן יומו במים אפי' אין בהם ששים כנגד הכלי דמ"מ אין הכלים בולעים מהמים שבכלי שמגעילים בו הילכך כלי של איסור או כלי שאינו מחזיק ששים כמוהו אפי' כי יכול למלאת אותו מים ולעשות לו מסגרת סביב ולהגעילו שהרי אין המים חוזרין ונבלעין בכלי ואע"פ שמותר להגעיל בכלי איסור מ"מ אין אומרים שקדרה של איסור שבישל בה תעלה לה אותן המים של בישול להגעלה דכיון שיש ציר ורוטב של בשר הרבה אין כח המים במקומן להפליט והציר והרוטב מבליעין הן ולפיכך צריך ליזהר שלא להגעיל כלים יותר מדאי ביורה אחת עד שנשתנה צורת המים מחמת פליטת הכלים דהוה ליה מגעיל ברוטב אע"פ שאיפשר לומר שאין כח אותה פליטה ככח הציר והשומן לבטל כח המים אעפ"כ יש ליזהר מזה ע"כ שיטת הרמב"ן והיינו נמי הא דכתבו הפוסקים בשם רבינו ברוך בדין השני דכף שתחבוהו בקדירה של בשר והיא של חלב בת יומא דאפילו יש ששים כנגדה שהיא אסורה משום שהיא בלועה מבשר בחלב ולא אמרינן שתחיבתה של כף בקדרה הויא כמו הגעלה ונראה דהיינו טעמא דכיון שיש שם דבר אחר עם המים בקדרה כבר פסק כח המים ואינו מפליט הטעם שהיה בכך קודם לכן וראיתי טעם אחר דהיינו טעמא דלא חשיב תחיבת הכף הגעלה דילמא אתי למטעי ויכשירו נמי היכא דלא נתחב כולה ועוד להגעילה צריך ודאי רתיח' והכא בתחיבת זו ליכא ודאי רתיחה בקדירה ור"י כתב דאין מגעילין הכלי עד שלא יהא בן יומו או שיהיו במים שמגעילין בו ס' כנגדו אבל אם הוא ב"י ואין במים שמגעילין בו ס' כנגדו לא עלתה לו הגעלה ולא עוד אלא אפי' הכלי שהגעילו בתוכו ג"כ נאסר אם היה של היתר וכן אם מגעיל כלי של בשר לאכול חלב או איפכא צריך שלא יהא ב"י כך כתב הטוי"ד בסי' קכ"א וצ"ע למה והלא המגעיל כלי של בשר כדי לאכול בו חלב דמי ממש למגעיל כלי של חמץ קודם זמן איסורו לאכול בו מצה שאע"פ שהוא בן יומו ואותם המים חוזרין ונבלעין בתוך הכלי אין לחוש מפני שהוא שעת היתר ודמי לנ"ט בר נ"ט דשרי וכן כתב גבי חמץ טור א"ח סי' תנב והכא נמי ל"ש ולא ראיתי כדברי הרא"ש גם לא כדברי שאר פוסקין דבר זה וצ"ע עוד כתב ר"י שאם מגעיל בכלי של איסור צריך שלא יהא ב"י כי המים נאסרים אם אין בהם

שיעור ס' כנגד הכלי ובקושי אפשר שימצא כלי שיהיה בו ס' כנגד כל הכלי דבכוליה משערינן ואף על פי דכשהוא מגעיל כל שאינו ב"י בכלי שאין בו ס' ממנו חוזר הכלי ובולע מאותו טעם פגום ומה הועיל לו הגעלה דמ"מ בלוע הוא מטעם פגום כמו שהיה גם בלוע קודם הגעלה י"ל דלא דמי דקודם הגעלה אף על פי שהטעם פגום מ"מ כשבלעו היה לשבח ולפיכך צריך הגעלה שמא ישתמש בו בעודו מושבח אבל כשהוא בולע טעם שהוא פגום מתחילת בליעתו אין לחוש בו ואין חשוב אפילו טעם פגום בענין שנחמיר להשתמש בו כדין כלי שיש בו טעם שהיה לשבח בשבלעו ועתה נפגם ע"כ שיטת ר"י ולדברי ר"י הסכים סמ"ג וטור יו"ד סימן קכ"א ונראה לי דלמאן דאמר חתיכה עצמה נעשית נבלה אין תקנה לעולם להגעיל כלי אלא אם כן הוא אינו ב"י ואפילו יהיה במים ס' ממנו אינו מועיל יען הוא עומד באיסורו אף לאחר שנתבטל בס' דלמ"ד חתיכה עצמה נעשית נבילה שאף על פי שנתבטל כולו כגון שהיה היתר ס' כנגד כל החתיכה אכתי עומדת היא באיסור הילכך צריך שיהא הטעם פגום קודם שיגעילנה דטעם פגום קיימא לן שהוא מותר מדאורייתא ואם כן שנפגם טעמו אזלה לה האיסור שיש בו אפילו בלא הגעלה היה מותר מדינא משום הכי אתי שפיר ההגעלה עליו כשהוא אינו ב"י אבל קשה מזה לדברי סמ"ג וטור דסמ"ג סבירא ליה דחתיכה עצמה נעשית נבלה וצריך ס' כנגד כולה ואפילו יש ס' כנגד כולה היא גופא עומדת באיסורה ואין לה תקנה לעולם וה"ה לכלי שנאסר דהוא עצמו נעשה חתיכה דאיסורא וצריך ס' כנגד כולו ואכתי באיסורו עומד ואם כשמגעיל כלי ב"י אפילו יש ס' כנגד כולו הוא עצמו נשאר באיסורו דומיא דחתיכה שזכרנו והיאך כתב בלאוין ע"ח שאם בכלי שמגעילין בו ס' כנגד הכלי שעולה לו ההגעלה הא דבר שנעשה נבילה לעולם הוא באיסורו וכן יש מן התימה על הטור סימן צ"ב וסי' קכ"א ונלע"ד די"ל דהאי דסגי בשיש במים ס' כנגד הכלי אפי' שהוא ב"י היינו משום דאע"ג דאמרי' דכלי הבלוע מאיסור נעשה כולו נבלה אינו מחמת הכלי עצמו כי גופו של כלי אין בו טעם ומשום הכי אמר דכלי חרס שנאסר מחמת בליעת איסור אינו נתשב כולו נבילה להצריך ס' כנגד כולו כשאנו יודעים כמה הוא האיסור שנבלע בו דלא דמי גוף הכלי לגוף חתיכת בשר היתר שנאסר מחמת בליעה דהתם כל החתיכה כולה יש בה טעם מצד עצמה וכשנבלע בה איסור חוזרת כולה לטעם איסור והיא כולה חשיבה חתיכת איסור משא"כ בכלי דגוף הכלי אין בו טעם מצד עצמו וכשהוא בולע איסור אינו חוזר איסור דק הטעם שהיה בלוע בו בכלי דהיתר קודם שבלע האיסור אם היה בו בכלי טעם בלוע דהיתר קודם שבלע האיסור הלכך חתיכה שנאסרה מחמת בליעת איסור שכולה חוזרת איסור דחשיבה כולה כחתיכת איסור מחמת עצמו אין לה תקנה

כלל אפי' חזרה ונפלה בהיתר שיש ס' כנגדה לעולם היא באיסורה כדין חתיכה כולה ממש אבל כלי שבלוע מאיסור דאיהו גופיה אין בו שום טעם כלל ועיקר כי מה טעם יש בחרס ומתכת ואין בו טעם רק הטעם שבולע מהדברים שנותנין בו משום הכי כשאיפשר להוציא ממנו כל הטעם שבלוע בו בין דאיסור בין דהיתר חוזר הכלי הזה כאילו נעשה עתה מחדש שלא נשאר בו שום טעם כלל לא טעם היתר ולא טעם איסור ואילו היינו יודעים כמה הוא הטעם הבלוע בו היה סגי כל עוד שנגעילנו בס' כנגד הטעם הבלוע בו כי בהגעלה היה נפלט כל הטעם שבלוע בו והיה ג"כ בטל אותו טעם בס' ואף עלפי שאותו טעם הנפלט עדיין באיסורו וחוזר ונבלע ממנו בכלי גם בולע מההיתר עמו כדי ביטול האיסור שבלוע אבל משום דלא ידעינן כמה הוא האיסור שבלע בכולה משערינן וצריך במים דהגעלה ס' כנגד כל הכלי ואז חוזר כאילו נעשה חדש גם צ"ע על סמ"ג דבדין הגעלה שהביא דברי רבינו חיים להוכיח דאיסור תרומה קל מאיסור נבלה מההיא דירושלמי דתרומות וכתב בסוף דבריו וז"ל ולפ"ז יתיישב אף בקדרה של נחשת ורבינו שמשון פי' בשל חרס ובתמין ובכלי ראשון ר"ל ובנבילה אין לו תקנה עכ"ל וצ"ע מאי אף בקדירה של נחשת דקאמר שנראה מדבריו דקיל טפי קדרה של חרס מקדרה של נחשת והרי כלל בידינו דקיל הגעלה בכלי נחשת מבכלי חרס. וגם צ"ע מהו פי' דברי סמ"ג אלו וי"ל דכונת הסמ"ג לומר כי מאחר שפירשנו דהא דקאמר כלי שבשל בו תרומה מגעילו ג' פעמים בחמין שר"ל בכלי שני יש לומר דמיירי בין בכלי חרס בין בכלי נחשת דלא תימא הא דהצריכו להגעילו ג"פ הוא מפני שהוא כלי חרס דבכלי נחשת שיוצא מידי דופיו בפעם אחת סגי דאינו כן אלא אף בכלי נחשת מיירי דהא דמצריך להגעילו ג' פעמים הוא מפני שמגעילו בכלי שני שאין כח במים חמין שבכלי שני להפליט הכלי נחשת בפעם אחת ומשום הכי צריך גם בכלי נחשת להגעילו ג"פ והיינו דקאמר סמ"ג דלפי זה שאנו אומרים דחמין ר"ל כלי שני יש ליישב דכלי שבשל בו תרומה דקאמר מיירי גם בכלי נחשת דגם בו צריך הגעלה ג"פ מאחר שמגעילו בכלי שני אבל לפי' רבינו שמשון על כרחין לא מיירי בכלי נחשת דאיהו מפרש שרוצה לומר בכלי ראשון והא דצריך ג"פ משום שהוא כלי חרס אבל בכלי נחשת כיון שמגעילו בכלי ראשון מה צורך להגעילו ג"פ בכלי בפעם אחת סגי והיינו דקאמר ורבינו שמשון פיר' בשל חרס כלומר דהאי כלי שבישל בו תרומה דקאמר מיירי בכלי חרס והאי דקאמר מגעילו ג"פ בחמין בכלי ראשון ר"ל כלומר מגעילו ג"פ בכלי ראשון דהכי משמע פירושו דחמין שר"ל בכלי ראשון ומשום הכי מוקי לה שהכלי שבשל בו תרומה היה של חרס דוקא ואין פירושו של חמין לרבינו שמשון כלי שני כמו שפי' רבינו חיים ומשום שידע סמ"ג דאיכא דעת

רבינו שמשון דמפרש ההלכה בכלי חרס דוקא אמר כדברי רבינו חיים דלפי פירושו יש ליישב פירוש ההלכה גם בכלי נחשת כמו שכתבנו ודברי רבינו שמשון הם בפי' המשניות דפרק בתרא דתרומות גם בה' הגעלה בטור י"ד סי' קכ"א בשם בעל העיטור והרשב"א ז"ל תמצא דכלי חרס שבלע איסור קל בתרומת בית שני סגי ליה בהגעלה ג"פ בכלי ראשון וכתב שהביא ראיה מן הירושלמי ובודאי דמהכא הביא ראיה אע"פ שלא הזכיר הטור הראי' מהירושלמי וכן ראיתי מי שכתב דכלי חרס שבלע איסור דרבנן סגי ליה בהגעלה שלשה פעמים:

דף מ.

ובדין סכינין של עובד כוכבים שנשתמש בהן באיסור מדברי ר"ת שם בתוספות יראה דצריך ליבון להכשירה לפי דבלעו איסור והליבון הוא או כדי שתנשר קליפתם או כדי שיהו נצוצות נותזות הימנו אבל בהגעלה לא סגי דדוקא היכא דבלעו היתר כגון שנשתמשו בו חמץ או חלב ובא להשתמש בהן מצה או בשר אז סגי בהגעלה שאע"פ שהשתא שפולטין פולטין איסור מיהו כי בלעי היתר בלעי והלכך סגי בהגעלה ודוקא היכא שהסכינים או הכלי של עובד כוכבים שבא להכשיר בלעי האיסור ע"י האור כגון סכינים גדולים שצולים בהם על גב גחלים והוי תשמישן על ידי האור אינהו הוא דצריכי ליבון אבל סכינים קטנים שאין תשמישן ע"י האור סגי להו בהגעלה ולא חיישינן דלמא איתרמי ואשתמש בהו ע"י האור כיון דאין תשמישן לכך ומיימ' כתב דאפי' הם קטנים לא סגי להו בליבון שפעמים שמהפך בו העובד כוכבים בשר אצל האש או מתקן בו נר חלב בעוד שהוא דולק ואפי' אין בו גומות לא סגי ליה בליבון והא דכשיש גומות אין מועיל הגעלה לאו משום טעם שנבלע בגומא דנימא שאינו יכול לצאת דאי משום הא י"ל דכבולעו כך פולטו כדאמר גבי טלאי של כלי דכי היכי דבולע עם הטלאי כך פולט אלא היינו טעמא משום דדילמא איכא ממשות האיסור בתוך הגומא שאין ההגעלה מועיל לו כלום דאין ההגעלה רק לטעם הבלוע ולא לממשות האיסור הלכך צריך להסירו ואם הגומא בענין שאינו יכול לנקותו צריך ליבון כי האש ישרוף הכל ומשום חשש שומן הנקרש על פני הסכין מצריכין גם השחזה ושפוי לכלי קודם הגעלה מיהו היה נראה שאם ליבן מקום הגומות דוקא שאז יכול להגעיל הכלי אח"כ דומיא דכלי ארוך שמגעילו מכל צד ומה שבאמצע מלבנו כדאיתא בטור א"ח סי' תנ"א אלא שי"ל שאם הכלי הוא של איסור דלא סגי בהכי כי מה שליבן כבר יצא מידי איסורו ונפלט ממנו וכי הדר מגעיל הכלי מתפשט האיסור הנבלע בשאר הכלי במקום המלובן ובולע האיסור הנפלט ממנו

דאותו מקום הנלבן אינו טרוד לפלוט אלא לבלוע ודמי למגעיל כלי היתר שכבר נגעל עם כלי איסור שלא נגעל שהכלי הנגעל כבר נאסר מפליטת כלי שהוא מגעיל עתה כדמוכח שם להדיא בטור א"ח סי' תנ"א ותנ"ב דהמגעיל לאחר זמן איסור חמץ יש ליזהר מכל זה אליבא דכ"ע מיהו קודם זמן איסור חמץ בכלי הבלוע מהיתר נראה דאין לחוש ללבן מקום הגומות ולהגעיל אח"כ דאף ע"פ שיבלע מקום המלובן מחמץ הנפלט מן הכלי הוה לי' נ"ט בנ"ט דומיא דדגים שעלו בקערה ודכות' נוהגי' לכתחלה כדברי הרא"ש קודם זמן איסורו ולא חששו למ"ד דנ"ט בר נ"ט שרי דוקא בדיעבד אבל לא לכתחילה שכתבנו בדין דגים שעלו בקערה ואפשר דהמצריכים להגעיל הכלי שמגעיל בו אפי' כלי בלוע מהיתר ונראה דכי היכי דיש לחוש לגומות הכי נמי יש לחוש לידות הכלי והסכיני' שהם בענין שהאיסור ממש יכנס בתוך הקדרה ואינו יכול לנקותם וכן בטלאי שהתירו להגעיל כאשר הגעיל הכלי קודם הטלאי צריך ליזהר שלא יהא סדק בין הטלאי והכלי בענין שגוף האיסור נכנס לשם דלעול' כשיש גוף האיסור אין ההגעלה מועלת כלום דליכא טעמא דכבולעו כך פולטו רק גבי הטעם ומיי' פי"ז מה' מ"א וסמ"ג לאוין קל"ז הסכימו דסכין של עובד כוכבי' לחתוך בה צונן סגי בנעיצת עשרה פעמים בקרקע קש' אם אין בה גומות אבל לחתוך בה רותח והוא קטן אפי' אין בה גומות צריך ליבון וגדול שיש בו גומות אפי' לחתוך בו צונן צריך ליבון ולדידהו אם השחיז הסכין כולו במשחזת הוי כמו הליבון ונראה הטעם דהמשחזת מסירה מן הסכין כדי קליפה כמו שמסיר הליבון אבל השפשוף בפחמין במקום הגומות כתב סמ"ג דאינו מועיל והטוי"ד סי' קכ"א כתב דסכינין של עובדי כוכבים שנשתמשו בהן עובדי כוכבים בין גדולים בין קטנים אם בא להשתמש בהן צונן נועצה ג"פ בקרקע קשה שיהיה הקרקע קשה בכל נעיצה ונעיצה או שפה במשחזת של נפחים היטב על פני כולה וסגי אבל אם בא להשתמש רותח צריך הגעלה ברותחין אם אין בו גומות ואם יש בו גומות אסור להשתמש בו בין בצונן בין בחמין עד שיתלבנו היטב וכתב בשם אביו דבסכינים קטנים שאין בהם גומות שהעובד כוכבים נשתמש בהם ע"י האור אפי' לא ליבן אלא חודו כדרך שנשתמש בו העובד כוכבים ע"י האש שפיר דמי ומדברי הטור שכתב דבצונן צריך שיפה ע"ג כמשחזת קצת נראה דלדידיה אין השחזה כמו הליבון מדקא מדמי שיפה ע"ג המשחזת לנעיצה בקרקע קשה ואין זה דיוק דאיפשר דשיפה ע"ג משחזת לאו היינו השחזה דהשחזה על גב משחזת מעביר גילדא מן הסכין והשיפה אינה מעברת גילדא והטור כתב בשם רש"י דלתשמיש צונן צריך שיפה ונעיצה ואם בא להשתמש בהן בחמין כתב הר"ן בשם רש"י דבין אם הם גדולים או קטנים סגי להו בהגעלה וכן הוא דעת הר"ן והטור בשם

הרשב"א דכשהוכשר הסכין של עובדי כוכבים לחתוך בה צונן אז יכול לחתוך בו דבר חריף כמו צנון כל עוד שהוא צונן דבכה"ג לא משוינן להאי חריפות דצנון כאילו חתך בו רותח ומרדכי שם פרק קמא דחולין כתב דסכין של עובדי כוכבים שאין בה גומות ובא לחתוך בה צונן סגי בנעיצה י' פעמים בקרקע קשה אבל אם יש בו גומות לא סגי בנעיצ' ויש לו לשפשפה באבן או בפחם שיכניס בגומות וכ"כ הר"ן בסכין שחתך בה בשר ורוצה לחתוך בה גבינה או איפכא דהדין כך ומעתה לכל הפירושים ברור דסכין של ישראל שהעובדי כוכבים חתך בו האיסור חם וידענו בו שלא נשתמש בו על ידי האור כלל סגי ליה בהגעלה ל"ש גדול ול"ש קטן דהא כל מה שהצריכו ליבון לסכין לא הוי אלא מטעם דבסתמא ברור לנו שנשתמשו בו ע"י האור אם כן היכא שראינו מתחילה ועד סוף את תשמישו ולא נשתמש בו ע"י האור סגי בהגעלה אליבא דכ"ע אם הוא יפה שאין בה גומות ואם רוצה להשתמש בו בצונן אפילו הוא גדול סגי בנעיצת קרקע קשה כדלעיל ולכל הפירושים אפי' לא נשתמש העובדי כוכבים בסכין ע"י האור לא סגי לי' בלא הגעלה לפחות כשרוצה להשתמש בו בחמין:

לשון ריא"ז

היתה גת של עץ שזפתה העיבדי כוכבים בין שדרך בה בין שלא דרך בה צריך לקלף את הזפת ואם לא זפתה אלא שדרך בה בלבד מדיחה והיא טהורה כב"ה כיצד הוא הניגוב אם היתה הגת לחה נותן אפר תחילה ומשפשף ואח"כ רוחצה במים ועוד משפשפה באפר ואח"כ רוחצה במים להעביר האפר ואם היתה הגת יבשה נותן מים תחילה ואח"כ משפשפה באפר ואח"כ רוחצה במים ועוד משפשפה באפר ואח"כ רוחצה במים להעביר האפר נמצאו כל הארבעה בלחה אפר ומים אפר ומים וחמשה ביבשה מים ואפר ומים ואפר ומים כמבואר בקו' הראיות:

המבשל בכלי עובדי כוכבים אם היו כלים בני יומן שנתבשל בהן האיסור אותו היום הרי התבשיל של ישראל אסור ואע"פ ששפשפן יפה ואפילו אם הגעיל כלים הראויין ללבן שהרי אמרה תורה כל אשר יבא באש תעבירו באש כל המתבשל בו אסור כמבואר בקונ' הראיות ואם לא היו כלים בני יומן אע"פ שאסור לבשל בהן לכתחלה עד שיטהר' כהלכתן אם בשל בהן מותר לפי שאיסור שנתבשל בו מאתמול כבר הופגם טעמו ליום המחרת והרי הוא נותן טעם לפגם וכל הנטל"פ מותר דלא אסרה תורה פליטת האיסור בכלי מדין אלא בקדרה בת יומה והסכינים הגדולים שצולין בהם בראשם כעין שפודין דינן כשפודין כמו שביאר מז"ה סכין קטנה שאין דרכה אלא בחתיכה משפשפה יפה בגלגל של אבן שמשחיזין אותו בו וזו היא הגעלתה הואיל ואין דרכה אלא בחתיכה

כשמשפשפ' הרי הוא מעביר כל שמנוניתה וכל בליעתה והיא נטהרת לכל דבר ואפילו לחתוך בה רותח ולא אמר הגעל' בסכין אלא בסכיני' גדולים שהן כשפודין ורוצים לטהרן בפסח מפליטת החמץ שבהן כמו שביאר מז"ה:

הדרן עלך השוכר את הפועל וסליקא לה מסכת עבודה זרה